

OUDERBETROKKENHEID IN HET
PRIMAIR ONDERWIJS IN
ROTTERDAM

- eindrapport -

dr. M. de Weerd
drs. P.J. Krooneman

Amsterdam, 11 juli 2002
Regioplan Ref. nr. OA-280

Regioplan Onderwijs en Arbeidsmarkt
Leidsegracht 105-a
1017 ND Amsterdam
Tel.: 020 - 6253377
Fax: 020 - 6236191

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan
Onderwijs en Arbeidsmarkt B.V. in opdracht
van de Dienst Stedelijk Onderwijs Rotterdam.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding, vraagstelling, onderzoeksopzet, respons	1
1.1	Inleiding.....	1
1.2	Ouderbetrokkenheid	2
1.3	Vraagstelling.....	4
1.4	Onderzoeksopzet	5
1.5	Respons.....	7
1.6	Leeswijzer.....	10
2	Belang en beleid	11
2.1	Landelijk beleid	11
2.2	Rotterdams beleid	14
2.3	Belang en beleid volgens besturen, directeuren en leerkrachten	15
3	Activiteiten en ervaringen	19
3.1	Formele ouderparticipatie.....	19
3.2	Informele ouderparticipatie	21
3.3	Communicatie.....	26
3.4	Ondersteuning voor ouders.....	39
3.5	Samenvatting	46
4	Ondersteuning voor scholen	49
4.1	Ondersteuning voor scholen	49
4.2	Behoeftte aan extra ondersteuning.....	52
4.3	Conclusie	53
5	Samenvatting en conclusies.....	55
5.1	Inleiding.....	55
5.2	Onderzoeksopzet en respons.....	56
5.3	Resultaten	56
5.4	Conclusies.....	60
	Literatuur	61
	Bijlage	63
Bijlage 1	Definitieve itemlijst onderzoek ouderparticipatie Rotterdam.....	65
Bijlage 2	Vooraankondiging onderzoek ouderparticipatie.....	71

Bijlage 3	Vragenlijst	73
Bijlage 4	Rechte tellingen	81
Bijlage 5	Drie casebeschrijvingen.....	87

VOORWOORD

Ouderbetrokkenheid vormt een belangrijk thema in het Rotterdams achterstandenbeleid. De Dienst Stedelijk Onderwijs (DSO) werkt momenteel aan een notitie ouderbetrokkenheid. Ten behoeve daarvan heeft DSO Regioplan de opdracht gegeven ouderbetrokkenheid te onderzoeken onder scholen in het Onderwijspanel Rotterdam. Van dat onderzoek wordt in dit rapport verslag gedaan.

Wij willen alle personen die hun medewerking aan dit onderzoek hebben verleend daarvoor hartelijk danken: de directeuren van scholen en beleidsmedewerkers van besturen voor hun medewerking aan de interviews, de leerkrachten voor het invullen van de schriftelijke vragenlijsten, de medewerkers van de Onderwijswinkel Feyenoord en van Stichting De Meeuw voor hun beoordeling van de itemlijsten en ten slotte Paul Hoop voor de begeleiding van het onderzoek vanuit DSO.

Marga de Weerd
(onderzoeker)

1 INLEIDING, VRAAGSTELLING, ONDERZOEKSOPZET, RESPONS

1.1 Inleiding

Begin jaren negentig heeft de decentralisatie in het onderwijsveld geleid tot grotere autonomie voor schoolbesturen enerzijds en tot eindverantwoordelijkheid voor het aanpakken van onderwijsachterstanden bij gemeenten anderzijds. Rotterdam heeft in dit opzicht een zware verantwoordelijkheid. Circa twee derde van alle leerlingen en ouders behoort tot de doelgroep van het onderwijsachterstandenbeleid: ruim de helft van alle Rotterdamse leerlingen heeft laag opgeleide allochtone ouders en zestien procent heeft laag opgeleide autochtone ouders. Daarmee heeft Rotterdam in vergelijking met de andere drie grote steden verhoudingsgewijs de meeste kinderen met laag opgeleide ouders. Het beleid dat de gemeente hierop de komende vier jaar wil voeren, is verwoord in het Rotterdams Onderwijs Achterstandenplan 2002-2006 (ROAP-II). In dit plan zijn de hoofdlijnen en kernpunten van het te voeren beleid vastgelegd.

Hoewel er geen aparte paragraaf aan gewijd wordt, vormt ouderbetrokkenheid een belangrijk thema in ROAP-II. De rol die ouders in dit verband wordt toegedacht is, conform het landelijk beleidskader, die van participanten. Het idee is dat ouders veel aandacht moeten besteden aan de ontwikkeling van hun jonge kind, zodat deze beter voorbereid aan het onderwijs begint. Vervolgens dienen ouders zoveel mogelijk betrokken te blijven bij het onderwijs. Ter ondersteuning daarvan zou er voor de ouders een aanbod moeten zijn van taalcursussen, basiseducatie, opvoedingscursussen en dergelijke.

Er bestaat in Rotterdam een groot en divers aanbod aan ouderactiviteiten¹. De gemeente Rotterdam werkt aan een inventarisatie van deze activiteiten maar heeft daarnaast nog een aantal vragen, zoals: welke functie hebben de activiteiten, wat leveren de activiteiten op en wat willen de scholen. De Dienst Stedelijk Onderwijs (DSO) werkt ter beantwoording van deze vragen aan een notitie ouderbetrokkenheid. In het kader daarvan heeft DSO aan Regioplan de opdracht gegeven om ouderbetrokkenheid te onderzoeken onder scholen in het Onderwijspanel Rotterdam².

1 Activiteiten die vorm en inhoud geven aan het vergroten van ouderbetrokkenheid zijn te vinden in de beleidsterreinen VVE, VSV, taalverbetering, ondersteuning schoolloopbaan, Brede School, OK-beleid, samenwerking onderwijsjeugdzorg en ICT (ROAP-II).

2 Het Onderwijspanel Rotterdam bestaat uit 79 scholen uit het primair onderwijs in Rotterdam die zich bereid hebben verklaard zo nu en dan mee te werken aan onderzoek dat Regioplan verricht in opdracht van DSO.

In dit hoofdstuk wordt het onderzoek toegelicht. Alvorens de vraagstelling van het onderzoek te beschrijven in paragraaf 1.3, werken we in paragraaf 1.2 het begrip ouderbetrokkenheid uit. In paragraaf 1.4 beschrijven we vervolgens de opzet van het onderzoek met daarin de methode van onderzoek en de gevolgde werkwijze. In paragraaf 1.5 wordt de respons beschreven. We sluiten het hoofdstuk af met een leeswijzer.

1.2 Ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid is een verwarrende term omdat hij gebruikt wordt voor zowel de betrokkenheid van ouders bij de school als voor de betrokkenheid van ouders bij de schoolloopbaan van hun kind. Die verwarring wordt enigszins ondervangen door de betrokkenheid van ouders bij de school aan te duiden met de term ouderparticipatie. Enigszins omdat er impliciet een sterke relatie verondersteld wordt tussen ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid: ouderparticipatie veronderstelt ouderbetrokkenheid en andersom veronderstelt het ontbreken van ouderparticipatie een gebrek aan ouderbetrokkenheid (zie Veen en Van Erp, 1995).

De term ouderbetrokkenheid lijkt bovendien een activiteit van ouders richting school te impliceren. Verschillende wetenschappers wijzen er echter op dat ouderbetrokkenheid gezien moet worden als de interactie tussen school en ouders (zie voor een overzicht Veen en van Erp, 1995). In die interactie is niet alleen de opstelling van de ouder bepalend voor de mate waarin aan ouderbetrokkenheid uiting wordt gegeven. Ook de opstelling van de school en de mate waarin de school ouders de gelegenheid biedt en stimuleert om aan die betrokkenheid uiting te geven is daarbij van belang.

De toegenomen heterogeniteit in de populatie heeft geleid tot meer diversiteit in de ouderbetrokkenheid. Er is enerzijds een steeds grotere groep hoogopgeleide ouders die zich sterk bewust is van het belang van een goede opleiding. Zij stelt eisen aan de school qua werkwijze (aandacht voor individuele ontplooiing bijvoorbeeld), resultaten (doorstroom richting VWO), populatie (aanwezigheid leerlingen met zelfde achtergrond), aanwezigheid van voorzieningen (naschoolse opvang, computers), communicatie met de ouders en kwaliteit en ligging van het gebouw. Bij de laagopgeleide autochtone ouders zijn de verwachtingen ten aanzien van het onderwijs vaak niet al te hoog gespannen. Bij laag opgeleide allochtone ouders daarentegen bestaat vaak de wens en het idee dat de school een groot deel van de opvoeding overneemt en zijn de verwachtingen hooggespannen, maar ontbreekt soms het inzicht in het onderwijssysteem en de eisen die daarin aan kinderen en ouders gesteld

worden. Belangrijk is het op te merken dat bovendien onder verschillende etnische groepen verschillende wensen leven³.

Om op een heldere manier over ouderbetrokkenheid te communiceren, gebruiken we in dit rapport de term ouderparticipatie voor de betrokkenheid van ouders bij de school. De term ouderbetrokkenheid reserveren we voor de betrokkenheid van ouders bij de schoolloopbaan van hun kind. Binnen ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid onderscheiden we verschillende aspecten. Voor ouderparticipatie betreft dat de aspecten formele ouderparticipatie en informele ouderparticipatie. Ouderbetrokkenheid omvat de aspecten communicatie en ondersteuning van ouders. Deze aspecten worden hieronder verder uitgewerkt.

Formele ouderparticipatie

Formele ouderparticipatie betreft die vorm van participatie van ouders in de school die bij de Wet Medezeggenschap Onderwijs is geregeld. Deze wet verplicht scholen tot het hebben van een Medezeggenschapsraad (MR). De MR bestaat naast een personeelgeleding uit een oudergeleding. Het aantal leerlingen op de school is bepalend voor het aantal personeelsleden en ouders dat deel uit moet maken van de Medezeggenschapsraad.

In het bijzonder onderwijs konden ouders al lid zijn van het schoolbestuur en als (mede) oprichters van een school een rol spelen. Nu gemeenten het bestuur over openbare scholen steeds meer op afstand zetten, wordt het ook voor openbare scholen mogelijk ouders in het bestuur op te nemen⁴. Toch zal deze rol over het algemeen slechts voor een beperkt deel van de ouders weggelegd zijn. Meestal gaat het om hoog opgeleide ouders met specifieke en relevante capaciteiten.

Informele ouderparticipatie

Informele ouderparticipatie heeft betrekking op die vormen van participatie van ouders die wettelijk mogelijk zijn. Dat betreft bijvoorbeeld participatie in het schoolbestuur of participatie in de ouderraad. Ouders kunnen ook op andere manieren een organisatie- en/of onderwijsondersteunende rol spelen op school. Een voorbeeld van een organisatieondersteunende rol is die van hulpouder bij sportdagen of schoolreisjes. Een onderwijsondersteunende rol is bijvoorbeeld die van leesouder.

3 Veen, A. en E. van Erp (1995), *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning*. SCO Kohnstamm Instituut, Amsterdam. Dit rapport heeft betrekking op een onderzoek onder 176 allochtone Rotterdamse ouders.

4 Bronneman-Helmers, H.M. (1999), *Scholen onder druk*. SCP, Den Haag

Ouderbetrokkenheid: communicatie

Ouderbetrokkenheid komt vooral tot uiting in de communicatie tussen ouders en school. Het gaat daarbij met name om de wijze waarop de school naar de ouders communiceert en de gelegenheid die de school ouders biedt tot contact. De communicatie tussen ouders en school wordt zowel schriftelijk als mondeling vormgegeven.

Ouderbetrokkenheid: ondersteuning

Ondersteuning als aspect van ouderbetrokkenheid verwijst naar de ondersteuning die ouders hun kinderen kunnen bieden in hun schoolloopbaan. Alleen als de ouders zelf voldoende toegerust zijn, kunnen zij hun kinderen thuis ondersteunen. Dat is niet altijd het geval. Daarom is in het kader van het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid (en daarvoor overigens in het kader van het OVB) een grote diversiteit aan activiteiten en initiatieven ontplooid op het terrein van het onderwijs aan jonge (allochtone) kinderen en hun ouders. Vooral de gezinsgerichte programma's zoals de Stapprogramma's (Instapje, Opstapje et cetera) zijn sterk gericht op de allochtone ouders. Ook met het oog op het vergroten van de deelname van allochtone kinderen aan peuterspeelzalen is er een grote diversiteit aan voorlichtings- en toeleidingsactiviteiten en –trajecten ontwikkeld door GGenGD's, Thuiszorg en Opvoedsteunpunten⁵.

1.3 Vraagstelling

De vraagstelling van het onderzoek is uitgewerkt voor de verschillende aspecten van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid die we in de vorige paragraaf onderscheiden.

Formele ouderparticipatie

Met betrekking tot formele ouderparticipatie zijn de volgende vragen geformuleerd: hoe verloopt de ouderparticipatie in de MR en eventueel bestuur, is de school tevreden over de participatie van ouders in de MR en hoe relevant wordt de participatie van ouders in de MR gevonden? Wat levert de participatie van ouders in de MR op, welke successen zijn er te melden en hoe zijn die te verklaren? Wat is de toekomstvisie, waar wil men naar toe?

Informele ouderparticipatie/dienstverlening

Voor informele ouderparticipatie luidt de vraagstelling: hoe structureel zijn de dienstverlenende activiteiten van ouders, wat is het karakter ervan (organisatie- of onderwijsondersteunend), gaat het om een geheel eigen invulling of wordt volgens een bepaalde methodiek

⁵ Zoals bijvoorbeeld het Rotterdamse project Samenspel, waarin moeder en kind worden voorbereid op deelname aan de peuterspeelzaal en dat landelijk veel navolging heeft gekregen.

gewerkt, in hoeverre wordt er aangehaakt bij ander beleid (VVE, VSV, brede school aanpak en dergelijke)? Hoeveel gewicht wordt er toegekend aan informele ouderparticipatie, welke rol *willen* scholen het geven, welke externe organisatie is daarbij van belang en wat is de rol van externe organisaties daarin bij voorkeur (bijvoorbeeld projecten zonder betrokkenheid van de school, in samenwerking buiten of in de school). Wat levert informele ouderparticipatie op, hoe actief vindt de school dat ze op dit terrein zijn, wat zou beter kunnen en welke voorwaarden zijn daaraan verbonden?

Communicatie

Met betrekking tot communicatie zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd: hoe belangrijk is communicatie in het algemeen, waar zitten eventuele knelpunten in de communicatie (op school-, ouder- of leerkrachtniveau), hoe zouden deze knelpunten het best aangepakt kunnen worden en welke voorbeelden zijn er van geslaagde aanpakken?

Ouders en ondersteuning

Met betrekking tot ouders en ondersteuning staan de volgende vragen centraal: wat is het effect van projecten op het terrein van ouders en ondersteuning, hoe belangrijk worden deze activiteiten gevonden, welke rol spelen scholen daarin en welke rol zouden zij willen spelen? Wat zou er verbeterd kunnen worden en welke voorwaarden zijn daaraan verbonden? Welke rol spelen scholen bij de educatie van ouders (BE, NT2 en dergelijke), hoe belangrijk vinden zij het, willen zij daar een rol in spelen en welke voorwaarden zijn daaraan verbonden?

In aanvulling op bovenstaande vragen is een belangrijke vraag in het onderzoek welke specifieke verwachtingen er leven bij scholen ten aanzien van de gemeente en de DSO.

Gemeente/DSO

Zijn er met betrekking tot ouderparticipatie specifieke verwachtingen of wensen ten aanzien van de rol die de gemeente vervult of zou moeten vervullen? Welke zijn dat en waarom?

1.4 Onderzoeksopzet

Methode van onderzoek

In het onderzoek staan het beleid en de ervaringen van scholen met ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid centraal. Om zo dicht mogelijk bij de ervaringen van scholen te blijven en de uniciteit van scholen zoveel mogelijk recht te doen is gekozen voor een in hoofdzaak kwalitatieve wijze van gegevensverzameling. Zo zijn telefonische vraaggesprekken gevoerd met sleutelinformanten, directeurs van scholen uit het Onderwijspanel Rotterdam en met beleidsmedewerkers van besturen. Daarnaast hebben we scholen gevraagd om ons

beleidsdocumenten die zij met betrekking tot ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid hebben opgesteld te doen toekomen. Naast het kwalitatieve deel kent het onderzoek een meer kwantitatief deel dat gevormd wordt door schriftelijke vragenlijsten die zijn afgenomen onder groepsleerkrachten van scholen uit het OPR.

Werkwijze

Sleutelinformanten

Op verzoek van DSO is telefonisch contact gezocht met een aantal sleutelinformanten op het gebied van ouderparticipatie. Het betreft een medewerker van de Onderwijswinkel Feye-noord, tevens voorzitter van het Netwerk Ouderparticipatie, en een medewerker van Stichting De Meeuw. Zij hebben een voorlopige itemlijst beoordeeld. Op basis van hun reacties is een definitieve itemlijst ontwikkeld (zie bijlage 1). Deze itemlijst diende als ondersteuning voor de telefonische vraaggesprekken met directeuren en als hulpmiddel bij de constructie van de schriftelijke vragenlijsten voor leerkrachten.

Directeuren

Directeuren van scholen die deel uitmaken van het Onderwijspanel Rotterdam zijn schriftelijk op de hoogte gesteld van het onderzoek (zie bijlage 2). Vervolgens is telefonisch contact met hen gezocht en gevraagd of we een afspraak mochten maken voor een telefonisch interview. Om het veld zo min mogelijk te belasten en een zo hoog mogelijke respons te realiseren, is directeuren beloofd dat een vraaggesprek niet meer dan een half uur in beslag zou nemen.

Voorafgaand aan de vragen met betrekking tot ouderparticipatie en -betrokkenheid is directeuren gevraagd om een beschrijving van de sociaal-culturele en sociaal-economische achtergrond van de leerlingenpopulatie. Vervolgens werd de open vraag gesteld: “kunt u iets vertellen over de rol die ouders spelen op uw school?”. Achterliggend idee bij deze open vraagstelling is dat directeuren op die manier die elementen van ouderparticipatie danwel ouderbetrokkenheid aan konden snijden die zij zelf het belangrijkste vinden en die op hun school het meest spelen. Gevolg daarvan is dat de vraaggesprekken van elkaar verschillen wat betreft de uitgebreidheid waarmee de onderscheiden aspecten van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid ter sprake zijn gekomen. Zo zijn in de gesprekken met directeuren van zwarte scholen⁶ de beide aspecten van ouderbetrokkenheid vaak veel uitgebreider behandeld dan in gesprekken met directeuren van witte scholen. Gesprekken met directeuren van witte scholen spitsten zich vaak toe op ouderparticipatie.

⁶ Zie voor een definitie van witte, gemengde en zwarte scholen pagina 8.

In het vraaggesprek is voortgeborduurd op het antwoord dat directeuren gaven op de vraag naar de rol van de ouders. Door deze manier van vragen te hanteren en ons strikt te houden aan de maximale duur van 30 minuten per gesprek, zijn niet alle aspecten van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid in alle gesprekken aan de orde gekomen. Het onderzoek geeft dan ook geen kwantitatieve informatie zoals bijvoorbeeld ‘73 procent van de scholen heeft een ouderraad’.

Leerkrachten

Aan het eind van een telefonisch vraaggesprek vroegen we de directeur of hij of zij bereid was om een aantal (hooguit zeven) vragenlijsten met betrekking tot ouderbetrokkenheid uit te zetten onder leerkrachten. Wanneer de directeur daarmee akkoord ging, is vervolgens het aantal overeengekomen vragenlijsten verstuurd. De directeur heeft de vragenlijsten onder de leerkrachten verspreid. Leerkrachten konden de vragenlijst zelf naar Regioplan sturen. Zij hoefden de ingevulde vragenlijst dus niet in te leveren bij de directeur.

De schriftelijke vragenlijst voor leerkrachten (zie bijlage 3) heeft met name betrekking op het contact dat leerkrachten hebben met ouders en hun ervaringen hiermee. In de vragenlijst is vrij veel ruimte gelaten voor toelichting op eerder gegeven antwoorden, waardoor ook dit onderdeel van het onderzoek een duidelijk kwalitatief element kent.

Besturen

DSO heeft vier besturen voorgedragen voor een vraaggesprek. Deze besturen zijn door ons schriftelijk op de hoogte gesteld van het onderzoek. Vervolgens is telefonisch contact gezocht en indien mogelijk een afspraak gemaakt voor een interview.

De telefonische vraaggesprekken met de besturen gingen over de rol die zij spelen met betrekking tot ouderparticipatie en -betrokkenheid, wat hun visie op ouderparticipatie en -betrokkenheid is en of ze op enigerlei wijze de scholen hierin aansturen, aansporen of faciliteren. Bij deze gesprekken zijn dezelfde uitgangspunten gebruikt als bij de gesprekken met directeuren.

1.5 Respons

Directeuren

Voorafgaand aan het onderzoek is onderhoud gepleegd aan het Onderwijspanel Rotterdam. Dat heeft geresulteerd in een aantal nieuwe deelnemers aan het panel. Bij aanvang van het onderzoek naar ouderbetrokkenheid bestond het Onderwijspanel Rotterdam uit 79 scholen,

69 scholen voor basisonderwijs en 10 scholen voor speciaal basisonderwijs. Het panel biedt een representatieve doorsnede van het Rotterdamse primair onderwijs.

We hebben uiteindelijk 78 van de directeuren kunnen benaderen met de vraag of zij mee wilden werken aan het onderzoek. 25 directeuren wilden niet aan het onderzoek deelnemen. De meest gegeven reden (door 15 directeuren) daarvoor was een gebrek aan tijd. Zeven directeuren gaven als reden om niet mee te willen werken dat zij overspoeld worden met onderzoeken. Een directeur was ziek, een andere directeur was nieuw en voelde zich nog niet bekend genoeg met de school om mee te kunnen werken aan het onderzoek. Ten slotte werd onvrede met DSO door een directeur genoemd als reden om niet aan het onderzoek deel te willen nemen. Drie interviewafspraken zijn niet doorgegaan. Uiteindelijk zijn 50 directeuren geïnterviewd. De (netto)respons ligt daarmee op 67 procent.

De “kleur” van scholen is een heel belangrijke determinant van de vorm die ouderparticipatie aanneemt. Om die reden wordt bij de presentatie van de gegevens van de interviews met directeuren waar nodig een onderscheid gemaakt tussen witte, gemengde en zwarte scholen. Witte scholen zijn scholen met vrijwel alleen autochtone leerlingen waarvan er weinig tot geen uit een achterstandssituatie komen. Gemengde scholen zijn scholen die zich kenmerken door een toenemend aantal allochtone leerlingen en een deel autochtone leerlingen waarvan een deel uit gezinnen met een lage sociaal-economische status en laagopgeleide ouders. Zwarte scholen zijn scholen met meer dan 70 procent allochtone leerlingen. Van de geïnterviewde directeuren zijn er 9 werkzaam op witte scholen, 23 op gemengde scholen en 18 op zwarte scholen.

Tabel 1.1 Respons directeuren

	Wit	Gemengd	Zwart	Totaal
Onderwijs Panel Rotterdam	10	40	29	79
Aantal bereikte directeuren	10	40	28	78
Directeuren geïnterviewd	9	23	18	50
Netto responspercentage	90%	58%	62%	67%

Ten opzichte van de totale scholenpopulatie in Rotterdam zijn directeuren van zwarte scholen in het onderzoek licht ondervertegenwoordigd, directeuren van witte scholen zijn daarentegen licht oververtegenwoordigd. Wat betreft de grootte van scholen in het onderzoek blijkt dat middelgrote scholen enigszins zijn ondervertegenwoordigd en grote scholen licht zijn oververtegenwoordigd. Qua denominatie zijn de scholen van directeuren die mee hebben gewerkt aan het onderzoek representatief voor de scholen in Rotterdam.

Leerkrachten

Van de 50 geïnterviewde directeuren waren er 45 bereid om een aantal vragenlijsten (met een maximum van zeven) te verspreiden onder leerkrachten. In totaal zijn 289 vragenlijsten voor leerkrachten verstuurd. Zeven vragenlijsten voor een school kwamen onbestelbaar retour. Er zijn 119 ingevulde vragenlijsten teruggekomen van 35 scholen. De netto-respons op school-niveau is 80 procent (zie tabel 1.2). Op het niveau van leerkrachten is de nettorespons 42 procent (zie tabel 1.3).

Tabel 1.2 Respons leerkrachten op schoolniveau

	Wit	Gemengd	Zwart	Totaal
Aantal scholen waarnaar vragenlijsten verstuurd*	9	21	14	44
Scholen waarvan tenminste 1 vragenlijst retour	8	18	9	35
Netto responspercentage	89%	86%	60%	80%

* Exclusief de school waarvan de vragenlijsten onbestelbaar retour zijn gestuurd

Tabel 1.3 Respons leerkrachten op individueel niveau

	Wit	Gemengd	Zwart	Totaal
Aantal verstuurde vragenlijsten*	39	138	105	282
Aantal vragenlijsten ingevuld retour	28	63	28	119
Netto responspercentage	72%	46%	27%	42%

* Exclusief de zeven vragenlijsten onbestelbaar retour zijn gestuurd

Alhoewel de respons onder leerkrachten niet onaardig is, is het aantal leerkrachten dat aan het onderzoek heeft meegewerkt klein, zeker in verhouding tot het totaal aantal leerkrachten dat in het Rotterdams primair onderwijs werkzaam is. Aan de afzonderlijke cijfers in tabellen die in dit rapport gepresenteerd worden, mogen daarom geen conclusies worden verbonden. Doordat we de gegevens van leerkrachten van witte, gemengde en zwarte scholen in tabellen naast elkaar presenteren, worden bepaalde patronen zichtbaar gemaakt. De kwantitatieve gegevens mogen alleen op dat niveau worden bekeken en geïnterpreteerd.

Wanneer de gegevens van de scholen van deze leerkrachten worden gerelateerd aan de gegevens over de totale populatie van scholen in Rotterdam blijkt dat we van openbare, van middelgrote en van zwarte scholen vaker geen vragenlijsten van leerkrachten hebben teruggekregen⁷. Het is daarmee waarschijnlijk dat leerkrachten van dergelijke scholen zijn ondervertegenwoordigd.

In hoeverre de leerkrachten die hun medewerking aan het onderzoek hebben verleend qua persoonskenmerken representatief zijn voor de totale populatie van leerkrachten in het

⁷ Deze drie kenmerken van scholen hangen met elkaar samen. Zwarte scholen zijn vaak groot en openbaar.

primair onderwijs in Rotterdam is moeilijk te zeggen. We kunnen de gegevens van deze groep namelijk niet relateren aan gegevens over de totale populatie van leerkrachten in Rotterdam, aangezien we niet over deze gegevens beschikken. We hebben wel landelijke cijfers over het aandeel mannelijke en vrouwelijke docenten in het primair onderwijs. Die bedragen respectievelijk 24 en 76 procent⁸. Van de respondenten in het onderzoek is 19 procent man en 81 procent vrouw. Ervan uitgaande dat de man vrouw verdeling onder docenten in het primair onderwijs in Rotterdam niet afwijkt van de landelijke verdeling concluderen we dat vrouwelijke docenten in het onderzoek licht oververtegenwoordigd zijn.

Iets meer dan de helft van de responderende leerkrachten heeft een volledige baan, een kwart werkt in deeltijd. Een vijfde van de respondenten heeft de vraag naar hun werktijdfactor niet beantwoord.

Van de respondenten is 51 procent werkzaam als leerkracht in de onderbouw, werkt 44 procent als leerkracht in de bovenbouw en vervult 5 procent een ander soort functie. Het gaat daarbij om functies als Remedial Teacher, Intern Begeleider en adjunct-directeur.

Besturen

In overleg met de opdrachtgever zouden we vier besturen benaderen voor medewerking aan het onderzoek. Een van de door de opdrachtgever voorgestelde besturen bleek daartoe niet bereid. Een ander bestuur bleek niet bereikbaar gedurende de onderzoeksperiode. Twee besturen hebben hun medewerking aan het onderzoek verleend. De respons onder besturen is daarmee 50 procent.

1.6 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we het belang dat de landelijke overheid, de gemeente Rotterdam en Rotterdamse scholen hechten aan ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid en op welke wijze zij daaraan aandacht besteden in hun beleid. In hoofdstuk 3 beschrijven we de praktijk: welke ervaringen hebben scholen met de verschillende aspecten van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid en op welke wijze proberen zij daarop invloed uit te oefenen? In hoofdstuk 4 gaan we in op de knelpunten die scholen ervaren met betrekking tot ouderparticipatie en -betrokkenheid en de behoefte aan ondersteuning op dit gebied door bijvoorbeeld DSO. In hoofdstuk 5 trekken we conclusies op basis van de voorafgaande hoofdstukken.

⁸ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (2001) *Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in kerncijfers 2002*.

2 BELANG EN BELEID

In dit hoofdstuk beschrijven we het belang dat op de verschillende beleidsniveaus en op scholen gehecht wordt aan ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid, en de wijze waarop dat in het beleid tot uiting komt. We behandelen in paragraaf 2.1 kort het landelijk beleid. In paragraaf 2.2 gaan we vervolgens in op het Rotterdams beleid. In de derde paragraaf beschrijven we de resultaten van het onderzoek onder besturen, directeuren en leerkrachten: is op scholen beleid ontwikkeld en welk belang wordt op scholen gehecht aan ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid?

2.1 Landelijk beleid

Het Ministerie van OCenW geeft ouders en verzorgers van kinderen in het basisonderwijs voorlichting door middel van de basisschoolgids¹. Ouderbetrokkenheid is een apart hoofdstuk in die gids. Het ministerie gebruikt de term ouderbetrokkenheid in brede zin en doelt met ouderbetrokkenheid dus ook op ouderparticipatie.

De basisschoolgids informeert ouders over de mogelijkheden die zij hebben om mee te praten en mee te beslissen over hetgeen op school gebeurt, bijvoorbeeld door deelname aan de Medezeggenschapsraad.

In de gids wordt daarnaast een verbinding gelegd tussen de hulp van ouders op school en het welzijn van het kind:

“Leerlingen voelen zich beter thuis op school als hun ouders een goed contact hebben met de school, als ouders weten wat hun kinderen dagelijks beleven, er thuis met de kinderen over praten en er rekening mee houden. De schoolloopbaan van de leerling verloopt dan vaak beter en met minder problemen. Daarom is het belangrijk dat ouders en school met elkaar praten over de opvattingen over onderwijs en opvoeding en wat zij wat dat betreft van elkaar verwachten.”

“Lang niet alle ouders hebben de tijd om zich intensief met de school bezig te houden. Er zijn echter verschillende manieren waarop ouders betrokken kunnen zijn bij de school en de schoolervaringen van hun kind. Elke school organiseert de hulp en stimuleert de betrokkenheid van ouders op zijn eigen wijze. Veel scholen houden ou-

¹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. De basisschoolgids voor ouders en verzorgers 2001-2002.

derpeilingen of hebben een ouderpanel ingesteld om periodiek de mening van ouders over de school te vernemen. Vraag daarom hoe het op de school van uw keuze toe gaat en wat uw bijdrage kan zijn. Het kan gaan om hulp bij het onderwijs of hulp bij de organisatie van activiteiten op en buiten school. Maar het gaat zeker ook om deelname aan ouderraden, oudercommissie of medezeggenschapsraden.”

Daarnaast zet de gids uiteen welke ondersteuning ouders hun schoolgaande kinderen moeten geven: ouders moeten ervoor zorgen dat hun kinderen in een goede conditie op school verschijnen, moeten belangstelling tonen voor hetgeen hun kind op school meemaakt, moeten toezicht houden op het huiswerk dat hun kind eventueel meekrijgt en moeten hun kind stimuleren Nederlandse boeken te lezen (zie de tekst uit de Onderwijsgids in het kader).

Uw kind heeft recht op goed onderwijs. De school verzorgt het onderwijs, maar heeft ook een pedagogische opdracht. Dat wil zeggen dat leraren ook een bijdrage leveren aan de opvoeding. De praktijk leert dat het klimaat en de sfeer thuis belangrijk zijn voor de prestaties op school. Er is al veel gewonnen als iedereen zich realiseert dat een dagje school voor een kind net zo inspannend is als uw eigen dagtaak. Een goede samenwerking tussen u en de school is voor uw kind erg belangrijk. Uzelf en ook de school hebben daar baat bij.

Uitspraken

- Leerlingen werken en spelen op school minder goed als ze moe zijn.
- Leerlingen spannen zich minder in als ze onvoldoende eten.
- Leerlingen kunnen zich minder goed concentreren als ze veel televisie kijken.

Voor goed onderwijs is het niet alleen van belang dat uw kind in goede conditie is om aan alles op school naar hartelust mee te doen. Als het na een dag hard 'werken' thuiskomt, zal het niet alleen willen uitblazen. Uw kind zit ook vol verhalen en emoties die het kwijt wil.

Uitspraken

- Leerlingen werken en spelen op school beter als ze thuis kans krijgen om hun emoties te verwerken en hun verhalen te vertellen.
- Leerlingen zullen zich beter inspannen als ze thuis worden aangemoedigd.
- Leerlingen concentreren zich beter als u interesse toont in wat ze op school beleven, en wat ze daar doen.

Helpen bij het huiswerk?

Lang niet alle scholen geven huiswerk. En zeker niet aan de heel jonge kinderen. Maar op veel scholen krijgen de leerlingen uit de hogere groepen wel taken of opdrachten mee naar huis. De school bepaalt zelf vanaf welk jaar de leerlingen die taken of opdrachten mee naar huis krijgen. Als uw kind er op een gegeven moment mee thuis komt, is het handig als u de eerste tijd wat helpt. Daarvoor geven we hieronder wat tips.

1. Zorg voor een overzichtelijke schoolagenda, zeker als de school hierom vraagt.
2. Help bij het leren invullen van die agenda, door samen met uw kind toekomstige leuke (privé-)gebeurtenissen erin te zetten (verjaardagen, bezoeken aan familie en vrienden, vakanties, trainen op sportclubs, wedstrijden van de club, enzovoort).
3. Vraag bij de groepsleraar (bijvoorbeeld op een ouderavond) hoeveel huiswerk uw kind krijgt en voor welke vakken. Meestal probeert de school de leerlingen te laten wennen aan regelmatig huiswerk maken, door bijvoorbeeld eens per week aan te geven wat er die week gedaan moet worden en hoeveel tijd dat per dag kost.

4. Vraag bijvoorbeeld als uw kind thuiskomt of het zijn agenda bij zich heeft en of er huiswerk is. Vraag 's morgens ook of de agenda weer meegaat naar school.
5. Bespreek met uw kind wanneer het zijn huiswerk wil maken en koppel dat eventueel aan de dagelijkse gang van zaken thuis, bijvoorbeeld voor of direct na het avondeten, een half uur of een uur voor een bepaald geliefd televisieprogramma.

Het is voor alle kinderen van belang dat zij de Nederlandse taal goed leren. Dit is zo belangrijk omdat de lessen op school in het Nederlands worden gegeven. U kunt uw kind stimuleren Nederlandse kinderboeken te lezen. Die kunt u lenen uit de bibliotheek bij u in de buurt. Daarmee steunt u uw kind én de school.

In het Gemeentelijk Onderwijs Achterstandenbeleid (GOA-beleid) is ook veel aandacht voor de ondersteuning die ouders hun kinderen moeten kunnen bieden. Aan dit beleid ligt de observatie ten grondslag dat een deel van de kinderen met een achterstand aan hun schoolloopbaan begint. Het GOA-beleid heeft tot doel de leerprestaties en schoolloopbanen van deze kinderen te verbeteren.

De opvoedingssituatie thuis wordt als ‘de vaak belangrijkste oorzaak voor onderwijsachterstanden’ omschreven². Versterking van de opvoedende en stimulerende rol van de ouders vormt dan ook een belangrijk aanknopingspunt voor de verbetering van kansen voor het kind. In dat kader wordt gestreefd naar:

- meer Nederlandse taalvaardigheid en meer kennis van de Nederlandse samenleving bij allochtone ouders;
- betrokkenheid van ouders bij het onderwijs aan hun kinderen, en;
- een beter gebruik van het recht op vrije schoolkeuze van de ouders.

Het streven naar de drie bovengenoemde punten is in het nieuwste landelijk beleidskader³ ondergebracht bij de verschillende terreinen waarop de doelstellingen van het GOA-beleid zijn geformuleerd. Het betreft:

- Voor- en Vroegschoolse educatie;
- Ondersteuning schoolloopbaan;
- Bestrijding van voortijdig schoolverlaten;
- Beheersing van de Nederlandse taal;
- Aanpak onderwijskansenbeleid.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de operationalisering van deze doelstellingen en het realiseren daarvan. Daartoe werken zij samen met schoolbesturen.

2 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Aan de slag met onderwijskansen.

3 Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Landelijk Beleidskader gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid 2002-2006

De basisschoolgids en het onderwijsachterstandenbeleid geven uiting aan het grote belang dat de landelijke overheid hecht aan ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. Dit belang komt niet alleen tot uiting in het beleid, maar ook in de facilitering van gemeenten door de landelijke overheid. Zo is in opdracht van het Ministerie van OCenW een twee jaar durende campagne ontwikkeld door FORUM die ten doel heeft allochtone ouders ervan te overtuigen dat zij hun kinderen moeten laten deelnemen aan VVE. Deze campagne met de naam 'De MultiMobiele Oudercampagne VVE' is in mei 2002 van start gegaan. Voor deze campagne is een speciale bus ingericht. Op verzoek van VVE-gemeenten komt deze bus die wordt bemand door zes consultants naar de gemeente. In samenwerking en overleg met de gemeente bepalen de consultants waar zij het beste rechtstreeks in contact kunnen komen met allochtone en andere moeilijk bereikbare ouders. Vanaf die plek lichten de consultants vanuit de campagnebus deze ouders mondeling voor over VVE-programma's en stimuleren zij hen daaraan deel te nemen.

2.2 Rotterdams beleid

Het Rotterdams Onderwijs Achterstand Plan II (ROAP) legt nadrukkelijk de relatie tussen het GOA-beleid en ouderbetrokkenheid. Ouderbetrokkenheid wordt niet als apart beleidsterrein gepositioneerd, maar krijgt vorm in een aantal activiteiten en beleidsterreinen van het GOA. Ouderparticipatie komt in het ROAP niet ter sprake. We geven hier die punten uit het ROAP weer, waarin ouders concreet worden genoemd.

Er is met name veel aandacht voor ouders op het terrein van VVE. Momenteel worden ongeveer 4000 moeders van peuters en kleuters bereikt met de programma's Bijdehand en Rugzak. Het streven is dat aantal te vergroten door middel van het vergroten van het aantal Voor scholen. Eind 2002 moet het aantal Voorscholen liggen op 41. In 2006 moeten er 90 Voor scholen zijn. Daarmee zouden ongeveer 11.250 kinderen bereikt worden waarvan ongeveer 9.500 doelgroepkinderen. Er wordt geen concreet aantal ouders genoemd dat langs deze weg moet gaan deelnemen aan gerichte taalactiviteiten en aan ouder- en opvoedingsonder steunende programma's.

Op het terrein Nederlandse Taal wordt over ouders vermeld dat zij gestimuleerd moeten worden in het vertellen van verhalen en het voorlezen aan jonge kinderen in het bijzonder. Ook in dit kader wordt gestreefd naar een toename van de deelname aan gerichte taalactiviteiten door ouders die het Nederlands onvoldoende beheersen en die kinderen hebben die in aanmerking komen voor VVE. Daartoe moet in het kader van het buitenschoolse aanbod uitvoering worden gegeven aan taallessen aan ouders/opvoeders van kinderen.

In het kader van de bestrijding van het voortijdig schoolverlaten worden ouderprogramma's ontwikkeld en geïmplementeerd die ouders voorbereiden op de overgang van de leerling naar het voortgezet onderwijs. Een voorbeeld hiervan is het door Stichting De Meeuw ontwikkelde programma 'De Toekomst van uw kind'. Dit programma is gericht op de ouders van kinderen in de groepen 7 en 8.

2.3 Belang en beleid volgens besturen, directeuren en leerkrachten

Uit ons onderzoek blijkt dat scholen nauwelijks beleid hebben vastgelegd met betrekking tot ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. Slechts een enkele directeur heeft gehoor gegeven aan ons verzoek om ons documenten te sturen waarin de school beleid en doelen op het gebied van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid heeft geformuleerd. De weinige documenten die we ontvangen hebben, betreffen paragrafen uit de schoolgids met betrekking tot ouders⁴. Daarin wordt een kort overzicht gegeven van het belang dat de school hecht aan de betrokkenheid van ouders, de informatievoorziening van de school aan ouders, de activiteiten waarbij de hulp van ouders gewenst is, inspraak van ouders en de ouderbijdrage.

Een enkele school beschikt wel over een beleidsplan ouders en een aantal scholen is bezig met het opstellen van een dergelijk plan. Dit betreft met name onderwijskansenscholen die bij het opstellen van een dergelijk plan worden geholpen door Stichting De Meeuw.

“Wij zijn een van de 25 onderwijskansenscholen in Rotterdam. In dat kader hebben we extra geld ontvangen om het onderwijsrendement te verhogen. Dat geld zetten we in op drie speerpunten, waaronder het speerpunt ‘ouders’. We hebben ‘ouders’ als speerpunt genomen omdat een groot deel van de kinderen bij ons op school bijna onaanspreekbaar is. Zij spreken nauwelijks Nederlands en spreken ook hun moedertaal slecht. We moeten meer met hun ouders gaan doen. We denken dat daardoor het niveau van de kinderen omhoog kan.

We zijn nu bezig met het opstellen van een ouderplan met ondersteuning van Stichting de Meeuw. We hebben een ochtend in de week iemand van Stichting de Meeuw op school, vanaf volgend jaar is dat twee dagen in de week.”

Een enkele directeur liet zich negatief uit over de alsmaar groeiende behoefte aan beleidsplannen.

4 Scholen zijn wettelijk verplicht om in hun schoolgids een paragraaf te wijden aan ouders.

“Je moet zoveel plannen schrijven om financiën binnen te krijgen. Ik ben veel te veel bezig met plannen schrijven. De overheid zou niet overal een plan voor moeten willen hebben maar scholen de kans moeten geven om de problemen gewoon aan te pakken.”

Ondanks het feit dat ouderbeleid zelden schriftelijk is vastgelegd leeft het onderwerp ouders wel degelijk op scholen en worden er op met name zwarte scholen ook veel activiteiten op dit gebied ondernomen (zie hoofdstuk 3). Directeuren zijn bovendien de mening toegedaan dat er ook zonder schriftelijk vastgelegd beleid in hun school wel degelijk duidelijkheid bestaat over de rol van ouders en wie in het schoolteam met betrekking tot ouders een rol vervult. Ook volgens de meeste leerkrachten zijn er binnen het schoolteam duidelijke afspraken gemaakt over de gevallen waarin bijvoorbeeld contact op wordt genomen met ouders. Toch is ook een redelijk aantal leerkrachten op met name gemengde en op zwarte scholen van mening dat er in het team geen duidelijke afspraken zijn gemaakt (zie tabel 2.1 en 2.2).

Tabel 2.1 Zijn er binnen het schoolteam duidelijke afspraken gemaakt over in welke gevallen contact wordt opgenomen met de ouders?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	Abs	%	abs	%
Ja	26	93%	43	69%	17	61%
Nee	1	4%	12	19%	5	18%
Weet ik niet	1	4%	7	11%	6	21%
Totaal	28	100%	62	100%	28	100%

Tabel 2.2 Zijn er binnen het schoolteam duidelijke afspraken gemaakt over wie verantwoordelijk is voor het contact met ouders?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	Abs	%	abs	%
Ja	24	86%	42	68%	15	54%
Nee	4	14%	14	23%	9	32%
Weet ik niet	0		6	10%	4	14%
Totaal	28	100%	62	100%	28	100%

Ondanks het feit dat er nauwelijks beleid is vastgelegd, zeggen zowel directeuren als leerkrachten veel belang te hechten aan ouderbetrokkenheid. Van de leerkrachten zegt bijvoorbeeld 59 procent dat ouderbetrokkenheid belangrijk is en vindt 39 procent ouderbetrokkenheid zeer belangrijk. Niemand vindt ouderbetrokkenheid onbelangrijk. Daarin is geen onderscheid tussen de leerkrachten van witte, gemengde en zwarte scholen. In de beoordeling van wat scholen moeten doen om ouders bij de school te betrekken bij de school is wel een duidelijk verschil tussen leerkrachten van witte, gemengde en zwarte scholen. Dat blijkt uit hun reacties op de stelling ‘de school moet er alles aan doen om ouders te betrekken bij hetgeen zich op school afspeelt’. Ongeveer een derde van de leerkrachten van witte scholen was het eens met die stelling tegenover alle leerkrachten van zwarte scholen. De leerkrachten van ge-

mengde scholen zitten daar tussenin. Ongeveer twee derde van hen was het met de stelling eens.

Voor het belang van ouderbetrokkenheid worden verschillende redenen gegeven. De meest genoemde reden is dat ouderbetrokkenheid de prestaties van leerlingen ten goede komt.

“Je bent samen verantwoordelijk voor de kinderen. Een goed overleg is daarom ook belangrijk. Hoe meer betrokken de ouders zijn, hoe meer je samen kunt bereiken met de kinderen.”

“Ik vind ouderbetrokkenheid heel erg belangrijk! Ik wil het graag samen met de ouders zo goed mogelijk doen voor elk kind. Bovendien hebben de ouders er voor 100 procent recht op om te weten wat we met hun kind doen en waarom.”

Maar ouderbetrokkenheid is ook belangrijk voor het functioneren van de school.

“Een betrokken oudergemeenschap kan voor de school in moeilijke tijden (bijvoorbeeld door personeelsproblemen) een stevige band vormen waardoor de draagkracht voor besluiten wordt gedeeld. Volgens mij zijn ouders die zich betrokken voelen over het algemeen tevredener, of in ieder geval minder snel ontevreden.”

“Ik heb op mijn vorige school gezien dat de ouderraad het team overeind hield in een moeilijke periode. Ik denk dus dat ouderbetrokkenheid heel belangrijk is. Als je veel ouders hebt die wat doen in de school scheelt dit bovendien in de werkdruk voor de leerkrachten.”

Het ontbreken van schriftelijk ouderbeleid op scholen mag derhalve niet worden opgevat als een ontkenning van het belang van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie.

Besturen

Versterking van ouderparticipatie vormt een van de punten in het beleidsplan 1999-2003 van een van de twee geïnterviewde besturen. Zo is door middel van het aanbieden van cursussen voor allochtone ouders waarin zij in hun eigen taal geïnformeerd worden over het Nederlandse onderwijs geprobeerd meer allochtone ouders actief te krijgen in ouderraden en Medezeggenschapsraden (zie ook hoofdstuk 3). Ook voor autochtone ouders worden cursussen aangeboden in het kader van de Medezeggenschapsraad.

In het nieuwe beleidsplan dat momenteel geschreven wordt zal ouderbetrokkenheid een van de speerpunten zijn. Waarschijnlijk zal de prioriteit dan komen te liggen bij opvoedingsondersteuning en zullen extra activiteiten op dit gebied ondernomen worden.

Het andere bestuur heeft als visie dat de school met ouders samen moet werken omdat ouders een belangrijke rol hebben in de ontwikkeling van kinderen. Beleid hierover is niet vastgelegd. Dit bestuur ziet echter wel een stimulerende rol voor zichzelf met betrekking tot ouderparticipatie en/of ouderbetrokkenheid. Met de scholen worden contracten voor 1 à 2 jaar opgesteld waarin concrete afspraken gemaakt worden over de wijze waarop de school Stichtingsdoelstellingen zal gaan realiseren. Die afspraken kunnen ook betrekking hebben op de samenwerking met ouders. Het is echter aan de school op welke wijze zij daar invulling aan wil geven. Het bestuur doet eventueel suggesties op dit gebied⁵.

Conclusie

Er is op de verschillende beleidsniveaus overeenstemming over het belang van ouderbetrokkenheid voor zowel het functioneren van leerlingen als het functioneren van onderwijsinstellingen. In het landelijk en het Rotterdams onderwijs(achterstanden)beleid is dat belang schriftelijk vastgelegd. In het achterstandenbeleid wordt met name ingezet op de taalontwikkeling van ouders, op opvoedingsondersteunende programma's en op voorlichting aan ouders over het onderwijssysteem. In landelijk beleid komt ook het belang dat gehecht wordt aan ouderparticipatie tot uiting.

Op scholen is zelden schriftelijk beleid met betrekking tot ouders en ouderbetrokkenheid en/of ouderparticipatie geformuleerd. Daarin lijkt met de uitvoering van het onderwijskansenbeleid wel enige verandering te komen. Met name op onderwijskansenscholen wordt namelijk gewerkt aan 'ouderplannen'. In dergelijke plannen wordt een duidelijke visie op de rol van ouders gegeven en worden doelstellingen geformuleerd met betrekking tot de betrokkenheid van ouders en de wijze waarop dergelijke doelstellingen gerealiseerd gaan worden. Het ontbreken van schriftelijk beleid mag niet worden opgevat als een gebrek aan interesse voor ouderparticipatie en -betrokkenheid gezien het belang dat besturen, directeuren en leerkrachten daaraan zeggen te hechten.

5 Beleid op het gebied van ouderbetrokkenheid wordt door dit bestuur dus nadrukkelijk gezien als schoolbestuurlijk beleid. Op grond van die visie vraagt het bestuur zich af waarom DSO dit onderzoek laat uitvoeren.

3 ACTIVITEITEN EN ERVARINGEN

In dit hoofdstuk beschrijven we de activiteiten en ervaringen van scholen op het gebied van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. Dat doen we aan de hand van de verschillende aspecten die we onderscheiden: formele ouderparticipatie in paragraaf 3.1, informele ouderparticipatie in paragraaf 3.2, communicatie in paragraaf 3.3 en ouderondersteuning in paragraaf 3.4. In paragraaf 3.5 vatten we de bevindingen uit de voorgaande paragrafen samen.

De verschillende aspecten van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid zijn niet in alle gesprekken even uitgebreid aan de orde gekomen (zie ook paragraaf 1.4). Wanneer gevraagd werd naar de rol van de ouders op school begonnen directeuren van witte scholen vaak over de informele ouderparticipatie van ouders. Directeuren van zwarte scholen brachten meestal de activiteiten die de school onderneemt op het gebied van ouderondersteuning als eerste ter sprake. Aan het begin van elke paragraaf vermelden we in hoeverre het betreffende aspect van ouderparticipatie dan wel -betrokkenheid in de interviews met directeuren van witte, gemengde en zwarte scholen ter sprake is gekomen.

3.1 Formele ouderparticipatie

Het onderwerp formele participatie is over het algemeen het meest uitgebreid aan de orde gekomen in interviews met witte scholen. Op gemengde en zwarte scholen kwam het onderwerp soms niet en vaak minder uitgebreid ter sprake.

Over het algemeen is het op witte scholen geen probleem om de oudergeleding van de Medezeggenschapsraad (MR) bezet te krijgen. Dat verschilt echter per jaar. Verschillende directeuren merken op dat het moeilijker wordt om ouders te krijgen voor de MR.

De directeuren van witte scholen zijn bijna allemaal tevreden over de rol die ouders in de MR spelen. Vrijwel alle ouders stellen zich actief en positief op. Op verschillende scholen dragen ouders ook zelf punten aan voor de agenda van de MR. Met name veiligheid in en om de school blijkt een onderwerp te zijn dat vaak door ouders op de agenda van de MR gezet wordt.

Gemengde en zwarte scholen hebben vaker moeite om de oudergeleding van de MR compleet te krijgen. Ouders die slecht Nederlands spreken en ouders met een lage opleiding (dus ook autochtone ouders), zijn moeilijk te interesseren voor de MR.

“Het spreekt mensen niet aan. Zaken die in de Medezeggenschapsraad besproken moeten worden zijn te abstract en het officiële karakter van de MR schrikt veel ouders af.”

“Veel allochtone ouders zijn onbekend met het verschijnsel Medezeggenschapsraad. Bovendien zijn ze vaak te bescheiden of te onzeker over hun eigen kunnen.”

Scholen zonder complete oudergeleding in de MR hebben op verschillende manieren pogingen gedaan om ouders actief te krijgen. De uiterste poging is mensen persoonlijk te vragen. Ook die rechtstreekse benadering heeft echter lang niet altijd het gewenste resultaat.

Directeuren van gemengde scholen zijn zeer wisselend in hun oordeel over het functioneren van de ouders in de MR. Een deel van de directeuren is zeer positief een ander deel is vrij negatief. Wanneer directeuren negatief zijn over het functioneren van de oudergeleding in de MR heeft dat betrekking op het niveau van de inbreng van de ouders. Zo werd meerdere keren genoemd dat ouders in de MR niet in staat waren om beleidsmatig te denken. Daarnaast zijn niet alle ouders even goed in staat om een onderscheid te maken tussen eigenbelang en algemeen of schoolbelang. De directeuren die positief zijn over “hun” MR, roemen de actieve en constructieve houding van de ouders. Verschillende directeuren vertellen dat ouders in de MR een intermediaire rol vervullen. Via hen hoort de school wat er onder ouders leeft.

De zwarte scholen die erin geslaagd zijn om ouders actief te krijgen in de MR noemen de inbreng van ouders beleidsmatig gezien van een heel laag niveau. Desalniettemin vinden sommige directeuren de inbreng van ouders in de MR op een ander niveau wel degelijk nuttig. Zo hebben ouders vaak veel oog voor concrete zaken als de veiligheid of hygiëne op school.

Verschillende scholen hebben zich ingeschreven voor een cursus op het gebied van medezeggenschap. Cursussen op dit gebied worden aangeboden door het Steunpunt Medezeggenschap en ROC's. Het bestuur van de openbare scholen in Rotterdam faciliteert een cursus gericht op Turkse en Marokkaanse ouders die ten doel heeft deze ouders actief te krijgen in onder meer de MR. De cursus wordt aangeboden in de eigen taal van de cursisten en wordt verzorgd door een Turkse en een Marokkaanse OALT-leerkracht. Ouders worden geworven door OALT-leerkrachten op scholen. Ook voor cursussen op dit gebied is de belangstelling onder ouders in het algemeen klein.

“We hadden eerst een vrij grote groep ouders die belangstelling toonde voor een cursus ‘ouderbetrokkenheid’ verzorgd door ROC Zadkine. Toen op de informatieavond over de betreffende cursus echter bleek dat het ging om een cursus medezeggenschap, liep de belangstelling sterk terug.”

Er zijn echter ook positieve geluiden over cursussen op het terrein van Medezeggenschap.

“De oudergeleding van de Medezeggenschapsraad op mijn school heeft veel baat gehad bij een cursus over medezeggenschap. Aanvankelijk functioneerden de ouders moeizaam: het was voor hen niet duidelijk wat in een MR wel en wat niet besproken kon worden. Ze voelden zich erg onzeker. Nadat zij op cursus zijn geweest voelen zij zich zekerder. Ik zat aanvankelijk als een soort begeleider voor de ouders bij de vergaderingen, maar dat hoeft nu niet meer. De ouders zeggen dat ze het nu zelf kunnen. Ze brengen nu zelf onderwerpen in bij vergaderingen, signaleren problemen en helpen bij het vinden van oplossingen.”

Samenvatting

Op witte scholen is de oudergeleding van de MR meestal compleet en functioneren medezeggenschapsraden in het algemeen naar volle tevredenheid. Op gemengde en zwarte scholen komt het vaker voor dat de oudergeleding van de MR niet compleet is. Laagopgeleide autochtone en allochtone ouders zijn moeilijk voor deelname aan de MR te interesseren. Het komt regelmatig voor dat het beleidsmatig niveau van ouders in medezeggenschapsraden op gemengde en zwarte scholen laag is. Het functioneren van ouders in de MR kan gebaat zijn bij het volgen van cursussen op dit terrein.

3.2 Informele ouderparticipatie

Het onderwerp informele ouderparticipatie is met name in de gesprekken met directeurs van witte scholen uitgebreid aan de orde gekomen. In de gesprekken met directeurs van gemengde scholen kwam dit onderwerp soms wel en soms niet uitgebreid aan de orde. Met de directeurs van zwarte scholen is de informele ouderparticipatie meestal kort ter sprake geweest.

Bij de beschrijving van informele ouderparticipatie maken we een onderscheid tussen organisatieondersteunende activiteiten en onderwijsondersteunende activiteiten. Eerst gaan we kort in op het belang van informele ouderparticipatie op scholen. In paragraaf 3.2.2 en 3.2.3 beschrijven we de ervaringen van scholen met respectievelijk organisatieondersteunende en onderwijsondersteunende activiteiten. In paragraaf 3.2.4 wordt beschreven op welke wijze scholen ouders werven voor informele ouderparticipatie. Daarbij gaan we ook in op de barrières die scholen daarin ondervinden en op een aantal positieve ervaringen. In paragraaf 3.2.5 worden de bevindingen met betrekking tot informele ouderparticipatie kort samengevat.

3.2.1 Het belang van informele ouderparticipatie

Het belang van informele ouderparticipatie is met name op witte scholen erg groot. Dit blijkt zowel uit de interviews met directeurs als uit het onderzoek onder leerkrachten. Uit het oordeel dat leerkrachten geven over de ondersteunende rol van ouders binnen de school is af te leiden dat ouders op witte scholen een veel grotere rol spelen in de ondersteuning dan ouders op gemengde scholen en zwarte scholen (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1 Vervullen ouders volgens u een belangrijke ondersteunende rol binnen de school?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	abs	%	abs	%
Nee	0	0%	13	22%	5	19%
Enigszins	6	21%	22	37%	11	42%
Ja	22	79%	24	41%	10	39%
Totaal	28	100%	62	100%	28	100%

Op witte scholen zouden een heleboel “extra” zaken niet meer geregeld kunnen worden als ouders niet langer helpen op de school. Bij “extra” zaken moet gedacht worden aan excursies en schoolreisjes. Veel scholen zouden echter ook geen bibliotheek of documentatiecentrum meer kunnen onderhouden als daarbij geen ouders zouden helpen. Een enkele directeur plaatst kritische kanttekeningen bij deze situatie.

“Ouderparticipatie moet een extraatje zijn en geen basisvoorziening. Er wordt te gemakkelijk gedacht over de ondersteuning van ouders in de school, het wordt te veel als vanzelfsprekend beschouwd door allerlei instanties.”

3.2.2 Organisatieondersteuning

Informele ouderparticipatie komt voor een groot deel tot uiting in organisatieondersteunende activiteiten. Een belangrijke rol daarin speelt de ouderraad. Op vrijwel alle scholen is er een kleine groep ouders (vooral moeders) die een structurele organisatieondersteunende rol speelt als lid van de ouderraad of oudercommissie. Zij organiseren feesten, sportdagen en schoolreisjes. Op sommige, meestal witte, scholen speelt de ouderraad een grotere rol. Daar beheert de ouderraad bijvoorbeeld het schoolfonds, regelt overblijfoeders en de totstandkoming van de schoolkrant. Op een van de scholen vervullen leden van de ouderraad ook een belangrijke rol in de toelating van nieuwe leerlingen tot de school.

Het verschijnsel ouderraad is in sterke mate geïnstitutionaliseerd. Zo zijn de taken en verantwoordelijkheden en de organisatiestructuur van de ouderraad op veel scholen schriftelijk vastgelegd. Uitzondering hierop vormen Montessorischolen.

De ouders doen hun werk voor de ouderraad in samenwerking met een of meer leden van het onderwijsteam. Een lid van het onderwijsteam is meestal ook de eindverantwoordelijke. Op

een klein aantal scholen werken de ouders echter vrij zelfstandig en hebben zij meer verantwoordelijkheid.

Op gemengde en zwarte scholen vormen de ouders die deel uitmaken van de ouderraad zelden een goede afspiegeling van de totale ouderpopulatie van de betreffende school. Autochtone ouders zijn bijna altijd oververtegenwoordigd. Verschillende directeuren zeggen dat zij liever zouden willen dat de ouderraad wel een goede afspiegeling zou vormen van de totale ouderpopulatie. Op scholen die aan het verkleuren zijn blijken de autochtone ouders die van oudsher de schoolbevolking vormen zich echter niet altijd even gemakkelijk tot hun nieuwe allochtone collega-ouders te wenden.

“De allochtone ouders voelen zich niet altijd even welkom bij de autochtone ouders in de oudercommissie. De Nederlandse ouders geven weinig ruimte. Dit probleem zal zich echter vanzelf oplossen omdat we volgend jaar een grotendeels nieuwe oudercommissie zullen krijgen.”

Verschillende directeuren doen moeite om allochtone ouders actief te krijgen in de ouderraad. Zij benaderen ouders waarvan zij denken dat ze geschikt zijn. In sommige gevallen heeft dit resultaat.

Er zijn ook scholen, met name witte, die werken met klassenouders. Een klassenouder is verbonden aan een vaste groep en daarmee aan een leerkracht. De klassenouder ondersteunt de leerkracht bij de organisatie van groepsgebonden activiteiten, zoals bijvoorbeeld de hoofdluiscontrole of het regelen van vervoer door ouders voor een excursie. Op een van de scholen was nadrukkelijk beleid geformuleerd met betrekking tot de klassenouder.

“Wij hebben de klassenouder ingesteld naar aanleiding van de constatering van ouders dat het in de school ontbrak aan een contactfunctie. Een van de ouders uit het bestuur kende vanuit het buitenland het verschijnsel ‘klassenouder’. Besloten werd die functie in te voeren, waarbij de klassenouder fungeert als contactpersoon tussen ouders en leerkrachten. De klassenouders op deze school hebben daarnaast uitdrukkelijk als taak dat ze nieuwe ouders in de groep wegwijs maken in de school en in contact brengen met andere ouders.”

Naast de kleine groep ouders die een structurele ondersteunende rol vervult in de school, is er een grote groep ouders die incidenteel een bijdrage levert op feestdagen, bij excursies en sportdagen. Die groep is ook op de meeste zwarte scholen groot. Door bijna alle directeuren van zwarte scholen wordt de bijdrage van allochtone ouders aan feesten in de vorm van eten geroemd.

“Veel allochtone ouders laten hun betrokkenheid via eten zien. Daarin kunnen ze zich presenteren.”

3.2.3 Onderwijsondersteuning

Ouders spelen op het terrein van onderwijsondersteuning een veel beperktere rol dan op het gebied van organisatieondersteuning. Dat is zeker het geval op zwarte en gemengde scholen. Ook op witte scholen is een onderwijsondersteunende rol van ouders duidelijk minder vanzelfsprekend dan een organisatieondersteunende rol.

De meest voorkomende onderwijsondersteunende rollen zijn die van leesouders en ouders die de bibliotheek of het documentatiecentrum bestieren, zo blijkt zowel uit de gesprekken met directeuren als uit de gegevens die verzameld zijn onder leerkrachten. Daarnaast zijn nog computerouders en handvaardigheidsouders genoemd.

Er zijn directeuren die er bewust voor gekozen hebben ouders geen onderwijsondersteunende rol (meer) te laten spelen. Die keuze is meestal gemaakt op basis van negatieve ervaringen in het verleden en omdat niet alle ouders geschikt zijn.

“Wij hebben slechte ervaringen met onderwijsondersteuning van ouders. We hebben moeilijke leerlingen op school en het niveau van de ouders is vaak ook beperkt. Er ontstonden nogal eens conflicten tussen bijvoorbeeld hulpouders en leerlingen. Dat is een zeer onwenselijke situatie. Ouders hadden vaak ook moeite met onze geduldige, tolerante en begripvolle aanpak van de leerlingen. We hebben zeker ook positieve ervaringen met de ondersteuning van ouders maar door de negatieve ervaringen zijn we op dit gebied toch terughoudend.”

Het komt soms ook voor dat hulpouders door andere ouders in een moeilijke positie worden gebracht.

“Soms werden hulpouders in een lastig pakket gebracht doordat andere ouders hen gingen vragen naar de prestaties van hun kind.”

3.2.4 Werving

Ouders worden vaak schriftelijk geworven voor de verschillende activiteiten op de school. Ze kunnen bijvoorbeeld aan het begin van het schooljaar op een lijst aankruisen bij welke activiteiten zij dat schooljaar een helpende hand zouden willen bieden. In de loop van het jaar volgen vaak nog oproepen via nieuwsbrieven of losse briefjes. Verschillende directeuren vertelden dat zij ouders er in het intakegesprek al op attent maken dat een helpende hand bij de verschillende activiteiten zeer op prijs wordt gesteld en in zekere zin noodzakelijk is als men het een en ander wil kunnen blijven realiseren. Ook worden ouders gedurende het

schooljaar mondeling benaderd. Vooral directeuren van zwarte scholen wijzen erop dat dit de belangrijkste manier is om mensen te vinden die willen helpen.

Veel scholen ervaren dat het moeilijker wordt om ouders actief te krijgen op de school. Met name ouders die een structurele ondersteunende rol willen spelen, bijvoorbeeld als leesouder of lid van de ouderraad, zijn steeds moeilijker te vinden. Als oorzaak daarvoor wordt het toenemend aantal tweeverdieners genoemd. Op zwarte scholen vormen de beperkte beheersing van het Nederlands en cultuurverschillen extra barrières bij het werven van hulpouders. Moeders uit zeer traditionele moslimgezinnen mogen bijvoorbeeld van hun man vaak niet deelnemen aan activiteiten op school buiten schooltijd.

Veel directeuren van zwarte scholen weten niet precies waarom het zo moeilijk is allochtone ouders de school in te krijgen. Een van de directeuren vertelde dat hij het idee had dat veel ouders op zijn (zwarte) school beschroomd zijn om te helpen.

“Ik heb het idee dat het niet zozeer een kwestie van onwil, maar van onvermogen is. Dat het geen kwestie is van onwil blijkt uit de schalen vol eten waar allochtone ouders mee aankomen op feesten.”

Er zijn scholen die geen moeite hebben met het werven van ouders voor ondersteunende activiteiten. De directeuren van deze scholen zien dit maar zeer beperkt als hun eigen verdienste. Of ouders bereid zijn om te helpen heeft wel enigszins te maken met de manier waarop de school zich naar ouders opstelt, maar is vooral afhankelijk van het type ouders waarmee de school te maken heeft.

Een duidelijke blijk van waardering doet de bereidheid onder ouders om op school te helpen zeker geen kwaad.

“Wij zetten alle ondersteunende ouders een keer in het jaar in het zonnetje op een feestavond die speciaal voor hen is georganiseerd en waarop ze worden toegezongen door het onderwijsteam.”

“Je moet je waardering voor deze ouders ook in het alledaagse leven laten blijken. Dat zit hem in kleine dingen zoals iets bij de koffie als deze ouders op school zijn, of een sapje. Aan het begin van het schooljaar moeten de leerkrachten even meegaan met de kinderen naar de bibliotheek om de ouders die daar helpen persoonlijk te begroeten.”

Voor het beschikbaar krijgen en houden van ouders is het van belang die mensen die zich aanmelden ook daadwerkelijk in te zetten.

“Alleen als je ouders die laten weten mee te willen helpen daadwerkelijk inzet, kun je ze betrokken houden bij de school en zorg je ervoor dat ze zich een volgende keer weer aanmelden.”

Eén school heeft geen enkele moeite om ouders actief te krijgen. Bij de inschrijving op deze school verplichten ouders zichzelf om een keer in de twee weken op school te helpen.

3.2.5 Samenvatting

Met name op witte scholen spelen ouders een belangrijke ondersteunende rol in de school. Die rol is vooral groot op het gebied van organisatieondersteunende activiteiten. Witte scholen lijken in hun functioneren voor een deel welhaast afhankelijk van de inzet van ouders. Die afhankelijkheid levert op dit moment nog geen structurele knelpunten op. Sommige directeuren wijzen er echter op dat het door het toenemend aantal tweeverdieners steeds moeilijker wordt om ouders te vinden die op structurele basis willen helpen op de school. Op gemengde scholen is de rol die ouders in de school spelen over het algemeen kleiner dan op witte scholen¹ en op zwarte scholen is die rol vaak klein. Ook op deze scholen is de organisatieondersteunende rol van ouders groter dan hun onderwijsondersteunende rol. Het stoort verschillende directeuren dat de rol van allochtone ouders in de ondersteuning onevenredig klein is. Een deel van hen probeert daar iets aan te veranderen door actiever te werven onder allochtone ouders. De beperkte ondersteunende rol van allochtone ouders wordt overigens zelden gezien als gevolg van onwil. Onzekerheid en de opstelling van de ‘oorspronkelijke’ autochtone ouders worden wel als oorzaak genoemd.

3.3 Communicatie

De communicatie met ouders is het meest uitgebreid aan de orde geweest in de gesprekken met directeuren van zwarte scholen. De gesprekken concentreerden zich dan meestal op de problemen op dat gebied en de pogingen die ondernomen worden om de communicatie met ouders zo soepel mogelijk te laten verlopen. In de gesprekken met directeuren van witte scholen is het onderwerp communicatie meestal kort ter sprake geweest.

In de communicatie tussen ouders en de school kan een onderscheid worden gemaakt tussen geregleerde communicatie en niet-geregleerde communicatie. Onder de geregleerde communicatie verstaan we de vaste momenten in het schooljaar waarop scholen mondeling contact zoeken met ouders (bijvoorbeeld rapportbesprekingen) en de kanalen die zij gebruiken om ouders schriftelijk op de hoogte stellen (bijvoorbeeld de schoolgids). Onder niet-

¹ De diversiteit onder gemengde scholen is op dit punt echter groot.

gereguleerde contacten verstaan we het contact dat ouders uit zichzelf zoeken met de school (bijvoorbeeld om vrij te vragen) of het contact dat de school met de ouders zoekt op niet vooraf vaststaande momenten (bijvoorbeeld omdat een leerling al enige tijd ziek is). De gereguleerde communicatie beschrijven we in paragraaf 3.3.1, de niet-gereguleerde contacten komen aan bod in paragraaf 3.3.2. In beide paragrafen wordt beschreven in hoeverre directeuren en leerkrachten tevreden zijn en waarop die tevredenheid betrekking heeft. In paragraaf 3.3.3 beschrijven we de knelpunten die ervaren worden in de communicatie met ouders. In paragraaf 3.3.4 gaan we in op de communicatiebevorderende maatregelen die veel scholen hebben genomen. In de laatste paragraaf vatten we de bevindingen met betrekking tot de communicatie met ouders samen.

3.3.1 Gereguleerde contacten

Zowel directeuren als leerkrachten zijn behoorlijk tevreden over het aantal ouders dat via de gereguleerde contactmomenten gedurende het schooljaar wordt bereikt. Onder de leerkrachten op witte scholen is die tevredenheid het grootst (zie tabel 3.2).

Tabel 3.2 Hoe tevreden bent u over het aantal ouders dat u via de gereguleerde contacten bereikt?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	abs	%	abs	%
Zeer ontevreden	0		0		0	
Ontevreden			0		2	8%
Ontevreden noch tevreden			7	11%	3	11%
Tevreden	15	54%	39	62%	21	75%
Zeer tevreden	13	46%	17	27%	2	7%
Totaal	28	100%	62	100%	28	100%

Die tevredenheid heeft met name betrekking op de opkomst van ouders bij rapportbesprekingen. Veel zwarte en gemengde scholen verplichten ouders min of meer het rapport van hun kinderen te komen halen (zie verder 3.4.4). Op die manier slagen scholen erin het overgrote deel van de ouders te spreken op de rapportavonden.

Ondanks de tevredenheid van de meeste leerkrachten over het aantal ouders dat bereikt wordt op de gereguleerde contactmomenten, bestaat er op dit vlak ook wel enige onvrede die nog sterker tot uiting kwam in de gesprekken met de directeuren. Die onvrede heeft met name betrekking op het beperkte aantal ouders dat de ouderavond aan het begin van ieder schooljaar bezoekt. Op die avonden maken de ouders kennis met de leerkracht en worden zij geïnformeerd over hetgeen hun kind dat schooljaar in de betreffende groep zal gaan doen. Voor alle scholen geldt dat de opkomst op dergelijke avonden beduidend lager is dan de opkomst bij rapportbesprekingen.

Een ander punt van onvrede heeft betrekking op een kleine groep moeilijk bereikbare ouders waar vrijwel elke school mee te maken heeft.

“Vaak komen de ouders die je het liefst zou willen zien, omdat met hen contact het hardst nodig is, niet opdagen.”

Leerkrachten van zwarte scholen zijn duidelijk minder tevreden over de inhoud van de gereguleerde contacten die zij hebben met ouders dan hun collega's op witte scholen (zie tabel 3.3).

Tabel 3.3 Hoe tevreden bent u inhoudelijk over de gereguleerde contacten met ouders?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	abs	%	abs	%
Zeer ontevreden	0		0		0	
Ontevreden	0		0		1	4%
Ontevreden noch tevreden	1	4%	8	13%	12	43%
Tevreden	21	75%	47	75%	15	54%
Zeer tevreden	6	21%	8	13%	0	
Totaal	28	100%	62	100%	28	100%

Met name taalproblemen spelen een rol in die onvrede.

“Als ouders eenmaal op gesprek zijn, dan lijkt de interesse meestal wel aanwezig hoewel ik me soms wel afvraag in hoeverre ze begrijpen waar het gesprek inhoudelijk over gaat. Ouders die slecht Nederlands spreken, zijn wat dat betreft relatief ‘lastige gevallen’.”

Ook op gemengde scholen zijn leerkrachten iets minder tevreden dan de leerkrachten op witte scholen. Als reden voor onvrede wordt op de gemengde scholen naast het taalprobleem ook de opstelling van sommige ouders genoemd als punt van onvrede.

“Ik vind over het algemeen dat ouders meer vertrouwen moeten hebben in de leerkracht en in de keuzes die de leerkracht maakt inzake hun kind. De leerkracht maakt een weloverwogen keuze en daar zouden sommige ouders zich wat meer bij neer moeten leggen. Ze moeten vertrouwen hebben in onze deskundigheid. Wij hebben ervoor gestudeerd.”

3.3.2 Niet-gereguleerde contacten

Scholen streven ernaar laagdrempelig te zijn. In hoeverre ze dat ook daadwerkelijk zijn zou tot uiting moeten komen in de contacten die ouders zelf zoeken met leerkrachten (zie tabel

3.4). Ouders op zwarte scholen zoeken veel minder contact met leerkrachten dan ouders op witte scholen. Volgens bijna drie kwart van de leerkrachten op witte scholen zoeken ouders regelmatig of vaak contact met hen. Op zwarte scholen zegt zo'n 90 procent van de leerkrachten dat ouders soms of zelden contact met hen zoekt buiten de geregleerde contacten om. De gemengde scholen zitten daartussenin.

Tabel 3.4 Hoe vaak zoeken ouders van leerlingen, buiten de geregleerde contacten om, contact met u?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	abs	%	abs	%
Nooit	0		0		0	
Zelden	3	11%	11	18%	8	29%
Soms	7	25%	25	40%	18	64%
Regelmatig	13	46%	23	37%	1	4%
Vaak	5	18%	4	6%	1	4%
Totaal	28	100%	62	100%	28	100%

Leerkrachten van zwarte scholen zoeken zelf echter ook minder vaak contact met ouders (zie tabel 3.5) en met een kleiner deel van de ouders (zie tabel 3.6). De hoeveelheid niet-geregleerde contacten met ouders hangt samen met de leeftijd van de leerlingen. Leerlingen uit de onderbouw worden vaak door hun ouders naar school gebracht. Bij leerlingen in de bovenbouw gebeurt dat zelden. Leerkrachten in de onderbouw hebben dan ook veel vaker niet-geregleerde contacten met ouders dan hun collega's in de bovenbouw².

Tabel 3.5 Hoe vaak zoekt u, buiten de geregleerde contacten om, contact met ouders?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	abs	%	abs	%
Nooit	0		0		0	
Zelden	0		3	5%	3	11%
Soms	11	39%	28	44%	18	67%
Regelmatig	17	61%	28	44%	6	22%
Vaak	0		4	6%	0	
Totaal	28	100%	62	100%	28	100%

² Van de zwarte scholen hebben relatief wat meer leerkrachten in de bovenbouw meegewerkt aan het onderzoek. Ook wanneer we voor de bovenbouw- en onderbouw apart kijken naar de verschillen tussen witte en zwarte scholen, blijft het beeld dat leerkrachten op witte scholen vaker en met een grotere groep ouders contact hebben buiten de geregleerde contacten om. De gemengde scholen zitten weer tussen de zwarte en de witte scholen in.

Tabel 3.6 Met welk deel van de ouders van leerlingen uit uw groep zoekt u gedurende het schooljaar (buiten de geregleerde contacten) wel eens contact?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	abs	%	abs	%
< 25%	8	29%	22	36%	10	39%
25-50%	9	32%	15	25%	9	35%
50-75%	6	21%	9	15%	5	19%
75-100%	2	7%	9	15%	2	8%
All ouders	3	11%	6	10%	0	
Totaal	28	100%	62	100%	28	100%

Leerkrachten zoeken vaak contact met ouders buiten de geregleerde contacten om in geval van problemen. Een belangrijk deel van de leerkrachten geeft echter aan ook in andere situaties contact te hebben of te zoeken met ouders. Bijvoorbeeld als de hulp van ouders gewenst is bij bepaalde activiteiten. Leerkrachten geven nadrukkelijk aan de breng- en haalcontacten ook te gebruiken voor het overbrengen van ‘leuke’ informatie: grappige voorvallen of dat kinderen iets goed hebben gedaan. Daarnaast zoeken sommige leerkrachten contact om te informeren naar familieomstandigheden, gezondheidsproblemen, geboorten en dergelijke.

In tabel 3.7 wordt hetzelfde patroon zichtbaar als in de vorige tabellen in dit hoofdstuk: leerkrachten van zwarte scholen zijn minder tevreden dan hun collega’s van gemengde en in sterkere mate dan hun collega’s van witte scholen. In tabel 3.7 heeft die tevredenheid betrekking op de inhoud van de niet-geregleerde contacten met ouders.

Tabel 3.7 Hoe tevreden bent u inhoudelijk over de niet-geregleerde contacten met ouders?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	abs	%	abs	%
Zeet ontevreden	0		0		0	
Ontevreden	1	4%	4	6%	6	21%
Ontevreden noch tevreden	3	11%	18	29%	8	29%
Tevreden	23	82%	38	60%	14	50%
Zeet tevreden	1	4%	3	5%	0	
Totaal	28	100%	62	100%	28	100%

Voor zover er sprake is van onvrede over de inhoud van de niet-geregleerde contacten heeft die bij leerkrachten op witte scholen vaak betrekking op de beperkte hoeveelheid tijd die ze beschikbaar hebben om ouders te spreken. Op gemengde scholen worden de onprettige houding die sommige ouders aannemen en problemen op taalgebied genoemd. Wanneer leerkrachten van zwarte scholen ontevreden zijn over het inhoudelijk contact heeft dat eveneens betrekking op het taalprobleem.

We hebben leerkrachten tien stellingen voorgelegd waarvan er een aantal betrekking heeft op het contact met ouders. Zij moesten voor elk van die stellingen aangeven of ze het ermee

eens of oneens waren. We hebben in tabel 3.8 die stellingen opgenomen waarbij opvallende verschillen waren tussen leerkrachten van witte, gemengde en zwarte scholen. Leerkrachten van zwarte scholen blijken vaak minder goed afspraken te kunnen maken met ouders en vaker communicatieproblemen te hebben met ouders van leerlingen.

Tabel 3.8 Stellingen over het contact met ouders (percentage leerkrachten dat het eens is met de betreffende stelling)

	wit	gemengd	Zwart
Met de meeste ouders kunnen goede afspraken worden gemaakt	100%	92%	61%
Ik heb regelmatig communicatieproblemen met ouders van leerlingen	7%	5%	26%

3.3.3 Knelpunten in de communicatie met ouders

Ondanks de tevredenheid die er in het algemeen bestaat over de communicatie met ouders, zien leerkrachten en directeuren wel degelijk knelpunten. Er is een groot verschil tussen leerkrachten van witte, gemengde en zwarte scholen wat betreft de mate waarin knelpunten worden ervaren: bijna de helft van de leerkrachten van witte scholen ervaart geen knelpunten, tegenover een derde van de leerkrachten op gemengde scholen en ongeveer een vijfde van de leerkrachten op zwarte scholen (zie tabel 3.9).

De leerkrachten van witte scholen zien tijdgebrek als het belangrijkste knelpunt in de communicatie met ouders. Dat betreft, naast hun eigen tijdgebrek, het tijdgebrek van ouders. Leerkrachten van gemengde scholen zien meer knelpunten. De twee meest genoemde zijn tijdgebrek (vooral van ouders en in iets mindere mate van henzelf) en taalproblemen. Daarnaast noemt in vergelijking met de collega's op zwarte en witte scholen een opvallend groot percentage leerkrachten van gemengde scholen dat ouders niks van de school willen aan nemen.

Op de zwarte scholen komen taalproblemen als grootste knelpunt naar voren. De meeste leerkrachten op zwarte scholen kwalificeren taalproblemen als een belangrijk knelpunt. Daarnaast noemen leerkrachten van zwarte scholen de geringe ontwikkeling van ouders als een knelpunt in de communicatie. Ook het tijdgebrek van zowel de leerkrachten zelf als van ouders wordt aangewezen als knelpunt.

Tabel 3.9 Belangrijkste knelpunten in het contact met ouders?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	abs	%	abs	%
Geen knelpunten	13	46%	19	30%	5	18%
Tijdgebrek ouders	11	39%	24	38%	6	21%
Tijdgebrek leerkracht	13	46%	18	29%	6	21%
Taalproblemen	0		24	38%	20	71%
Ouders zijn onvoldoende ontwikkeld	0		10	16%	7	25%
Ouders willen niks aannemen van school	1	4%	14	22%	3	11%
Onvoldoende ondersteuning vanuit de school	0		1	2%	0	

Door directeuren van witte en gemengde scholen zijn nauwelijks knelpunten naar voren gebracht met betrekking tot de communicatie met ouders. Voor zover er wel knelpunten zijn genoemd, hadden die betrekking op een kleine groep ouders waar slecht mee te praten valt omdat zij niets van de school aan willen nemen. Opvallend is dat het gebrek aan tijd dat een behoorlijk deel van de leerkrachten noemt als knelpunt in de communicatie, door directeuren zelden genoemd is.

De directeuren van zwarte scholen noemen evenals de leerkrachten taalproblemen als belangrijk knelpunt.

“Een grote groep van de ouders op deze school heeft moeite met het Nederlands en minimaal tien procent spreekt helemaal niet goed Nederlands.”

Uit de gesprekken met directeuren van zwarte scholen kwamen daarnaast cultuurverschillen naar voren als communicatieknelpunt. Die hebben voor een deel te maken met de rol van vrouwen in bepaalde culturen.

“De moeders van grote traditionele gezinnen uit het Rifgebergte zijn moeilijk bereikbaar. Er zijn moeders die hier al 25 jaar wonen en die nooit naar buiten mogen. Ik zie de helft van de Marokkaanse moeders nooit. Ook Turkse en Marokkaanse leerkrachten komen hier niet doorheen en ook via de imam krijgen we geen contact. We proberen het nu al zo lang, maar op een gegeven moment heb je daar geen zin meer in.”

Een ander cultuurverschil heeft te maken met de visie op de scheiding tussen school en thuis. De scholen mogen dan wel de visie hebben dat zij samen met de ouders verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van het kind, in andere culturen is dit niet vanzelfsprekend.

“Veel allochtone ouders hebben de houding ‘school is school en thuis is thuis’. Zij zien dat als twee gescheiden werelden. De school is verantwoordelijk voor de kinderen als die op school zijn. De ouders zijn verantwoordelijk als de kinderen thuis zijn.”

Een belangrijk knelpunt in de communicatie met ouders dat door veel directeuren van zwarte scholen is genoemd is ruimtegebrek. Deze directeuren doen er alles aan om ouders letterlijk de school in te krijgen, maar worden daarbij gehinderd door een gebrek aan ruimte. Er is geen plek in de school waar ouders samen kunnen komen, of waar cursussen gegeven kunnen worden (zie ook 3.4.2).

“We willen graag een ruimte in de school waar ouders vrij in en uit kunnen lopen. Daar gebruiken we nu de personeelskamer voor, maar dat is voor zowel ouders als personeel verre van ideaal.”

3.3.4 Communicatiebevorderende maatregelen

Vrijwel alle scholen proberen actief de communicatie met ouders te bevorderen. Zij wijzen daarbij vooral op hun streven naar laagdrempeligheid. Directeuren van scholen trachten die laagdrempeligheid te realiseren door aanspreekbaar te zijn voor ouders op het moment dat die kinderen naar school komen brengen of halen. Zij zijn overtuigd van het belang van een persoonlijke begroeting ‘s ochtends bij de schoolpoort. Op veel witte scholen volstaat deze opstelling. Ouders weten de weg naar de leerkracht of de directeur goed te vinden. Op zwarte scholen is de drempel voor veel ouders niet laag genoeg met alleen een vriendelijke en open opstelling. Op veel zwarte scholen zijn dan ook extra maatregelen genomen om die drempel verder te verlagen. We geven daarvan in deze paragraaf verschillende voorbeelden.

Rapportbesprekingen

Veel zwarte en gemengde scholen verplichten ouders min of meer het rapport van hun kinderen te komen halen. De rapporten worden namelijk niet aan de leerlingen meegegeven. Op die manier slagen scholen erin het overgrote deel van de ouders te spreken op de rapportavonden. Zo wordt gewaarborgd dat men alle ouders in ieder geval een aantal keren per jaar spreekt.

Een aantal scholen die momenteel in een overgangsfase zitten, zou kunnen overwegen om ook tot een dergelijke maatregel over te gaan gezien het teruglopend aantal ouders dat de rapportbesprekingen bezoekt.

“Bij ons op school verandert de leerlingenpopulatie sterk en zie je een verandering in de opkomst op ouderavonden. In de bovenbouw met voornamelijk witte leerlingen en een aantal allochtone leerlingen met vrij hoog opgeleide ouders is de opkomst hoog.

In de onderbouw is de meerderheid van de leerlingen allochtoon. Er is met name een sterke instroom van Antilliaanse leerlingen met laagopgeleide ouders. Op de rapport-besprekingen in de onderbouw komt ongeveer de helft van de ouders.”

Ook witte scholen hebben over het algemeen als beleid dat zij de ouders in ieder geval op de eerste rapportbespreking willen zien. Op volgende rapportbesprekingen geven zij ouders van leerlingen waarmee het minder goed gaat expliciet te kennen dat ze hen graag zouden willen spreken. Ouders van leerlingen met een goed rapport kunnen een afspraak maken met de groepsleerkracht als zij daar behoefte aan hebben. Voor de opkomst op dergelijke avonden betekent dat dan ook dat op de eerste rapportbespreking vrijwel alle ouders aanwezig zijn. Op de tweede en eventueel derde rapportbespreking is dat een kleiner aantal.

Assistenten-ouderbetrokkenheid

Op met name zwarte scholen wordt op meerdere manieren geprobeerd ouders de school binnen te krijgen. Assistenten-ouderbetrokkenheid hebben daarin een zeer belangrijke taak. Op bijna alle zwarte en een paar gemengde scholen zijn assistenten-ouderbetrokkenheid (ook buurtmoeders genoemd) aangesteld. Zij geven opvoedingsondersteunende cursussen aan ouders en hebben een belangrijke taak in het betrekken van de ouders bij de school. Ze spreken ouders aan en nodigen hen uit om bijvoorbeeld naar de koffieochtend te komen of om deel te nemen aan een bepaalde cursus.

“Wij hebben op school drie buurtmoeders, een Hindoestaanse, een Surinaamse en een Marokkaanse. Zij proberen stap voor stap ouders de school binnen te halen. Dat is een hel van een klus.”

“We hebben op school zes assistenten-ouderbetrokkenheid. Dit zijn Turkse en Marokkaanse vrouwen die zich ook voornamelijk op Turkse en Marokkaanse ouders richten. Zij betrekken ouders bij de school, ondersteunen de opvoeding en stimuleren dat ouders ook thuis dingen met hun kinderen gaan doen . We merken dat het enorm helpt.”

Betaalde functies

Door allochtone ouders in de school een betaalde functie te geven bijvoorbeeld als conciërge, klassenassistent of assistent-ouderbetrokkenheid, wordt de drempel voor andere allochtone ouders verlaagd. Een aantal directeuren is ervan overtuigd dat dit een goede manier is om ook andere moeilijker bereikbare allochtone ouders de school in te krijgen.

“Een aantal jaren geleden kwam het initiatief voor het contact met de ouders van de school af. Nu we ouders betaalde functies hebben gegeven, komt het contact meer

vanuit ouders zelf. Ik merk dat ouders op een andere manier over de school praten en dat ze makkelijker de school in komen. We hebben bijvoorbeeld overblijfmoeders in groep een tot en met drie. Zij raken betrokken bij de school en praten met andere ouders. Die melden zich dan ook weer aan voor het een of ander. Door ouders een betaalde functie te geven laat je zien dat je ze serieus neemt. Het wordt daardoor ook meer ‘hun’school.’”

“De ouders waren al aangesteld op school voordat ik er kwam werken. Ik vind het heel prettig om deze ouders in de school te hebben. Zij hebben een duidelijke band met de wijk en kunnen op die manier allerlei voelhoorns uitzetten. Bovendien zorgen zij voor mond-tot-mond reclame voor de school.”

Ouderkamer

Verschillende zwarte scholen zouden graag een ouderkamer willen hebben. Een klein aantal beschikt al over een ouderkamer. De ouderkamer is een ruimte die exclusief voor ouders is. Ouders kunnen elkaar daar ontmoeten, bijvoorbeeld tijdens koffieochtenden. Om ouders de school in te krijgen, is er ruimte nodig waar ouders bijeen kunnen komen. Zoals in de vorige paragraaf duidelijk werd, is ruimtegebrek voor veel scholen een echter belangrijk knelpunt bij het betrekken van ouders in de school.

Inloopochtenden

Een hoge opkomst van ouders lijkt gegarandeerd wanneer zij hun eigen kinderen in de klas kunnen zien of het werk van hun kinderen kunnen bekijken. Uit alle voorbeelden die hiervan gegeven werden uit de praktijk, bleek dat ouders dan in grote getale naar de school komen. Scholen hebben daarin verschillende vormen gevonden, zoals bijvoorbeeld een kijkavond ter afsluiting van een project waaraan kinderen op school gedurende enige tijd hebben gewerkt. Er zijn ook andere vormen genoemd:

“We zijn momenteel aan het experimenteren met inloopochtenden. Ouders van kinderen in groep 1 krijgen bij toerbeurt de kans om op een ochtend 1 à 1,5 uur mee te draaien in de groep waarin hun kind zit. Op die manier zien ouders wat er op school gedaan wordt met hun kinderen en waar hun kinderen mee bezig zijn op school. Er is heel veel belangstelling voor.”

“Wij nodigen ouders uit om een dag mee te draaien op school. De belangstelling hiervoor is groot, vooral bij de ouders van kinderen in de laagste groepen.”

Verschillende scholen hebben inloopochtenden, waarop ouders hun kinderen tot in de klas mogen brengen. Sommige scholen doen dit eens in de zoveel tijd, op andere scholen kunnen

ouders iedere ochtend hun kind tot in de klas brengen. Deze inloepochtenden zijn meestal alleen voor ouders met kinderen in de onderbouw. De belangstelling voor deze inloepochtenden is zonder uitzondering groot.

De school naar buiten

De drempelverlagende maatregelen hebben tot doel ouders de school in te krijgen. Om ouders te bereiken kan de school ook de stap naar buiten maken, naar de ouders toe. Dat wordt bijvoorbeeld veel gedaan door assistenten-ouderbetrokkenheid. Daarnaast zijn huisbezoeken, waarbij leerkrachten de ouders thuis ontmoeten, een manier waarop de school een stap naar de ouders maakt. Op verschillende scholen gaan leerkrachten op huisbezoek. Dat wordt door witte, gemengde en zwarte scholen evenveel gedaan.

De frequentie waarmee huisbezoeken worden afgelegd varieert: van ten minste een keer per jaar tot één keer per drie jaar. Soms beperkt men zich daarbij tot ouders die niet te bereiken zijn en waarvan de kinderen problemen hebben op school. Soms gaat men bijvoorbeeld alleen op huisbezoek bij leerlingen uit groep 1 tot en met groep 3. Een enkele leerkracht heeft bij het invullen van de vragenlijst specifiek de aandacht gevestigd op huisbezoeken:

“Met name huisbezoek geeft ruime mogelijkheid om diep in te gaan op problemen die op school of thuis door ouders worden ervaren.”

Directeuren noemen huisbezoeken verhelderend omdat ze bij de leerkracht leiden tot een beter begrip van ouder en kind. Over het algemeen waarderen ouders het ook als leerkrachten op huisbezoek komen, al vinden sommige ouders het minder prettig omdat zij zich bijvoorbeeld schamen voor hun thuissituatie.

Andere communicatiebevorderende maatregelen

Naast de maatregelen die tot doel hebben de drempel voor ouders te verlagen, zijn er ook maatregelen die betrekking hebben op een ander aspect van communicatie, bijvoorbeeld het aspect duidelijkheid. Heel belangrijk in de communicatie met ouders is dat de school duidelijk is naar de ouders. Die duidelijkheid moet van meet af aan geboden worden. Het intakegesprek is daarmee volgens verschillende directeuren een zeer belangrijk contactmoment.

“Wij wijzen ouders in het intakegesprek op de gedragsregels die gelden voor kinderen en ouders. We hebben hiervoor gedragsprotocollen opgesteld. Die staan ook in de schoolgids vermeld.”

“Ik vraag ouders bij het intakegesprek naar de verwachtingen die zij hebben van de school en hun kind. Vervolgens vertel ik wat de school op onderwijsinhoudelijk gebied

kan bieden en maak ik duidelijk dat een school niet meer uit een kind kan halen dan erin zit.”

Schriftelijke communicatie

Naast de mondelinge communicatie met ouders communiceren scholen ook veelvuldig schriftelijk. Dat gebeurt via de schoolgids, de schoolkrant en ook nog veelvuldig via “losse” briefjes. De schriftelijke informatie wordt altijd in het Nederlands gegeven. Daarop wordt wel een uitzondering gemaakt wanneer het bijvoorbeeld informatie betreft aan de ouders van een zorgleerling.

Een aantal directeuren probeert van de cultuur van “losse” briefjes af te komen omdat het maar de vraag is of die briefjes ook daadwerkelijk bij de ouders terechtkomen en gelezen worden. Zo is bijvoorbeeld op een school afgesproken dat er geen losse briefjes meer worden verspreid, maar dat alle informatie via de nieuwsbrief verspreid wordt.

“Op deze school is afgesproken dat alle informatie voor ouders nu in de wekelijkse nieuwsbrief komt en dat leerlingen geen losse briefjes meer meekrijgen. Dat werkt heel goed: het is efficiënt omdat er nu minder ouders bellen of langskomen met bepaalde vragen. Daarnaast raken ouders meer betrokken bij de school, omdat ze beter geïnformeerd zijn.”

Schriftelijke communicatie is meestal informatie van de school naar de ouders. Een uitzondering hierop vormen de oudertevredenheidsonderzoeken. Een oudertevredenheidsonderzoek wordt door verschillende (zowel witte, gemengde als zwarte) scholen ingezet om te achterhalen wat er onder ouders leeft. Het onderzoek wordt tegen betaling uitgevoerd door een onderzoeksbureau. De vragenlijst wordt, indien de school dat wenst, aangeboden in verschillende talen (bijvoorbeeld Turks en Arabisch). De frequentie waarmee het onderzoek wordt uitgevoerd verschilt van een keer per jaar tot eens in twee à drie jaar.

De onderzoeken leveren zelden nieuws op, aldus de directeuren. Meestal komen er punten uit waarvan de school wel weet dat daarover onvrede bestaat. Toch zijn de scholen positief.

“Het onderzoek kan helpen richting te geven aan de prioriteiten die de school moet leggen bij bepaalde zaken. Daarnaast is het een manier om aan ouders te laten zien dat je hen serieus neemt. Dat signaal wordt vanzelfsprekend alleen afgegeven als je vervolgens ook iets doet met de uitkomsten van het onderzoek. Dat is soms moeilijk. Uit ons onderzoek kwam bijvoorbeeld naar voren dat veel ouders ontevreden waren over de onveilige verkeerssituatie in de directe omgeving van de school en over de slechte verlichting. Voor het veranderen van die punten moesten wij contact opnemen met de deelgemeente en dan blijkt het vervolgens allemaal heel lang te moeten duren voordat er echt iets aan die situatie kan worden gedaan.”

Een directeur vertelde wel eens een oudertevredenheidsonderzoek onder ogen te hebben gehad, maar het veel te moeilijk te vinden.

“Ik vond het zelf al ingewikkeld. Dan kun je nagaan hoe ingewikkeld het voor ouders moet zijn die slecht kunnen lezen en schrijven.”

De directeuren van scholen die wel gebruik maken van een oudertevredenheidsonderzoek spreken echter zonder uitzondering van een hoge respons.

3.4.5 Samenvatting

Zowel leerkrachten als directeuren zijn over het algemeen tevreden over de communicatie met ouders. Uit het onderzoek onder de leerkrachten komt echter een duidelijk patroon naar voren: de tevredenheid is het grootst onder leerkrachten op witte scholen, de leerkrachten op gemengde scholen zijn iets minder tevreden en de leerkrachten op zwarte scholen zijn nog iets minder tevreden. Bij vragen naar knelpunten of problemen zien we het omgekeerde patroon: de leerkrachten van zwarte scholen ervaren meer problemen en knelpunten, de leerkrachten van gemengde scholen ervaren er minder en de leerkrachten op witte scholen ervaren beduidend minder knelpunten en problemen in de communicatie met ouders.

Voor zover er sprake is van knelpunten op witte scholen met betrekking tot de communicatie met ouders, hebben die betrekking op tijdgebrek van zowel de leerkrachten zelf als van de ouders.

Op gemengde scholen wordt eveneens het tijdgebrek van ouders en leerkrachten als knelpunt ervaren. Ook taalproblemen vormen een knelpunt in de communicatie met ouders. Daarnaast noemt in vergelijking met de leerkrachten op witte en zwarte scholen een opvallend groot deel van de leerkrachten op gemengde scholen de houding van een deel van de ouders als knelpunt in de communicatie; deze groep ouders wil niets van de school aannemen.

Op zwarte scholen vormen taalproblemen het belangrijkste knelpunt. Het overgrote deel van de leerkrachten heeft hiermee te maken. Ook de geringe ontwikkeling van ouders en cultuurverschillen worden als knelpunten in de communicatie genoemd. Zo is met vrouwen uit zeer traditionele moslimgezinnen weinig tot geen contact. Volgens verschillende directeuren wordt de houding van de ouders naar school in sommige culturen gekenmerkt door de visie dat school en thuis gescheiden werelden zijn. De ouders zijn thuis verantwoordelijk en de leerkrachten op school. Deze houding ervaren zij eveneens als knelpunt in de communicatie.

Op witte, gemengde en zwarte scholen wordt laagdrempeligheid nagestreefd: ouders moeten zich vrij voelen om in contact te treden met leerkrachten of de directeur wanneer zij daartoe de behoefte voelen. Die situatie wordt op witte scholen vrij eenvoudig gerealiseerd, bijvoorbeeld door aanspreekbaar te zijn voor ouders op het moment dat zij hun kinderen naar school

brenge. Op zwarte scholen en gemengde scholen met veel allochtone leerlingen moet veel meer gedaan worden om in contact te treden met ouders. Op de meeste zwarte en gemengde scholen wordt ook veel gedaan. Zo worden ouders bij rapportbesprekingen min of meer gedwongen naar school te komen omdat alleen zij het rapport van hun kinderen meekrijgen. Daarnaast hebben veel zwarte scholen bijvoorbeeld een of meer assistenten-ouderbetrokkenheid op school die onder meer als taak hebben ouders bij de school te betrekken. Een probleem daarbij is het gebrek aan ruimte in de school; er zijn weinig scholen die ruimte voor ouders beschikbaar hebben. Dit ruimtegebrek wordt op scholen ervaren als een barrière in het bevorderen van de communicatie met ouders.

3.4 Ondersteuning voor ouders

Het onderwerp ondersteuning voor ouders is alleen in de gesprekken met directeuren van zwarte scholen en van gemengde scholen met veel allochtone ouders aan de orde gekomen.

In het kader van het onderwijsachterstandenbeleid zouden scholen over verschillende mogelijkheden moeten beschikken om ouders te ondersteunen in de vorm van cursussen op het gebied van bijvoorbeeld de Nederlandse taal. Of dat het geval is, wordt in paragraaf 3.4.1 naast de eventuele andere vormen van ondersteuning die scholen ouders bieden, besproken. Daarna gaan we in paragraaf 3.4.2 in op knelpunten die scholen eventueel ondervinden bij het bieden van ondersteuning aan ouders. We sluiten de paragraaf af met een samenvatting in paragraaf 3.4.3

3.4.1 Bieden van ondersteuning aan ouders

Alvorens in te gaan op de ondersteuning die scholen ouders bieden is het van belang om zicht te hebben op het aantal ouders dat ondersteuning nodig heeft. Daarvan wordt een indicatie gekregen door de reacties van leerkrachten op de stelling ‘ik heb veel kinderen in mijn groep waarvan de ouders niet in staat zijn om hen te ondersteunen in hun schoolloopbaan’ (zie tabel 3.10). Ongeveer twee derde van de leerkrachten van zwarte scholen is het eens met die stelling. Ook op gemengde scholen is een aanzienlijk deel van de leerkrachten (meer dan een derde) het eens met die stelling. Vanuit deze waarneming is het wenselijk dat scholen opvoedingsondersteunende programma’s aanbieden.

Tabel 3.10 Stellingen over het contact met ouders (percentage leerkrachten dat het eens is met de betreffende stelling)

	Wit	Gemengd	Zwart
Ik heb veel kinderen in mijn groep waarvan de ouders niet in staat zijn om hen te ondersteunen in hun schoolloopbaan	4%	38%	67%

Uit paragraaf 3.3.3 werd duidelijk dat de meeste zwarte scholen, maar ook een aantal gemengde scholen, te maken hebben met een groep ouders die slecht Nederlands spreekt. Die situatie maakt het aannemelijk dat op scholen cursussen Nederlands worden aangeboden.

Programma's op het gebied van opvoedingsondersteuning worden inderdaad op alle zwarte scholen (op een na) aangeboden. Het programma dat door directeurs van zwarte scholen en gemengde scholen het vaakst is genoemd, is Rugzak (zie voor een beschrijving de tekst in het kader). Andere cursussen die genoemd werden, zijn bijvoorbeeld: 'Opvoeden zo', een cursus die gegeven wordt in nauw overleg met de GGD, en 'Toekomst van uw Kind'.

Programma's of cursussen op het gebied van de Nederlandse taal worden weinig genoemd. Alleen een programma Nederlands dat op school gericht is, is door een paar directeurs genoemd. Dit betreft waarschijnlijk een cursus die wordt aangeboden door ROC Albada. Deze cursus combineert voorlichting over het Nederlands onderwijs op een heel praktisch niveau (hoe lees je een rapport, hoe maak je een afspraak met de leerkracht) met Nederlands. Het gaat daarbij om de woorden en uitdrukkingen die je nodig hebt om bijvoorbeeld je kind ziek te melden.

Drie directeurs noemden de cursus 'Praathulp' waarin deelnemers heel eenvoudig Nederlands leren, waarmee ze door kunnen stromen naar de basiseducatie.

Scholen maken bij de cursussen die zij ouders aanbieden gebruik van het aanbod van derden, zoals bijvoorbeeld de ROC's. De ontwikkeling van activiteiten door scholen zelf beperkt zich tot de organisatie van themabijeenkomsten. Zo heeft een school het plan opgevat themaochtenden 'leven in 2 culturen' te organiseren. De bedoeling van deze themaochtenden is ouders een beter beeld te geven van wat hun kinderen allemaal meemaken op school.

De meeste directeurs doen geen uitspraken over het effect van ondersteunende programma's; ze hebben daar nog te weinig zicht op, omdat deze programma's nog niet zo lang worden aangeboden op hun school of omdat het aantal ouders dat al enige tijd aan dergelijke programma's deelneemt beperkt is. Een klein aantal directeurs spreekt wel een oordeel uit over het effect. Er zijn zowel positieve als (voorzichtig) negatieve directeurs:

"Op een gegeven merk je dat kinderen op tijd naar bed gaan, door ouders worden voorgelezen en niet meer zonder eten op school komen. Dat scheelt een heleboel. Als ouders ook nog meewerken in de school, dan schieten kinderen vooruit. Dan gaan ze het leuk vinden op school."

"Ik heb wel eens mijn vraagtekens bij al die cursussen. Soms denk ik dat ouders die cursussen meer voor de school doen in plaats van uit echte gedrevenheid. Bovendien

heb ik het idee dat het effect van die cursussen wat betreft het binnenhalen van ouders in de school maar heel kort is. Gedurende cursus zie je ouders, maar als die is afgelopen niet meer.”

Het Rugzak programma is bedoeld voor ouders met kinderen in de kleuterleeftijd en groep 3 van de basisschool. Het programma biedt ouders handvatten om elke dag een kwartiertje samen met hun kind activiteiten te ondernemen die ondersteunend zijn aan wat op school wordt aangeboden. Het programma heeft de volgende doelen:

- het bevorderen van een inhoudelijke relatie tussen activiteiten thuis en op school.
- het bevorderen van tweede taalverwerving.
- het bevorderen van positieve interactie tussen ouder en kind.
- het bevorderen van onderwijsondersteunend gedrag in het kader van ontwikkelingsstimulering.
- het bevorderen van ouderondersteunend gedrag van school.
- het bevorderen van onderling contact tussen ouders.

Rugzak wordt zo veel mogelijk in de taal van de ouders aangeboden. Die mogelijkheid is echter afhankelijk van de achtergrond van de assistent-ouderbetrokkenheid.

Van de assistent-ouderbetrokkenheid krijgen de moeders wekelijks in kleine groepjes op school speelwerkbladen en instructie hoe zij de activiteiten op een sensitief-responsieve manier met hun kind kunnen uitvoeren. Zij leert hen om aan te sluiten bij de kennis en vaardigheden van hun kind en om samen plezier te hebben in nieuwe dingen.

Het is de bedoeling dat de assistent-ouderbetrokkenheid en de leerkracht(en) van de onderbouw de thema's die ze behandelen op elkaar afstemmen. Als kinderen thuis in hun eigen taal over dezelfde dingen praten als op school in het Nederlands, weten ze eerder waar het over gaat en leren ze gemakkelijker nieuwe woorden en begrippen. Een positief zelfbeeld ontstaat en wordt versterkt.

Het groepsgewijs op school aanbieden van het programma aan ouders heeft een belangrijke meerwaarde. Ouders leren de gang van zaken op school kennen, raken vertrouwd met de instelling, de leerkracht en het dagritme van hun kinderen. Het programma is ego-versterkend voor ouders. Zij worden bevestigd in hun rol, waarbij met name hun bijdrage aan de schoolprestaties van hun kind wordt benadrukt.

Bron: www.de-meeuw.nl/activiteiten/ouders/4_12/rugzak.htm

Opvoedingsondersteuning op een witte school.

Een witte school biedt ouders opvoedingsondersteuning in de vorm van een workshop. Op workshopavonden krijgen de ouders een reken- of taalles zoals hun kinderen die krijgen. De school heeft deze avonden georganiseerd omdat het huidige taal- en rekenonderwijs nogal afwijkt van het taal- en rekenonderwijs dat de ouders hebben ontvangen. Er werden 25 ouders verwacht, maar er kwamen 100. De school heeft veel positieve reacties gekregen. Ouders kunnen nu beter met hun kinderen praten over wat ze op school hebben gedaan en ouders kunnen hun kinderen beter helpen. De Medezeggenschapsraad heeft het verzoek ingediend om deze avonden jaarlijks terug te laten keren.

3.4.2 Knelpunten bij het ondersteunen van ouders

Bij het aanbieden van ondersteunende cursussen en programma's worden verschillende knelpunten ondervonden. Deze liggen gedeeltelijk in elkaars verlengde, zoals bijvoorbeeld problemen met het bereik van ouders en het ruimtegebrek in de scholen. De verschillende knelpunten en de wijze waarop zij aan elkaar gerelateerd zijn, worden hieronder verder beschreven.

Ruimtegebrek

Ruimtegebrek is door een groot aantal directeuren genoemd als belangrijk knelpunt. Naast een knelpunt in de communicatie (zie paragraaf 3.3.3) vormt ruimtegebrek ook een knelpunt in het bieden van ondersteuning aan ouders. Het gebrek aan ruimte heeft op twee manieren negatieve gevolgen voor het bieden van ondersteuning. Op de eerste plaats hebben scholen extra ruimte nodig om ouders makkelijker de school in te krijgen. Als ouders de school eenmaal in zijn, kunnen zij makkelijker geworven worden voor cursussen. Geen ruimte betekent dus een barrière in de werving van ouders voor ondersteunende programma's en cursussen.

“Als ik meer ruimte in de school zou hebben zouden we ook kunnen gaan proberen om de Marokkaanse ouders de school in te halen. We moeten ons nu beperken tot de Turkse ouders.”

Op de tweede plaats komt het voor dat scholen letterlijk te weinig plaats hebben voor het aantal ouders dat zich aanmeldt voor programma's zoals Rugzak. Een deel van de ouders die graag deel wil nemen aan cursussen moet door ruimtegebrek worden uitgesloten van deelname. Het spreekt vanzelf dat die situatie als zeer ongewenst wordt ervaren.

Om een zo groot mogelijk bereik van ouderondersteuning te realiseren is het belangrijk dat die ondersteuning plaatsvindt in de school. Met name voor het bereik van de groep allochtone moeders die vanuit hun culturele achtergrond beperkt zijn in hun bewegingsvrijheid is het belangrijk dat ouderondersteunende programma's en cursussen gevolgd kunnen worden

in de school. De school is vaak een van de weinige plekken waar deze moeders wel naar toe mogen. Daarnaast is de school ook voor moeders met meer bewegingsvrijheid een veilige en daarom laagdrempelige plek.

Belangstelling

De belangstelling onder ouders voor ondersteunende programma's verschilt per school. Een deel van de directeuren ervaart het aantal ouders dat belangstelling toont voor de ondersteunende programma's als een knelpunt bij het bieden van dergelijke programma's (zie ook verschillende opmerkingen van directeuren in paragraaf 3.3.3).

“Het contact met de ouders verloopt heel moeizaam. Een klein deel maakt gebruik van de cursussen en een klein deel komt nooit, zelfs niet op de rapportbesprekingen.”

“We hebben een klein groepje ouders dat enthousiast allerlei cursussen volgt. Er stromen alleen weinig nieuwe ouders in.”

De toenemende maatschappelijke participatie van allochtone ouders is een positieve reden voor het gebrek aan belangstelling aan ondersteunende programma's.

“We hebben steeds meer leerlingen waarvan de ouders allebei werken. Bovendien zijn er veel ouders die deelnemen aan inburgeringscursussen.”

Sommige directeuren spreken het vermoeden uit dat een belangrijke doelgroep van de programma's, namelijk moeders uit traditionele Marokkaanse gezinnen, van hun man niet mogen deelnemen.

Een andere moeilijk bereikbare groep die door meerdere directeuren genoemd wordt, zijn de Antillianen en met name Antilliaanse tienermoeders. Waarom juist deze groep zo moeilijk bereikbaar is niet helemaal duidelijk.

“Wij hebben op school te maken met een grote groep Antilliaanse ouders. Dit is een van de moeilijkst bereikbare groepen. Er lijkt sprake van drempelvrees, ze komen niet naar school en er is een gebrek aan discipline. Gemaakte afspraken worden vaak niet nagekomen. In samenwerking met Stichting Welzijn Antillianen bieden we nu een cursus aan voor Antillianen in hun eigen taal. Daarnaast hebben we een project via Stimulans, een samenwerkingsverband van migrantenorganisaties.”

Sommige directeuren noemen ook een gebrek aan belangstelling ouders die wel deelnemen aan cursussen:

“In het kader van Piramide mogen ouders elke ochtend het eerste kwartier in het lokaal zijn. Dat doen maar 6 van de 25 ouders.”

Continuïteit

Het knelpunt continuïteit heeft betrekking op twee zaken: continuïteit in de deelname van ouders aan specifieke programma's of cursussen en continuïteit in het aanbod van cursussen.

Verschillende directeuren noemen de continuïteit in de deelname aan programma's een knelpunt: ouders komen regelmatig niet opdagen of laten het na enige tijd helemaal afweten.

“We zijn het programma Rugzak begonnen met 20 ouders, maar na vier weken waren er nog maar 4.”

“We hadden dit jaar het Project Overstap. Dat liep in het begin goed maar na een tijdje kwamen er steeds minder ouders.”

Directeuren zien verschillende oorzaken voor het gebrek aan continuïteit: werk, zwangerschap en het gebrek aan opvang voor kleine kinderen spelen daarin volgens hen een rol. Ook de mentaliteit van sommige ouders wordt genoemd als verklaring voor onregelmatige deelname:

“Sommige ouders zijn geneigd om de deelname aan cursussen te makkelijk op te nemen. Zij haken af op het moment dat er daadwerkelijk inzet van hen wordt gevraagd en hebben een gebrek aan discipline.”

Met betrekking tot het knelpunt continuïteit in de deelname is door een directeur geopperd dat cursussen of programma's wellicht verplicht zouden kunnen worden gesteld voor sommige ouders.

“Bepaalde cursussen zouden verplicht moeten worden gesteld. Het is in ieders belang dat ouders cursussen volgen, zeker in het belang van de kinderen.”

Er is een school waar de continuïteit uitdrukkelijk geen knelpunt vormt.

“Op onze school is er elk jaar een groot aantal deelnemers aan het programma ‘Overstap’. Ook dit jaar doen alle ouders van groep 3 daaraan mee. Er is geen uitval gedurende het programma. Dat wordt misschien verklaard door het feit dat de leerkracht die de cursus geeft zeer enthousiast en consequent is en er heel erg achteraan zit. Ook bij een andere cursus die we aanboden, was er geen uitval. Ouders betaalden

een symbolische bijdrage voor deze cursus, de cursus werd afgesloten met een diploma en er was een oppasmoeder aanwezig voor de kleine kinderen van deelnemers aan de cursus.”

De continuïteit in het aanbod van cursussen vormt eveneens een knelpunt. Zo zijn er bijvoorbeeld cursussen die tot doel hebben dat deelnemers doorstromen naar de basiseducatie. Dat gebeurt vaak niet. Een directeur verklaart die gebrekkige doorstroming als volgt:

“Iedereen lijkt zich ervan bewust dat cursussen laagdrempelig moeten zijn en daarom moeten worden aangeboden in de wijk en op de school. Voor het volgen van basiseducatie wordt vervolgens wel van ouders verwacht dat ze naar het andere eind van de stad fietsen. Dat is waanzin.”

Een andere directeur zegt dat cursussen en programma's constant aangeboden moeten worden, omdat anders het effect op de betrokkenheid van ouders na enige tijd weer vermindert.

“Wij hebben op school nadrukkelijk gestreefd naar een open communicatie met ouders, naar directe contacten, wederzijdse betrokkenheid en laagdrempeligheid. Daartoe hebben we een paar jaar een project BOA (bevordering ouderparticipatie allochtonen) op school gehad. In dat project wordt vooral veel voorlichting gegeven over school, onderwijs in Nederland en over de rol die wij voor ouders zien. Een groot deel van de allochtone ouders deed mee aan het project. Het doel van het project was ouders informeren, drempelverlaging en het betrekken van ouders bij activiteiten op school. Dat is gedeeltelijk gelukt. Een aantal ouders komt inderdaad makkelijker de school binnen en is beter op de hoogte van de manier waarop het een en ander in elkaar zit. We merken echter dat deze effecten aan het verminderen zijn. Eigenlijk zouden we het project moeten herhalen, maar dat kost veel geld.”

3.4.3 Samenvatting

Vrijwel alle zwarte scholen en gemengde scholen met een groot aantal allochtone ouders biedt ouders ondersteuning in de vorm van programma's of cursussen. Dat betreft vooral opvoedingsondersteunende programma's en in mindere mate programma's of cursussen op het gebied van Nederlandse Taal.

In het bieden van ondersteuning aan ouders hebben scholen te maken met een aantal knelpunten. Zo hebben scholen soms te weinig ruimte om alle ouders die belangstelling hebben voor programma's of cursussen op te vangen. Een deel van de belangstellenden kan daardoor niet aan programma's deelnemen. Een tweede knelpunt is de belangstelling voor ondersteunende programma's. Die beperkt zich soms tot een hele kleine groep ouders. Een derde knelpunt vormt het gebrek aan continuïteit. Dat betreft de continuïteit onder de deelnemers: de

uitval bij de verschillende ondersteunende activiteiten is vaak groot. Daarvoor worden verschillende oorzaken aangewezen zoals werk, zwangerschap, en het gebrek aan kinderopvang maar ook een gebrek aan discipline bij sommige ouders zou een rol spelen. Het knelpunt continuïteit heeft niet alleen betrekking op de deelnemers aan programma's maar ook op het aanbod. Voor een blijvend effect moeten programma's continu aangeboden worden en dat is een dure zaak. In dit verband wordt ook de gebrekkige doorstroming naar de basiseducatie genoemd. Voor een betere doorstroming zou de basiseducatie ook op de scholen zelf aangeboden moeten worden omdat die een veilige plek vormen voor ouders waarvan geaccepteerd is dat zij daar naar toe gaan.

3.5 Samenvatting

De ervaringen van scholen met ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid zijn divers. Over het algemeen zijn de ervaringen op witte scholen zeer positief. De oudergeleding van de Medezeggenschapsraad is meestal compleet en functioneert naar volle tevredenheid; ouders leveren een actieve en constructieve bijdrage. Daarnaast hebben ouders een belangrijke rol in de ondersteuning van de school met name op organisatieondersteunend gebied en in iets mindere mate op onderwijsondersteunend gebied. Een goede communicatie met ouders lijkt welhaast vanzelfsprekend. Ouders zijn over het algemeen sterk betrokken bij de schoolloopbaan van hun kinderen en behoeven op dat gebied geen ondersteuning van de school. Voor zover er al knelpunten ervaren worden op het gebied van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid betreft dat het tijdgebrek van leerkrachten ouders om met elkaar in contact te treden en om de school te ondersteunen.

Op gemengde en zwarte scholen is niet echt sprake van negatieve ervaringen op het gebied van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. Het een en ander verloopt echter wel moeizamer dan op witte scholen.

De oudergeleding van de Medezeggenschapsraad is op zowel gemengde als zwarte scholen vaker niet compleet. Laagopgeleide autochtone en allochtone ouders zijn moeilijk voor deelname aan de MR te interesseren. Het komt regelmatig voor dat het beleidsmatig niveau van ouders in medezeggenschapsraden op gemengde en zwarte scholen laag is. Het functioneren van ouders in de MR kan gebaat zijn bij het volgen van cursussen op dit terrein.

De ondersteunende rol van ouders in de school is op gemengde en vooral op zwarte scholen veel geringer dan op witte scholen. Dat wordt op zichzelf niet als een knelpunt ervaren. Sommige directeurs vinden het wel onprettig dat de ondersteuning vooral door autochtone

ouders geboden wordt; zij zouden allochtone ouders ook graag meer betrekken bij dit soort activiteiten.

De grootste knelpunten op gemengde en zwarte scholen doen zich voor in de communicatie met ouders. Die knelpunten zijn groter naarmate scholen meer te maken hebben met ouders die weinig tot geen Nederlands spreken. De knelpunten worden nog versterkt wanneer dat ouders betreft die weinig of geen opleiding hebben gehad. Overigens zijn zowel leerkrachten als directeuren van deze scholen toch redelijk tevreden over de communicatie met ouders. Taalproblemen worden door het overgrote deel van de leerkrachten op zwarte scholen genoemd als knelpunt in de communicatie. Directeuren brengen daarnaast cultuurverschillen naar voren, waardoor volgens hen sommige groepen ouders (vooral moeders uit zeer traditionele moslimgezinnen) vrijwel onbereikbaar zijn. Ook de visie van sommige allochtone ouders dat school en thuis twee gescheiden werelden zijn, vormt volgens sommige directeuren een knelpunt in communicatie met ouders.

Op zwarte scholen en gemengde scholen met veel allochtone ouders zijn activiteiten opgezet en maatregelen genomen die tot doel hebben de communicatie met ouders te bevorderen. Zo verplichten bijna alle zwarte en gemengde scholen ouders min of meer naar rapportbesprekingen te komen door de rapporten niet aan de leerlingen mee te geven. Daarnaast hebben ook bijna alle zwarte scholen assistenten-ouderbetrokkenheid in dienst die als taak hebben om ouders de school in te krijgen en hen geïnteresseerd te krijgen voor programma's en cursussen die ouders op de school kunnen volgen.

Bijna alle zwarte scholen bieden ouders de mogelijkheid om opvoedingsondersteunende programma's en in iets mindere mate taalcursussen te volgen. Het betreft vrijwel altijd programma's en cursussen die worden aangeboden door 'derden' zoals bijvoorbeeld ROC's. Directeuren durven over het algemeen nog geen uitspraken te doen over het effect van deze programma's.

Bij de bevordering van ouderparticipatie en -betrokkenheid ondervinden scholen diverse knelpunten. Zo hebben scholen soms te weinig ruimte om alle ouders die belangstelling hebben voor programma's of cursussen op te vangen. Een deel van de belangstellenden kan daardoor niet aan programma's deelnemen. Een tweede knelpunt is de belangstelling voor ondersteunende programma's. Die beperkt zich soms tot een hele kleine groep ouders. Een derde knelpunt vormt het gebrek aan continuïteit. Dat betreft de continuïteit onder de deelnemers: de uitval bij de verschillende ondersteunende activiteiten is vaak groot. Daarvoor worden verschillende oorzaken aangewezen zoals werk, zwangerschap en het gebrek aan kinderopvang, maar ook een gebrek aan discipline bij sommige ouders zou een rol spelen. Het knelpunt continuïteit heeft niet alleen betrekking op de deelnemers aan programma's maar ook op het aanbod. Voor een blijvend effect moeten programma's continu aangeboden

worden en dat is een dure zaak. In dit verband wordt ook de gebrekkige doorstroming naar de basiseducatie genoemd. Voor een betere doorstroming zou de basiseducatie ook op de scholen zelf aangeboden moeten worden, omdat die een veilige plek vormen voor ouders waarvan geaccepteerd is dat zij daar naar toe gaan.

4 ONDERSTEUNING VOOR SCHOLEN

Het onderwerp ondersteuning voor scholen op het gebied van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid is voornamelijk ter sprake gekomen in de interviews met zwarte scholen en een deel van de gemengde scholen, voornamelijk de scholen met een groot aantal allochtone leerlingen. Uit het vorige hoofdstuk bleek dat zich op het gebied van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid op witte scholen nauwelijks problemen voordoen. Deze scholen maken op dit gebied dan ook geen gebruik van de ondersteuning van externe instanties. Toch is ook deze scholen de vraag gesteld of zij behoefte hebben aan extra ondersteuning op het gebied van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid.

In dit hoofdstuk geven we in paragraaf 4.1 een overzicht van de ondersteuning die scholen momenteel van verschillende instanties ontvangen op het gebied van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. In paragraaf 4.2 beschrijven we in hoeverre die ondersteuning als toereikend wordt ervaren en of er knelpunten zijn in die ondersteuning. In paragraaf 4.3 behandelen we ten slotte in hoeverre scholen behoefte hebben aan extra ondersteuning.

4.1 Ondersteuning voor scholen

Er bestaat een groot en divers aanbod van ondersteuning voor scholen op het gebied van ouderparticipatie en vooral op het gebied van ouderbetrokkenheid. In deze paragraaf geven we een korte beschrijving van dat aanbod. We beogen hiermee geen uitputtelijk overzicht te geven van alle verschillende vormen van ondersteuning die bestaan op dit gebied. Het betreft alleen die ondersteuning die in gesprekken met meerdere directeuren naar voren is gekomen. We gaan ervan uit dat de directeuren de instanties die voor hen het belangrijkste zijn, hebben genoemd.

Ondersteuning voor leerkrachten

Met name leerkrachten van zwarte scholen maken in de communicatie met ouders gebruik van ‘derden’. Het betreft vooral vertaalhulp die wordt geboden door tolken en assistenten ouderbetrokkenheid. Onder de categorie ‘anders, namelijk’ worden in dat verband ook nog OALT-leerkrachten genoemd. Ook leerkrachten op gemengde scholen met een groot aantal niet- of weinig Nederlandssprekende ouders maken gebruik van deze vormen van ondersteuning. Onder de door veel leerkrachten genoemde categorie ‘anders, namelijk’ wordt vooral ondersteuning door andere leden van het onderwijsteam genoemd zoals de Remedial

Teacher en de Interne Begeleider en in mindere mate de directeur. Daarnaast noemen leerkrachten van gemengde en zwarte scholen nu en dan nog het maatschappelijk werk.

Tabel 4.1 Maakt u gebruik van ondersteuning in het contact met ouders?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	abs	%	abs	%
Geen ondersteuning	14	50%	34	54%	6	21%
Assistent ouderbetrokkenheid	0		5	8%	7	25%
Tolk	1	4%	7	11%	15	54%
Cursussen	2	7%	3	5%	1	4%
Anders, namelijk	14	50%	19	30%	10	36%

Aanbieders van programma's en cursussen

De ROC's zijn belangrijke aanbieders van programma's en cursussen die ten doel hebben de ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid te vergroten (zie ook paragraaf 3.4). Stichting De Meeuw is eveneens een belangrijke aanbieder, doordat zij assistent-ouderbetrokkenheid toerust om het programma Rugzak te kunnen geven.

Het Steunpunt Medezeggenschap verzorgt cursussen voor ouders in de Medezeggenschapsraad. Het bestuur van de openbare scholen in Rotterdam faciliteert een cursus die erop gericht is Turkse en Marokkaanse ouders actief te krijgen in Medezeggenschapsraden en ouderaden.

Schoolmaatschappelijk werk

Het schoolmaatschappelijk werk voorziet volgens directeuren van met name zwarte en gemengde scholen duidelijk in een behoefte. Het schoolmaatschappelijk werk kan een bepaalde groep probleemgezinnen beter 'bedienen', omdat het beschikt over korte lijnen naar de hulpverlening. Voordat scholen een beroep konden doen op het schoolmaatschappelijk werk besteedden zij vaak onevenredig veel tijd en aandacht aan probleemgezinnen terwijl zij eigenlijk niet over de expertise beschikten om ze te kunnen helpen. Het effect van het schoolmaatschappelijk werk is dan ook tweeledig: ouders komen door het schoolmaatschappelijk werk sneller bij de juiste hulpverlenende instanties terecht en scholen wordt veel werk uit handen genomen.

Stichting De Meeuw

Stichting de Meeuw speelt een belangrijke rol in de voorwaardescheppende sfeer voor de verbetering van de communicatie met ouders. Zo biedt deze Stichting ondersteuning aan scholen bij het opstellen van een ouderplan, leidt ze assistenten-ouderbetrokkenheid op en biedt ze scholen ondersteuning bij het opzetten van een Ouderkamer. Verschillende directeuren lieten zich positief uit over het werk dat door De Meeuw wordt verricht.

"De ouderpoot van Stichting De Meeuw is een hele goede club."

Buurthuis- en welzijnswerk

In het kader van de ontwikkelingen van de Brede School is er op het gebied van ondersteuning aan ouders ook samenwerking met buurthuizen en het welzijnswerk. In bepaalde wijken ondernemen buurthuizen steeds meer activiteiten met ouders op het gebied van bijvoorbeeld culturele vorming. Mensen worden meegenomen naar het museum of naar de bioscoop. Dit soort activiteiten wordt als heel belangrijk beoordeeld.

Verschillende directeuren laten zich zeer positief uit over de intensieve samenwerking die er in hun wijk bestaat tussen de scholen en het welzijnswerk. Welzijnswerk in Kralingen speelt bijvoorbeeld een zeer actieve rol op het gebied van ouderondersteuning. Vanuit het welzijnswerk wordt gestimuleerd dat kinderen drie keer in de week naar de peuterspeelzaal gaan en hun ouders gaan één ochtend in de week verplicht mee. Daarnaast gaat het welzijnswerk met ouders naar alle basisscholen in de wijk en legt hen uit waar ze op moeten letten bij de keuze voor een school en wat ze kunnen vragen. Dit soort activiteiten werkt drempelverlagend.

Stichting Welzijn Hoogvliet heeft een project “Heel de buurt”¹. Medewerkers van deze stichting gaan op huisbezoek bij mensen en wijzen hen op mogelijkheden van verschillende ondersteuningsprogramma’s en cursussen.

Knelpunten in de ondersteuning voor scholen

Een aantal instanties die scholen zouden moeten ondersteunen bij het realiseren van ondersteuning van ouders is niet in staat de ondersteuning te bieden die van hen verwacht wordt. Het betreft met name instanties waarmee scholen samenwerken in het kader van de Brede School. Zo wordt slecht functionerende welzijnswerk in een deelgemeente als knelpunt genoemd.

“We zouden graag nauw willen samenwerken met het Welzijnswerk, maar dat is in deze deelgemeente een groot probleem. Het loopt niet en er is geen leiding. Daar zou vanuit de deelgemeente wat aan gedaan moeten worden, maar men heeft nog niet in de gaten dat de grote-stadsproblemantiek inmiddels ook tot deze deelgemeente is doorgedrongen.”

Overigens is ook uit landelijk onderzoek bekend dat de samenwerking tussen verschillende instellingen in het kader van de Brede School niet altijd even goed verloopt (Studulski, 2002).

¹ Het project in Rotterdam Hoogvliet is een van de negen proefprojecten in het landelijk project ‘Heel de buurt’. Dit is een samenwerkingsproject van Forum, Instituut voor multiculturele ontwikkeling, het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) en het NIZW en wordt mede mogelijk gemaakt door een subsidie van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), directie Sociaal Beleid. Het landelijk projectbureau ‘Heel de buurt’ is gehuisvest bij het NIZW en was operationeel tot 1 april 2002.

Ook deelgemeenten worden soms genoemd als een obstakel in het realiseren van ondersteuning voor ouders. Als voorbeeld daarvan werd verteld hoe een deelgemeente vorig jaar tegenhield dat een op een bepaalde school een cursus Nederlands werd gegeven. Een dergelijke cursus diende volgens de deelgemeente elders gevolgd te worden.

4.2 Behoeftte aan extra ondersteuning

Tolken

Het grootste deel van de leerkrachten heeft geen behoefte aan extra ondersteuning in het contact met ouders. Die leerkrachten die wel extra ondersteuning willen, noemen vooral tolken als gewenste extra ondersteuning.

Tabel 4.2 Heeft u behoefte aan (meer) ondersteuning in het contact met ouders?

	Witte scholen		Gemengde scholen		Zwarte scholen	
	abs	%	abs	%	abs	%
Nee	24	86%	49	78%	20	71%
Assistent ouderbetrokkenheid	0	0%	3	5%	2	7%
Tolk	0	0%	5	8%	5	18%
Cursussen	1	4%	4	6%	1	4%
Anders, namelijk	3	11%	2	3%	2	7%

Schoolmaatschappelijk werk

De ondersteuning van het maatschappelijk werk wordt als zeer waardevol ervaren. Het aantal uren schoolmaatschappelijk werk is door sommige directeuren aangeduid als een druppel op een gloeiende plaat. Zij zouden dan ook graag een uitbreiding zien van het aantal uren voor het schoolmaatschappelijk werk.

Assistenten-ouderbetrokkenheid

Directeuren van diverse scholen zouden graag meer assistenten-ouderbetrokkenheid in de school willen hebben. Uit paragraaf 3.3.4 werd duidelijk dat assistenten-ouderbetrokkenheid een belangrijke rol spelen in het contact met allochtone ouders. Assistenten-ouderbetrokkenheid lijken vooral onder ouders met dezelfde nationaliteit als zichzelf belangstelling te kunnen genereren voor deelname aan ondersteunende cursussen. Sommige directeuren denken dan ook dat zij meer ouders zouden kunnen bereiken wanneer zij zouden beschikken over meer assistenten-ouderbetrokkenheid van verschillende nationaliteiten.

Ruimte

In hoofdstuk 3 is naar voren gekomen dat zwarte scholen en gemengde scholen met veel allochtone leerlingen ruimtegebrek als een belangrijk knelpunt ervaren in de bevordering van

ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. Op de vraag welke ondersteuning DSO scholen zou kunnen bieden werd dan ook vaak geantwoord dat DSO scholen zou kunnen ondersteunen door extra ruimte beschikbaar te stellen. Op die manier denken veel directeuren een grotere groep ouders in de school te kunnen halen.

4.3 Conclusie

Met name zwarte scholen en gemengde scholen doen in hun pogingen om de ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid in de school te bevorderen een beroep op de ondersteuning van 'derden'. Dat betreft vooral instanties die cursussen of programma's hebben ontwikkeld ter bevordering van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. In dit verband zijn vooral ROC's en Stichting de Meeuw genoemd. Daarnaast is de ondersteuning van instanties en personen in de school genoemd. Het gaat dan om de ondersteuning van tolken en van assistenten-ouderbeleid die beide een belangrijke rol vervullen in de communicatie met ouders die weinig tot geen Nederlands spreken. Daarnaast wordt het schoolmaatschappelijk werk als een belangrijke ondersteuner in het contact met ouders genoemd. In het kader van de Brede school is er samenwerking ontstaan tussen scholen en het buurthuis- en welzijnswerk. Als die samenwerking goed verloopt of als het buurthuiswerk en welzijnswerk actief zijn in de buurt, wordt dat door scholen als belangrijke ondersteuning gezien. Een moeizame samenwerking of slecht functionerend buurthuis- of welzijnswerk wordt door scholen als knelpunt ervaren.

Wanneer scholen gevraagd wordt naar de behoefte aan extra ondersteuning voor het bevorderen van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie, noemen zij vooral ondersteuningsmaatregelen in de voorwaardescheppende sfeer: het creëren van extra ruimte op scholen waardoor zij beter in staat zijn ouders de school in te krijgen en het faciliteren van extra assistenten-ouderbetrokkenheid, omdat zij bij uitstek degenen lijken te zijn die in contact kunnen treden met moeilijk bereikbare groepen ouders². Voor een betere communicatie met ouders is er daarnaast behoefte aan meer schoolmaatschappelijk werk en tolken. Daarnaast zijn scholen gebaat bij een slagvaardig optredende deelgemeente en actief buurthuis- en welzijnswerk waarmee goed kan worden samengewerkt.

2 Deze resultaten komen overeen met bevindingen in recent door Regioplan uitgevoerd onderzoek naar onderwijskansenbeleid. Daar wordt geconstateerd dat het scheppen van ruimte en het bieden van ondersteuning in de personele sfeer de belangrijkste randvoorwaarden zijn voor het effectief implementeren van onderwijsachterstandenbeleid.

5 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

5.1 Inleiding

Ouderbetrokkenheid vormt een belangrijk thema in het Rotterdams Onderwijs Achterstanden Plan 2002-2006 (ROAP-II). Daarin wordt ouders de rol van participanten toegedacht. Ten behoeve van een verdere uitwerking van beleid op dit terrein heeft DSO Regioplan opdracht gegeven onderzoek te doen naar ouderbetrokkenheid op scholen in het primair onderwijs in Rotterdam. In het onderzoek staan de ervaringen van scholen met ouderbetrokkenheid centraal. De resultaten van het onderzoek moeten DSO handvatten bieden bij het ontwikkelen van aanvullend beleid op dit terrein.

De term ouderbetrokkenheid is verwarrend omdat die zowel betrekking kan hebben op de betrokkenheid van ouders bij de school als op de betrokkenheid van ouders bij de schoolloopbaan van hun kind. Voor de duidelijkheid reserveren we de term ouderparticipatie daarom voor de betrokkenheid van ouders bij de school. De term ouderbetrokkenheid gebruiken we alleen voor de betrokkenheid van ouders bij de schoolloopbaan van hun kind. In ouderparticipatie onderscheiden we de aspecten formele en informele ouderparticipatie. Formele ouderparticipatie verwijst naar de rol van ouders in de Medezeggenschapsraad. Informele ouderparticipatie doelt op de ondersteunende rol die ouders in de school spelen, zoals bijvoorbeeld leesouders. Ouderbetrokkenheid omvat eveneens twee aspecten: de communicatie tussen ouders en school en de ondersteuning die ouders hun schoolgaande kinderen (kunnen) bieden.

In het onderzoek staan drie zaken centraal: het beleid op scholen met betrekking tot ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid, de activiteiten en ervaringen van scholen op het gebied van ouderparticipatie en -betrokkenheid en de ondersteuning die scholen ontvangen op dit gebied. Omdat de 'kleur' van scholen een belangrijke determinant vormt van de vorm die ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid aanneemt, zijn de resultaten voor witte, gemengde en zwarte scholen afzonderlijk beschreven. Witte scholen zijn scholen met vrijwel alleen autochtone leerlingen waarvan er weinig tot geen uit een achterstandssituatie komen. Zwarte scholen zijn scholen met meer dan 70 procent allochtone leerlingen. De scholen die niet in de categorie 'wit' of 'zwart' vallen, zijn gemengde scholen.

5.2 Onderzoeksopzet en respons

De gegevens in het onderzoek zijn verzameld door middel van telefonische interviews met 50 directeuren, 2 medewerkers van besturen en 119 door leerkrachten ingevulde schriftelijke vragenlijsten. De directeuren zijn geworven onder 79 directeuren van scholen die deel uitmaken van het Onderwijspanel Rotterdam (OPR). De netto-respons onder directeuren is 67 procent. Directeuren van zwarte scholen zijn enigszins ondervertegenwoordigd, directeuren van witte scholen zijn enigszins oververtegenwoordigd.

Een deel van de directeuren gaf ons toestemming om een aantal vragenlijsten te verspreiden onder leerkrachten op hun school. In totaal hebben we 282 vragenlijsten onder leerkrachten uitgezet. Van de leerkrachten heeft 42 procent de vragenlijst ingevuld. Van 80 procent van de scholen waarnaar vragenlijsten zijn verstuurd, is tenminste één ingevulde vragenlijst teruggekomen.

Van de vier besturen die DSO had voorgedragen voor een interview hebben er twee aan het onderzoek meegewerkt.

Werkwijze

In de interviews is een open vraagstelling gehanteerd. We vroegen directeuren of zij iets wilden vertellen over de rol die ouders spelen op hun school. Door deze open vraagstelling creëerden we voor directeuren de mogelijkheid om op die aspecten van ouderbetrokkenheid en/of ouderparticipatie in te gaan die op hun school het meest spelen. Dat heeft een opmerkelijk verschil opgeleverd tussen de gesprekken met directeuren van witte en de directeuren van zwarte scholen. In de gesprekken met directeuren van witte scholen is vooral informele ouderparticipatie uitgebreid aan de orde gekomen. Bij de rol van ouders dachten directeuren klaarblijkelijk eerst aan de belangrijke ondersteunende rol die ouders hebben op scholen. De gesprekken met directeuren van zwarte scholen concentreerden zich in sterke mate op communicatie en ouderondersteuning. Op de vraag naar de rol van ouders in de school gaven veel directeuren een opsomming van activiteiten van de school die tot doel hebben de communicatie met ouders te verbeteren en de ondersteunende rol van ouders in de schoolloopbaan van hun kinderen te vergroten.

5.3 Resultaten

Beleid

Er is op de verschillende beleidsniveaus overeenstemming over het belang van ouderbetrokkenheid voor zowel het functioneren van leerlingen als het functioneren van onderwijsinstellingen. In het landelijk en het Rotterdams onderwijs(achterstanden)beleid is dat belang

schriftelijk vastgelegd. In het achterstandenbeleid wordt met name ingezet op de taalontwikkeling van ouders, op opvoedingsondersteunende programma's en op voorlichting aan ouders over het onderwijssysteem. In het landelijk beleid komt ook het belang dat gehecht wordt aan ouderparticipatie tot uiting.

Op scholen is zelden schriftelijk beleid met betrekking tot ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid vastgelegd. Daarin lijkt met de uitvoering van het onderwijskansenbeleid wel enige verandering te komen. Met name op onderwijskansenscholen wordt namelijk gewerkt aan 'ouderplannen'. In dergelijke plannen wordt een duidelijke visie op de rol van ouders gegeven, worden doelstellingen geformuleerd met betrekking tot de betrokkenheid van ouders en de wijze waarop dergelijke doelstellingen gerealiseerd gaan worden.

Ervaringen met ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid

De ervaringen van scholen met ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid zijn divers. Over het algemeen zijn de ervaringen op witte scholen zeer positief. De oudergeleding van de Medezeggenschapsraad is meestal compleet en functioneert naar volle tevredenheid; ouders leveren een actieve en constructieve bijdrage. Daarnaast hebben ouders een belangrijke rol in de ondersteuning van de school met name op organisatieondersteunend gebied en in iets mindere mate op onderwijsondersteunend gebied. Een goede communicatie met ouders lijkt welhaast vanzelfsprekend. Ouders zijn over het algemeen sterk betrokken bij de schoolloopbaan van hun kinderen en behoeven op dat gebied geen ondersteuning van de school. Voorzover er al knelpunten ervaren worden op het gebied van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid betreft dat het tijdgebrek van leerkrachten en ouders om met elkaar in contact te treden en om de school te ondersteunen.

Op gemengde en zwarte scholen verlopen activiteiten op het gebied van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid moeizamer. De oudergeleding van de MR is op zowel gemengde als zwarte scholen vaker niet compleet. Laagopgeleide autochtone en allochtone ouders zijn moeilijk voor deelname aan de MR te interesseren. Het komt regelmatig voor dat het beleidsmatig niveau van ouders in medezeggenschapsraden op gemengde en zwarte scholen laag is. Een enkele school heeft positieve ervaringen met het functioneren van ouders in de MR nadat zij een cursus op dat terrein hebben gevolgd.

De ondersteunende rol van ouders in de school is op gemengde en vooral op zwarte scholen veel geringer dan op witte scholen. Dat ouders geen erg belangrijke rol spelen in de school wordt voor het functioneren van de school niet als een knelpunt ervaren. Sommige directeurs vinden het wel onprettig dat met name de structurele ondersteuning vooral door autochtone ouders geboden wordt; zij zouden allochtone ouders ook graag meer betrekken bij dit soort activiteiten. Allochtone ouders zijn makkelijker te betrekken bij incidentele ondersteuningsactiviteiten. Met name aan feesten leveren zij een bijdrage.

Knelpunten

De grootste knelpunten op gemengde en zwarte scholen doen zich voor in de communicatie met ouders. Die knelpunten zijn groter naarmate scholen meer te maken hebben met ouders die weinig tot geen Nederlands spreken. De knelpunten worden nog versterkt wanneer dat ouders betreft die weinig of geen opleiding hebben gehad. Overigens zijn zowel leerkrachten als directeuren van deze scholen toch redelijk tevreden over de communicatie met ouders. Taalproblemen worden door het overgrote deel van de leerkrachten op zwarte scholen genoemd als knelpunt in de communicatie. Directeuren brengen daarnaast cultuurverschillen naar voren waardoor volgens hen sommige groepen ouders (vooral moeders uit zeer traditionele moslimgezinnen) vrijwel onbereikbaar zijn. Ook de visie van sommige allochtone ouders dat school en thuis twee gescheiden werelden zijn, vormt volgens sommige directeuren een knelpunt in communicatie met ouders.

Communicatiebevordering en ondersteuning voor ouders

Op zwarte scholen en gemengde scholen met veel allochtone ouders zijn activiteiten opgezet en maatregelen genomen die tot doel hebben de communicatie met ouders te bevorderen. Zo verplichten bijna alle zwarte en gemengde scholen ouders min of meer naar rapportbesprekingen te komen door de rapporten niet aan de leerlingen mee te geven. Daarnaast hebben ook bijna alle zwarte scholen assistenten-ouderbetrokkenheid in dienst die als taak hebben om ouders de school in te krijgen en hen geïnteresseerd te krijgen in programma's en cursussen die ouders op de school kunnen volgen.

Bijna alle zwarte scholen bieden ouders de mogelijkheid om opvoedingsondersteunende programma's en in iets mindere mate taalcursussen te volgen. Het betreft vrijwel altijd programma's en cursussen die worden aangeboden door 'derden' zoals bijvoorbeeld ROC's. Directeuren durven over het algemeen nog geen uitspraken te doen over het effect van deze programma's. Een enkeling laat zich positief uit over het effect. Er zijn daarentegen ook directeuren die voorzichtig vraagtekens plaatsen bij het effect van programma's en cursussen op ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie.

Knelpunten bij het bevorderen van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid

Bij de bevordering van ouderparticipatie en -betrokkenheid ondervinden scholen diverse knelpunten. Zo hebben scholen soms te weinig ruimte om alle ouders die belangstelling hebben voor programma's of cursussen op te vangen. Een deel van de belangstellenden kan daardoor niet aan programma's deelnemen. Een tweede knelpunt betreft de belangstelling voor ondersteunende programma's. Die beperkt zich soms tot een heel kleine groep ouders. Een derde knelpunt vormt het gebrek aan continuïteit. Dat betreft de continuïteit onder de deelnemers: de uitval bij de verschillende ondersteunende activiteiten is vaak groot. Daarvoor worden verschillende oorzaken aangewezen zoals werk, zwangerschap en het gebrek

aan kinderopvang, maar ook een gebrek aan discipline bij sommige ouders zou een rol spelen. Het knelpunt continuïteit heeft niet alleen betrekking op de deelnemers aan programma's, maar ook op het aanbod. Voor een blijvend effect moeten programma's continu aangeboden worden en dat is een dure zaak. In dit verband wordt ook de gebrekkige doorstroming naar de basiseducatie genoemd. Voor een betere doorstroming zou de basiseducatie ook op de scholen zelf aangeboden moeten worden, omdat die een veilige plek vormen voor ouders waarvan geaccepteerd is dat zij daar naartoe gaan.

Ondersteuning voor scholen

Met name zwarte scholen en gemengde scholen doen in hun pogingen om de ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid in de school te bevorderen een beroep op de ondersteuning van 'derden'. Dat betreft vooral instanties die cursussen of programma's hebben ontwikkeld ter bevordering van ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. In dit verband zijn vooral ROC's en Stichting de Meeuw genoemd. Daarnaast is de ondersteuning van instanties en personen in de school genoemd. Het gaat dan om de ondersteuning door tolken en van assistenten-ouderbeleid die beide een belangrijke rol vervullen in de communicatie met ouders die weinig tot geen Nederlands spreken. Daarnaast wordt het schoolmaatschappelijk werk als een belangrijke ondersteuner in het contact met ouders genoemd. In het kader van de Brede school is er samenwerking ontstaan tussen scholen en het buurthuis- en welzijnswerk en vormen instanties op dit terrein een ondersteunende rol voor scholen.

Knelpunten in de ondersteuning voor scholen

Door een klein aantal directeuren wordt de geringe ondersteuning die zij ondervinden van het buurthuis- en welzijnswerk als knelpunt genoemd. Als de samenwerking met buurthuis en welzijnswerk goed verloopt en het buurthuiswerk en welzijnswerk actief zijn in de buurt, wordt dat door scholen als belangrijke ondersteuning gezien. Een moeizame samenwerking of slecht functionerend buurthuis- of welzijnswerk wordt door scholen als knelpunt ervaren. Voor het wegnemen van deze knelpunten zien scholen met name een taak voor de deelgemeente waaronder het buurthuiswerk en het welzijnswerk resulteren.

Behoefte aan extra ondersteuning

Wanneer scholen gevraagd wordt naar hun behoefte aan extra ondersteuning voor het bevorderen van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie noemt een deel van hen vooral ondersteuningsmaatregelen in de voorwaardescheppende sfeer: het creëren van extra ruimte in scholen waardoor zij beter in staat zijn ouders de school in te krijgen en het faciliteren van extra assistenten-ouderbetrokkenheid, omdat zij bij uitstek degenen lijken te zijn die in contact

kunnen treden met moeilijk bereikbare groepen ouders¹. Voor een betere communicatie met ouders is er bij verschillende scholen behoefte aan meer schoolmaatschappelijk werk en tolken. Daarnaast zijn scholen gebaat bij een slagvaardig optredende deelgemeente en actief buurthuis- en welzijnswerk waarmee goed kan worden samengewerkt.

5.4 Conclusies

Directeuren en leerkrachten zeggen veel belang te hechten aan ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. Dat belang komt niet tot uiting in schriftelijk beleid dat op dit gebied geformuleerd is. Slechts een heel klein deel van de scholen heeft beleid met betrekking tot ouders en ouderbetrokkenheid geformuleerd of is daar mee bezig.

De moeite die op veel scholen gedaan wordt om de ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid te bevorderen, vormt wel een indicatie van het belang dat scholen hechten aan de betrokkenheid van ouders bij de school en bij de schoolloopbaan van hun kinderen. Op dit moment is nog moeilijk te beoordelen in hoeverre die moeite een positief effect heeft op ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie.

De activiteiten die ondernomen worden om de participatie en betrokkenheid van ouders te bevorderen zijn vaak gericht op een verandering in de houding van ouders. Uit het onderzoek komt nauwelijks naar voren dat directeuren en leerkrachten oog hebben voor hun eigen houding en het effect daarvan op ouderbetrokkenheid en -participatie. Aan de verschillende activiteiten ter bevordering van ouderbetrokkenheid en -participatie die scholen ondernemen, lijkt bovendien zelden een duidelijke probleemanalyse ten grondslag te liggen. Directeuren van scholen geven bijvoorbeeld vaak te kennen dat ze niet goed weten waarom het zo moeilijk is om bepaalde groepen ouders meer bij de school en de schoolloopbaan van hun kinderen te betrekken. Scholen zouden daarom naast de extra randvoorwaarden waaraan zijzelf behoefte zeggen te hebben, voor het bevorderen van ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie gebaat kunnen zijn bij ondersteuning bij het formuleren van ouderplannen, zoals op dit moment al gebeurt op verschillende onderwijskansenscholen.

¹ Deze resultaten komen overeen met bevindingen in recent door Regioplan uitgevoerd onderzoek naar onderwijskansenbeleid. Daar wordt geconstateerd dat het scheppen van ruimte en het bieden van ondersteuning in de personele sfeer de belangrijkste randvoorwaarden zijn voor het effectief implementeren van onderwijsachterstandenbeleid.

LITERATUUR

- Bronneman-Helmers, H.M. (1999), *Scholen onder druk*. SCP, Den Haag.
- Krooneman, P. (nog te verschijnen in 2002). *Over de breedte. Visies op de breedtemaatregelen en het onderwijskansenbeleid*. Amsterdam: Regioplan Onderwijs en Arbeidsmarkt.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (Juni 2000). Aan de slag met onderwijskansen.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (September 2001). *De basisschoolgids voor ouders en verzorgers 2001-2002*.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (Januari 2002). *Landelijk Beleidskader gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid 2002-2006*.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (2001). *Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in kerncijfers 2002*.
- Rotterdams Onderwijs Achterstanden Plan 2002-2006*
- Studulski, F. (2002). *De Brede school, perspectief op een educatieve reorganisatie*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Veen, A. en E. van Erp (1995), *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning*. SCO Kohnstamminstituut, Amsterdam.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1**DEFINITIEVE ITEMLIJST ONDERZOEK OUDERPARTICIPATIE
ROTTERDAM*****Formele ouderparticipatie***

- Welke vormen van formele ouderparticipatie zijn er in de school?
 - MR, bestuur, anders?
- Welke ouders maken deel uit van de MR (het bestuur)?
 - hoeveel ouders maken deel uit van de MR (het bestuur)?
 - hoelang maken zij al deel uit van de MR (het bestuur)?
 - langs welke weg zijn zij in de MR (het bestuur) gekomen (op eigen verzoek, gevraagd)?
 - zijn zij representatief voor de ouders van leerlingen op de school (qua opleidingsniveau en culturele en etnische achtergrond)?
- Hoe zijn ouders betrokken geraakt bij de MR (het bestuur)?
 - zijn zij bijvoorbeeld gevraagd, is er een algemeen verzoek uitgegaan naar alle ouders om zich kandidaat te stellen voor de MR (het bestuur)?
 - hoe moeilijk of makkelijk is het om ouders te werven, ofwel wat zijn de knelpunten, wat de “good practices”?
- Welke vorm heeft de betrokkenheid van de ouders in de MR (het bestuur)?
 - hebben ouders in de MR (het bestuur) een actieve/passieve rol, nemen zij initiatieven, praten zij mee of horen zij toe, meegaand of oppositiek, brengen zij sterke eigen opvattingen naar voren brengen, zetten ze punten op de agenda?
- Hoe tevreden is de school over de ouders in de MR (het bestuur)?
 - met betrekking tot de representativiteit ?
 - met betrekking tot hun inbreng?
- Wat is de (toekomst)visie, het beleid van de school op ouders in de MR (het bestuur)?
 - met betrekking tot het “soort” ouders dat deel uit zou moeten maken van de MR (het bestuur)?
 - met betrekking tot de gewenste inbreng van ouders in de MR (het bestuur)?
 - met betrekking tot eventuele ondersteuning van ouders in de MR (het bestuur)?
- Is die visie, het beleid schriftelijk vastgelegd?
- Vormt het thema “ouders in de MR” een speerpunt in het beleid van de school?
- Uitvoering van het beleid?
 - Wie voeren het beleid uit?
 - Wat is de positie van degenen die het beleid uitvoeren?

- Welke middelen hebben zij daarvoor tot hun beschikking (taakuren, cursussen, ruimte, et cetera)
- Hebben zij voldoende middelen tot hun beschikking?
- Wat zijn knelpunten, wat “good practices” bij de uitvoering van het beleid?
- Wordt ondersteuning gezocht bij organisaties, instellingen buiten de school, en zo ja, welke?

Informele ouderparticipatie /dienstverlening

Structurele vormen van informele ouderparticipatie

- Welke *structurele* vormen van informele ouderparticipatie / dienstverlening zijn er op de school?
 - voorleesouders, overblijfouders, bibliotheek / mediatheek, klassenassistenten, onderwijs-assistenten etc. (organisatie- of onderwijsondersteunend)?
- Welke ouders zijn betrokken?
 - hoeveel ouders zijn globaal bij bovengenoemde activiteiten betrokken?
 - varieert de groep ouders die betrokken is of zijn het al heel lang dezelfde ouders die betrokken zijn?
 - zijn zij representatief voor ouders van leerlingen binnen de school?
- Hoe zijn/worden ouders betrokken geraakt /geworven?
 - zijn zij actief benaderd door de school?
 - op welke wijze?
 - hoe moeilijk/makkelijk is het om ouders te werven, ofwel wat zijn de knelpunten of “good practices”?
- Hoe tevreden is de school over de structurele ouderparticipatie?
 - hoe tevreden is de school met betrekking tot de ouders die structureel participeren in de school voor wat betreft hun representativiteit?
 - hoe tevreden is de school met betrekking tot de kwaliteiten van ouders die structureel participeren in de school?
- Wat is de (toekomst)visie, het beleid van de school op structurele ouderparticipatie ?
 - wordt structurele ouderparticipatie gezien als een noodzakelijk kwaad of als een wenselijke situatie, en waarom?
 - met betrekking tot het “soort” ouders dat structureel zou moeten participeren?
 - met betrekking tot de gewenste vormen van structurele ouderparticipatie (wil men die vormen beperken of juist uitbreiden, op welke punten wil men beperken of uitbreiden en om welke redenen op die punten)?
 - met betrekking tot eventuele ondersteuning van structurele ouderparticipatie (bijvoorbeeld cursussen of beloningen)?
- Is de (toekomst)visie, het beleid van de school op structurele ouderparticipatie schriftelijk vastgelegd?
- Vormt het thema “structurele ouderparticipatie” een speerpunt in het beleid van de school?

- Uitvoering van het beleid?
 - Wie voeren het beleid uit?
 - Wat is de positie van degenen die het beleid uitvoeren?
 - Welke middelen hebben zij daarvoor tot hun beschikking (taakuren, cursussen, ruimte, et cetera)
 - Hebben zij voldoende middelen tot hun beschikking?
 - Wat zijn knelpunten, wat “good practices” bij de uitvoering van het beleid?
 - Wordt ondersteuning gezocht bij organisaties, instellingen buiten de school, en zo ja, welke?

Incidentele vormen van informele ouderparticipatie

- Welke *incidentele* vormen van informele ouderparticipatie / dienstverlening zijn er op de school?
 - sportdagen, schoolreisjes etc.
- Welke ouders zijn hierbij betrokken?
 - hoeveel ouders zijn globaal bij bovengenoemde activiteiten betrokken?
 - varieert de groep ouders die betrokken is bij deze activiteiten of zijn het altijd dezelfde ouders?
 - zijn de betrokken ouders representatief voor ouders van leerlingen binnen de school?
- Hoe zijn ouders betrokken geraakt/ hoe worden ouders geworven?
 - zijn ouders actief benaderd door de school?
 - op welke wijze?
 - hoe moeilijk/makkelijk is het om ouders te werven, ofwel wat zijn de knelpunten en wat de “good practices”?
- Hoe tevreden is de school over de incidentele ouderparticipatie?
 - hoe tevreden is de school met betrekking tot de ouders die incidenteel participeren in de school voor wat betreft hun representativiteit?
 - hoe tevreden is de school met betrekking tot de kwaliteiten van ouders die incidenteel participeren in de school?
- Wat is de (toekomst)visie, het beleid van de school op incidentele ouderparticipatie?
 - wordt incidentele ouderparticipatie gezien als een noodzakelijk kwaad of als een wenselijke situatie, en waarom?
 - met betrekking tot het “soort” ouders dat incidenteel zou moeten participeren?
 - met betrekking tot de gewenste vormen van incidentele ouderparticipatie (wil men die vormen beperken of juist uitbreiden, op welke punten wil men beperken of uitbreiden en om welke redenen op die punten)?
 - met betrekking tot eventuele ondersteuning van incidentele ouderparticipatie (bijvoorbeeld cursussen of beloningen)?
- Is de (toekomst)visie van de school op incidentele ouderparticipatie schriftelijk vastgelegd?
- Vormt het thema “incidentele ouderparticipatie” een speerpunt in het beleid van de school?

- Uitvoering van het beleid?
 - Wie voeren het beleid uit?
 - Wat is de positie van degenen die het beleid uitvoeren?
 - Welke middelen hebben zij daarvoor tot hun beschikking (taakuren, cursussen, ruimte, et cetera)
 - Hebben zij voldoende middelen tot hun beschikking?
 - Wat zijn knelpunten, wat “good practices” bij de uitvoering van het beleid?
 - Wordt ondersteuning gezocht bij organisaties, instellingen buiten de school, en zo ja, welke?

Communicatie

- Communicatie van de school naar de ouders
 - wat communiceert de school naar de ouders (beleid, prestaties van de leerlingen, et cetera)?
 - langs welke wegen wordt gecommuniceerd naar ouders (nieuwsbrieven, tafeltjesavonden, huisbezoeken, 10-minutengesprekken, inloopkwartieren)?
 - op welke momenten, in welke gevallen wordt er contact gezocht met ouders (alleen in geval van problemen of ook als het goed gaat)?
 - door wie wordt contact gezocht met de ouders?
 - wordt communicatie met de ouders gezien als de zaak van de afzonderlijke leerkrachten of worden er in het team afspraken gemaakt?
 - wordt gebruik gemaakt van een assistent-ouderbetrokkenheid?
 - heeft de school een ouderkamer?
- Communicatie van de ouders naar de school
 - is er een vast aanspreekpunt voor ouders in de school?
 - zo ja, wie is dat en waar en wanneer is deze persoon aanspreekbaar?
 - zo nee, is er dan enig zicht op wie er in de school als aanspreekpunt voor de ouders fungeren, vinden ouders hun weg naar de school?
 - welke ouders vinden wel, welke ouders vinden niet de weg naar school?
- Hoe tevreden is de school over de communicatie met ouders?
 - communicatie van de school naar de ouders: waarover is men tevreden, waarover ontevreden?
 - communicatie van de ouders naar de school: waarover is men tevreden, waarover ontevreden?
 - waardoor werkt de communicatie van de school naar de ouders juist wel en/of juist niet goed?
 - waardoor werkt de communicatie van de ouders naar de school juist wel en/of juist niet goed?
- Wat is het beleid, c.q. de (toekomst)visie van de school op de communicatie met ouders?
 - wat is het streven van de school inzake de communicatie met ouders?
 - welke doelen zijn geformuleerd inzake de communicatie met ouders?
 - concentreert de school zich op de communicatie van de school naar de ouders of van de ouders naar school?

- streeft men naar meer of naar minder communicatie?
- gaat het om de organisatie van de communicatie met ouders?
- richt de visie zich op specifieke groepen van ouders?
- in hoeverre is er aandacht voor scholing van het team op het gebied van (interculturele) communicatie met (allochtone) ouders?
- is de visie van de school op het thema communicatie schriftelijk vastgelegd?
- vormt het thema “communicatie met ouders” een speerpunt in het beleid van de school?
- Uitvoering van het beleid?
 - Wie voeren het beleid uit?
 - Wat is de positie van degenen die het beleid uitvoeren?
 - Welke middelen hebben zij daarvoor tot hun beschikking (taakuren, cursussen, ruimte, et cetera)?
 - Hebben zij voldoende middelen tot hun beschikking?
 - Wat zijn knelpunten, wat “good practices” bij de uitvoering van het beleid?
 - Wordt ondersteuning gezocht bij organisaties, instellingen buiten de school, en zo ja, welke?

Ontwikkeling ouder / ouder-kind

Langs diverse trajecten wordt getracht ouders in staat stellen hun opgroeiende en schoolgaande kinderen te kunnen begeleiden. Daarbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld Basiseducatie, of NT2, Bij de Hand en Rugzak 1 en 2. Wij willen graag weten welke ervaringen scholen hebben met dergelijke trajecten, in hoeverre scholen zelf actief betrokken zijn bij dergelijke trajecten.

- Ervaringen met trajecten
 - met welke trajecten die te maken hebben met de ontwikkeling van ouders en van de ontwikkeling ouder-kind is de school bekend?
 - welke ervaringen heeft de school met ouders en kinderen van ouders die geparticipeerd hebben in dergelijke projecten?
 - speelt de school momenteel zelf een rol in dergelijke trajecten?
- Wat is de (toekomst)visie, het beleid van de school op de rol die zij speelt in de ontwikkeling van ouders van leerlingen?
 - wat is de visie van de school op de driehoek “ouder, kind, school,” met andere woorden is de school de mening toegedaan dat zij een rol moet vervullen in de ontwikkeling van ouders van leerlingen?
 - is die visie, het beleid schriftelijk vastgelegd?
 - vormt de ontwikkeling van ouders een speerpunt in het beleid van de school?
- Uitvoering van het beleid?
 - Wie voeren het beleid uit?
 - Wat is de positie van degenen die het beleid uitvoeren?
 - Welke middelen hebben zij daarvoor tot hun beschikking (taakuren, cursussen, ruimte, et cetera)
 - Hebben zij voldoende middelen tot hun beschikking?

- Wat zijn knelpunten, wat “good practices” bij de uitvoering van het beleid?
- Wordt ondersteuning gezocht bij organisaties, instellingen buiten de school, en zo ja, welke?

(deel-) gemeente / DSO

- Zijn er m.b.t. ouderparticipatie specifieke verwachtingen of wensen t.a.v. de rol die de (deel-) gemeente vervult of zou moeten vervullen?
- Welke?
- Waarom?

BIJLAGE 2

VOORAANKONDIGING ONDERZOEK OUDEROPARTICIPATIE

Geachte heer de Vries,

Zoals u wellicht weet, vormt ouderparticipatie een belangrijk thema in het Rotterdams Onderwijs Achterstandenplan 2002-2006. De Dienst Stedelijk Onderwijs (DSO) heeft Regioplan dan ook gevraagd onderzoek te doen naar ouderparticipatie onder de scholen die deel uitmaken van het Onderwijspanel Rotterdam. Doel van het onderzoek is duidelijkheid te krijgen over de goede en slechte ervaringen van scholen met ouderparticipatie, het beleid van scholen op dit terrein en de wensen van scholen op dit gebied. De DSO zal de informatie uit het onderzoek gebruiken bij het schrijven van een notitie over ouderbetrokkenheid op basis waarvan de gemeente verder beleid zal ontwikkelen.

In de loop van de komende weken nemen wij telefonisch contact met u op. Indien het u op dat moment schikt, willen we u graag een telefonisch interview afnemen. Dat interview zal hooguit een half uur van uw tijd in beslag nemen. Als het u op dat moment niet schikt, kunnen we een afspraak met u maken voor een vraaggelichte gesprek op een ander tijdstip. We leggen u ook de vraag voor of u een vragenlijst onder een aantal leraren op uw school wilt verspreiden. Het is de bedoeling dat de betreffende leraren de vragenlijst invullen en zelf naar Regioplan sturen. Het invullen van de schriftelijke vragenlijst door een leraar zal hooguit twintig minuten in beslag nemen.

We willen u tenslotte nog vragen om ons (delen van) documenten te sturen waarin de school beleid en doelen op het gebied van ouderparticipatie heeft vastgelegd. Als wij voorafgaande aan het interview over deze informatie kunnen beschikken, zou dat de duur van het interview mogelijk iets kunnen bekorten. U kunt de documenten sturen naar: Regioplan, t.a.v. Marga de Weerd, Antwoordnummer 11517, 1000 RA, Amsterdam.

Wij hopen dat u ook dit keer bereid bent om uw medewerking te verlenen aan een onderzoek onder het Onderwijspanel Rotterdam. Tot op dit moment alvast hartelijk dank voor uw aandacht.

Met vriendelijke groeten,

Marga de Weerd
onderzoeker Regioplan Onderwijs en Arbeidsmarkt

VRAGENLIJST

Onderzoek ouderparticipatie

Beste leerkracht,

Voor u ligt de vragenlijst die is opgesteld in het kader van een onderzoek naar ouderparticipatie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd onder scholen die deelnemen aan het Onderwijspanel Rotterdam. Het Onderwijspanel Rotterdam bestaat uit 79 scholen in het primair onderwijs, waaronder uw school, die zich bereid hebben verklaard ongeveer een keer per jaar deel te nemen aan onderzoek dat Regioplan uitvoert in opdracht van de Dienst Stedelijk Onderwijs (DSO).

Doel van het onderzoek naar ouderparticipatie is duidelijkheid te krijgen over de goede en slechte ervaringen van scholen met ouderparticipatie, het beleid van scholen op dit terrein en de wensen van scholen op dit gebied. De DSO zal de informatie uit het onderzoek gebruiken bij het schrijven van een notitie over ouderbetrokkenheid op basis waarvan de gemeente verder beleid zal ontwikkelen. Het onderzoek wordt gehouden onder directeurs, leerkrachten en een aantal besturen van scholen.

U heeft deze vragenlijst ontvangen van uw directeur. De directeur komt niet te weten of en hoe u de vragenlijst heeft ingevuld. Als u de vragenlijst heeft ingevuld kunt u deze namelijk in de antwoordenvelop sturen naar Regioplan, ter attentie van ondergetekende. Uw gegevens worden vanzelfsprekend vertrouwelijk behandeld. In het rapport dat over dit onderzoek verschijnt, wordt niet herkenbaar over personen of scholen geschreven.

De vragenlijst bestaat uit 5 delen die betrekking hebben op verschillende aspecten van de contacten tussen ouders en leerkrachten. Bij de meeste vragen zijn de antwoordmogelijkheden voorgedrukt. Bij sommige vragen kunt u meerdere antwoorden geven. Indien dat het geval is, staat dat direct na de vraag vermeld. In de vragenlijst wordt u op verschillende plaatsen de mogelijkheid geboden een eerder gegeven antwoord toe te lichten. Doet u dat alstublieft zo duidelijk en beknopt mogelijk.

Het invullen van de vragenlijst vraagt ongeveer twintig minuten. De ingevulde vragenlijst kan **uiterlijk 10 mei 2002** worden teruggestuurd. Ik wil u vast hartelijk danken voor de genomen tijd en moeite. Indien u nog vragen heeft over het onderzoek of over de vragenlijst kunt u mij op dinsdag, woensdag en donderdag tijdens kantooruren bereiken op telefoonnummer 020 – 6253377.

Met vriendelijke groeten,

Marga de Weerd
Onderzoeker Regioplan

Deel 1 Leerkracht en groep

1.1 Wat is de omvang van uw aanstelling?

Aangeven in WTF (werktijdfactor) of klokuren (dus geen lesuren!!).

___	WTF
___	Klokuren

1.2 Hoeveel jaar bent u als leerkracht werkzaam?

__	Jaar
----	------

1.3 Bent u man of vrouw?

☐	Man
☐	Vrouw

1.4 Voor welke groep staat u?

Bij combinatiegroepen kunt u meer dan één groep aankruisen.

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

Anders, namelijk

1.5 Staat u alleen voor deze groep, of samen met een collega?

☐	Ik sta alleen voor deze groep → ga naar vraag 1.7
☐	Ik sta samen met een collega voor deze groep
☐	Anders, namelijk

1.6 Hebben u en uw collega een taakverdeling met betrekking tot het contact met ouders van leerlingen uit uw groep?

☐	Ja, ik onderhoud alle contacten met de ouders
☐	Ja, mijn collega onderhoudt alle contacten met de ouders
☐	Ja, we onderhouden beide contact met een "eigen" groep ouders
☐	Ja, we onderhouden beide contact maar niet met een "eigen" groep ouders
☐	Nee, we hebben geen taakverdeling
☐	Anders, namelijk

1.7 Hoeveel kinderen zitten in uw groep?

__	Kinderen
----	----------

1.8 Welk deel van de kinderen in uw groep is allochtoon?

0%	1 – 25%	25 – 50%	50 – 75%	75 – 100%	100%
☐	☐	☐	☐	☐	☐

1.9 Hoeveel nationaliteiten heeft u in de groep (inclusief de Nederlandse nationaliteit)?

1	2	3	4	5	Meer dan 5
☐	☐	☐	☐	☐	☐

1.10 Welke etnische achtergrond heeft u zelf?

☐	Nederlands
☐	Turks
☐	Marokkaans
☐	Surinaams
☐	Antilliaans
☐	Anders, namelijk

Deel 2 Gereguleerde contacten met ouders

In het contact met ouders kan een onderscheid worden gemaakt tussen gereguleerde en niet-gereguleerde contacten. Een gereguleerd contact is een vast moment waarop in principe alle ouders de kans wordt geboden contact te hebben over het functioneren van hun kind. Een voorbeeld van een gereguleerd contact is een ouderavond.

2.1 Op welke wijze heeft u gereguleerd contact met ouders?

U kunt meer dan één mogelijkheid aankruisen.

☐	Ouderavonden
☐	Huisbezoeken
☐	Tafeltjesavonden
☐	10-minutengesprekken
☐	Inloopkwartieren
☐	Anders, namelijk.....

2.2 Welk deel van de ouders van leerlingen uit uw groep wordt bereikt via de gereguleerde contacten die in de vorige vraag zijn aangekruist?

< 25%	25 – 50%	50 – 75%	75 – 100%	Alle ouders
☐	☐	☐	☐	☐

2.3 Wat zijn volgens u de drie belangrijkste redenen voor ouders om geen gebruik te maken van de gereguleerde contacten? Zet u een '1' voor de belangrijkste reden, een '2' voor de op-een-na belangrijkste en een '3' voor de op twee-na belangrijkste reden

☐	Niet van toepassing
☐	Ze hebben geen tijd
☐	Ze zijn niet geïnteresseerd
☐	Ze worden niet goed op de hoogte gesteld van de contacten
☐	Omdat ze het niet nodig vinden
☐	Omdat ze het niet weten
☐	Omdat ze niet goed Nederlands spreken
☐	Anders, namelijk

2.4 Hoe tevreden bent u over het aantal ouders dat u via de gereguleerde contacten bereikt?

Zeer ontevreden	Ontevreden	Noch tevreden, noch ontevreden	Tevreden	Zeer tevreden
☐	☐	☐	☐	☐

2.5 Hoe tevreden bent u inhoudelijk over de gereguleerde contacten met ouders?

Zeer ontevreden	Ontevreden	Noch tevreden, noch ontevreden	Tevreden	Zeer tevreden
☐	☐	☐	☐	☐

2.6 Wilt u hier het antwoord op de vorige vraag toelichten. Met andere woorden, waarover bent u juist tevreden of ontevreden met betrekking tot het gereguleerde contact met de ouders? Is daarbij wellicht ook verschil tussen de verschillende groepen ouders?

Deel 3	Niet-gereguleerde contacten met ouders
---------------	---

Naast contacten met ouders via ouderavonden en dergelijke zijn er waarschijnlijk ook incidentele, één-op-één contacten. Eerst stellen we een aantal vragen over het contact dat ontstaat op initiatief van de ouders. Daarna volgt een aantal vragen over contact dat ontstaat op uw initiatief.

3.1 Hoe vaak zoeken ouders van leerlingen, buiten de gereguleerde contacten om, contact met u?

Nooit	Zelden	Soms	Regelmatig	Vaak
☐	☐	☐	☐	☐

3.2 Waarover zoeken ouders contact met u?

Meer dan één antwoord mogelijk.

☐	Leerprestaties van het kind
☐	Gedrag van het kind
☐	Gedrag van andere kinderen tegenover het eigen kind
☐	Gedrag van de leerkracht tegenover het eigen kind
☐	Problemen thuis
☐	Anders, namelijk

De volgende vragen hebben betrekking op het contact dat u met ouders zoekt.

3.3 Hoe vaak zoekt u buiten de gereguleerde contacten om, contact met ouders?

Nooit	Bijna nooit	Soms	Regelmatig	Vaak
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

3.4 Met welk deel van de ouders van leerlingen uit uw groep zoekt u gedurende het schooljaar (buiten de gereguleerde contacten) wel eens contact?

< 25%	25 – 50%	50 – 75%	75 – 100%	Alle ouders
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

3.5 Heeft u buiten de gereguleerde contacten alleen contact met ouders als er sprake is van problemen ook in andere situaties?

<input type="text"/>	Alleen als er sprake is van problemen → ga naar vraag 3.7
<input type="text"/>	Ook in andere situaties

3.6 Om wat voor situaties gaat het daarbij?

3.7 Wat zijn voor u de belangrijkste knelpunten in het contact met ouders?

Meer dan één antwoord mogelijk

<input type="text"/>	Er zijn geen knelpunten
<input type="text"/>	Tijdgebrek van ouders
<input type="text"/>	Tijdgebrek van de leerkracht
<input type="text"/>	Taalproblemen
<input type="text"/>	Ouders zijn niet voldoende ontwikkeld
<input type="text"/>	Ouders willen niks aannemen van de school
<input type="text"/>	Onvoldoende ondersteuning vanuit de school
<input type="text"/>	Anders, namelijk

3.8 Hoe tevreden bent u inhoudelijk over de niet- gereguleerde contacten met ouders?

		Noch tevreden, noch ontevreden		
Zeer ontevreden	Ontevreden		Tevreden	Zeer tevreden
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

3.9 Wilt u hier het antwoord op de vorige vraag toelichten. Met andere woorden, waarover bent u juist tevreden of ontevreden met betrekking tot het niet-gereguleerde contact met de ouders? Is daarbij wellicht ook verschil tussen de verschillende groepen ouders?

3.10 Wij hebben een aantal stellingen geformuleerd. Wilt u voor de elk van de stellingen aankruisen of u het ermee eens of oneens bent?

	Eens	Oneens
Ik vind het contact met ouders een van de minder plezierige aspecten van mijn werk	☐	☐
Ik moet nu teveel dingen doen die eigenlijk door ouders gedaan zouden moeten worden	☐	☐
Ik heb veel kinderen in mijn groep waarvan de ouders niet in staat zijn om hen te ondersteunen in hun schoolloopbaan	☐	☐
De meeste ouders zijn prettig in de omgang	☐	☐
Met de meeste ouders kunnen goede afspraken worden gemaakt	☐	☐
De meeste ouders hebben veel respect voor mij	☐	☐
Veel ouders hebben te hoge verwachtingen van de school	☐	☐
De school moet er alles aan doen om ouders te betrekken bij hetgeen zich op school afspeelt	☐	☐
Ouders moeten zich niet bemoeien met het onderwijs op school	☐	☐
Ik heb regelmatig communicatieproblemen met ouders van leerlingen	☐	☐

Deel 4 Ouders als ondersteuners in de groep / school

4.1 Zijn er ouders die binnen of voor uw groep een ondersteunende rol vervullen? Het gaat ons hierbij om vrijwilligerswerk dus niet om betaalde functies.

Meer dan één antwoord mogelijk

☐	Nee
☐	Ja, ouders die helpen bij het lezen
☐	Ja, voorleesouders
☐	Ja, overblijfouders
☐	Ja, ouders die meelopen naar het gymlokaal
☐	Ja, ouders die meehelpen bij het schoolzwemmen
☐	Ja, ouders die meehelpen in de mediatheek
☐	Ja, ouders die meehelpen bij het werken in de schooltuin
☐	Ja, ouders die meehelpen bij het uitlenen van boeken
☐	Ja, anders, namelijk

4.2 Vervullen ouders volgens u een belangrijke ondersteunende rol binnen de school?

Nee	Enigszins	Ja
☐	☐	☐

Deel 5 Beleid van de school

5.1 Zijn er binnen het schoolteam duidelijke afspraken gemaakt over in welke gevallen contact wordt opgenomen met ouders?

☐	Ja
☐	Nee
☐	Weet ik niet

5.2 Zijn er binnen het schoolteam duidelijke afspraken gemaakt over wie verantwoordelijk is voor het contact met ouders?

☐	Ja
☐	Nee
☐	Weet ik niet

5.3 Maakt u gebruik van ondersteuning bij het contact met ouders?

Meer dan één antwoord mogelijk

☐	Nee
☐	Ja, een assistent-ouderbetrokkenheid
☐	Ja, een tolk
☐	Ja, in de vorm van cursussen
☐	Ja, anders, namelijk

5.4 Heeft u behoefte aan (meer) ondersteuning bij het contact met ouders?

Meer dan één antwoord mogelijk

☐	Nee
☐	Ja, in de vorm van een assistent-ouderbetrokkenheid
☐	Ja, in de vorm van een tolk
☐	Ja, in de vorm van cursussen
☐	Ja, anders, namelijk

5.5 Hoe belangrijk vindt u ouderbetrokkenheid?

Ze er onbelangrijk	Onbelangrijk	Noch belangrijk, noch onbelangrijk	Belangrijk	Ze er belangrijk
☐	☐	☐	☐	☐

5.6 Wilt u in de onderstaande ruimte kort beschrijven waarom u ouderbetrokkenheid wel of niet belangrijk vindt?

Mocht u behoefte hebben om een extra toelichting te geven op eerder gegeven antwoorden of als u andere opmerkingen kwijt wil over het thema ouderbetrokkenheid of over dit onderzoek dan kunt u dit hieronder doen.

DIT IS HET EINDE VAN DE VRAGENLIJST

HARTELIJK DANK VOOR UW MEDEWERKING

U KUNT VOOR HET TERUGSTUREN VAN DE VRAGENLIJST GEBRUIK MAKEN VAN DE
ANTWOORDENVELOP

(een postzegel is niet nodig)

BIJLAGE 4

RECHTE TELLINGEN

Tabel 1 Aantal leerkrachten met een volledige dan wel deeltijdaanstelling

Voltijd	66
Deeltijd	30
Geen antwoord	23
Totaal	119

Tabel 2 Aantal jaren werkzaam als leerkracht

Minder dan 3 jaar	35
3 tot 10 jaar	22
10 tot 20 jaar	24
Meer dan 20 jaar	37
Geen antwoord	1
Totaal	119

Tabel 3 Aantal mannen en vrouwen

Mannen	22
Vrouwen	96
Geen antwoord	1
Totaal	119

Tabel 4 Aantal leerkrachten voor de verschillende groepen*

Groep 1	29
Groep 2	31
Groep 3	12
Groep 4	16
Groep 5	20
Groep 6	15
Groep 7	18
Groep 8	13
Anders	14
Totaal	119

* Antwoorden in de tabel tellen niet op tot 119 omdat sommige leerkrachten voor meerdere groepen staan

Tabel 5 Alleen voor een groep of samen met een collega

Alleen	69
Samen	37
Anders	9
Geen antwoord	1
Totaal	119

Tabel 6 Hebben u en uw collega een taakverdeling?

Ja, ik onderhoud alle contacten met ouders	14
Ja, mijn collega onderhoudt alle contacten met ouders	2
Ja, we onderhouden beide contact met een "eigen" groep ouders	2
Ja, we onderhouden beide contact, maar niet met een "eigen" groep ouders	18
Nee, we hebben geen taakverdeling	9
Anders	6
Geen antwoord	
Totaal	

Tabel 7 Hoeveel kinderen heeft u in de groep

Minder dan 20 kinderen	28
20 tot 25 kinderen	27
25 tot 30 kinderen	50
30 kinderen of meer	20
Geen antwoord	4
Totaal	119

Tabel 8 Welk deel van de kinderen in uw groep is allochtoon

0%	19
1-25%	32
25-50%	11
50-75%	15
75-100%	28
100%	8
Geen antwoord	6
Totaal	119

Tabel 9 Hoeveel nationaliteiten heeft u in de groep (inclusief de Nederlandse nationaliteit)

1	19
2	32
3	11
4	15
5	28
Meer dan 5	8
Geen antwoord	6
Totaal	119

Tabel 10 Welke nationaliteit heeft uzelf?

Nederlands	103
Turks	1
Marokkaans	1
Surinaams	8
Antilliaans	1
Anders	4
Geen antwoord	1
Totaal	119

Tabel 11 Op welke wijze heeft u gereguleerd contact met ouders*

Ouderavonden	98
Huisbezoeken	28
Tafeltjesavonden	7
10-minutengesprek	92
Inloopkwartier	20
Anders	47
N	119

* Aantallen tellen niet op tot 119 omdat meer dan een antwoord gegeven kon worden

Tabel 12 Welk deel van de ouders wordt bereikt via de gereguleerde contacten?

Minder dan 25%	1
25-50%	8
50-75%	10
75-100%	60
Alle ouders	36
Geen antwoord	4
Totaal	119

Tabel 13 Wat zijn volgens u de drie belangrijkste redenen voor ouders om geen gebruik te maken van de gereguleerde contacten?

	Belangrijkste reden	Op-een-na belangrijkste reden	Op-twee-na belangrijkste reden
Niet van toepassing	20	1	6
Geen tijd	26	26	13
Geen interesse	11	10	18
Ouders zijn niet goed op de hoogte gesteld	0	0	3
Ze vinden het niet nodig	35	18	10
Omdat ze het niet weten	1	4	2
Omdat ze niet goed Nederlands spreken	16	9	8

Tabel 14 Hoe tevreden bent u over het aantal ouders dat u via de gereguleerde contacten bereikt?

Zeer ontevreden	2
Ontevreden	2
Noch tevreden, noch ontevreden	10
Tevreden	75
Zeer tevreden	30
Geen antwoord	0
Totaal	119

Tabel 15 Hoe tevreden bent u inhoudelijk over de gereguleerde contacten met ouders?

Zeer ontevreden	1
Ontevreden	1
Noch tevreden, noch ontevreden	21
Tevreden	83
Zeer tevreden	13
Geen antwoord	0
Totaal	119

Tabel 16 Hoe vaak zoeken ouders van leerlingen, buiten de geregleerde contacten om, contact met u?

Nooit	0
Zelden	22
Soms	50
Regelmatig	37
Vaak	10
Geen antwoord	0
Totaal	119

Tabel 17 Waarover zoeken ouders contact met u?*

Leerprestaties van het kind	95
Gedrag van het kind	86
Gedrag van andere kinderen tegenover het eigen kind	74
Gedrag van de leerkracht tegenover het eigen kind	30
Problemen thuis	70
Anders,	26
n	119

* Aantallen tellen niet op tot 119 omdat meer dan een antwoord op de vraag kon worden gegeven

Tabel 18 Hoe vaak zoekt u, buiten de geregleerde contacten om, contact met ouders?

Nooit	0
Zelden	6
Soms	57
Regelmatig	51
Vaak	4
Geen antwoord	1
Totaal	119

Tabel 19 Met welk deel van de ouders van leerlingen uit uw groep zoekt u gedurende het schooljaar (buiten de geregleerde contacten) wel eens contact?

Minder dan 25%	40
25-50%	33
50-75%	20
75-100%	13
Alle ouders	9
Geen antwoord	4
Totaal	119

Tabel 20 Heeft u buiten de geregleerde contacten alleen contact met ouders als er sprake is van problemen of ook in andere situaties?

Alleen als er sprake is van problemen	40
Ook in andere situaties	78
Geen antwoord	1
Totaal	119

Tabel 21 Wat zijn voor u de belangrijkste knelpunten in het contact met ouders?*

Er zijn geen knelpunten	37
Tijdgebrek van ouders	41
Tijdgebrek van de leerkracht	37
Taalproblemen	44
Ouders zijn niet voldoende ontwikkeld	17
Ouders willen niks aannemen van de school	18
Onvoldoende ondersteuning vanuit de school	1
Anders	16
n	119

* Aantallen tellen niet op tot 119 omdat meer dan een antwoord gegeven kon worden

Tabel 22 Hoe tevreden bent u inhoudelijk over de niet-gereguleerde contacten met ouders?

Zeer ontevreden	0
Ontevreden	11
Noch tevreden, noch ontevreden	29
Tevreden	75
Zeer tevreden	4
Geen antwoord	0
Totaal	119

Tabel 23 Aantal leerkrachten dat het eens of oneens is met voorgelegde stellingen

	Eens	Oneens
Ik vind het contact met ouders een van de minder plezierige aspecten van mijn werk	4	110
Ik moet nu te veel dingen doen die eigenlijk door ouders gedaan zouden moeten worden	26	80
Ik heb veel kinderen in mijn groep waarvan de ouders niet in staat zijn om hen te ondersteunen in hun schoolloopbaan	42	65
De meeste ouders zijn prettig in de omgang	112	1
Met de meeste ouders kunnen goede afspraken gemaakt worden	101	13
De meeste ouders hebben veel respect voor mij	98	6
Veel ouders hebben te hoge verwachtingen van de school	53	53
De school moet er alles aan doen om ouders te betrekken bij hetgeen zich op school afspeelt	76	31
Ouders moeten zich niet bemoeien met het onderwijs op school	17	85
Ik heb regelmatig communicatieproblemen met ouders van leerlingen	12	100

Tabel 24 Zijn er ouders die binnen of voor uw groep een ondersteunende rol vervullen? Het gaat ons hierbij om vrijwilligerswerk en dus niet om betaalde functies*

Nee	24
Ja, ouders die helpen bij het lezen	40
Ja, voorleesouders	4
Ja, overblijfouders	43
Ja, ouders die meelopen naar het gymlokaal	2
Ja, ouders die meelopen bij het schoolzwemmen	11
Ja, ouders die meehelpen in de mediatheek	16
Ja, ouders die meehelpen bij het werken in de schooltuin	8
Ja, ouders die meehelpen bij het uitlenen van boeken	31
Ja, anders	65
n	119

* Aantallen in de tabel tellen niet op tot 119 omdat meer dan een antwoord gegeven kon worden

Tabel 25 Vervullen ouders volgens u een belangrijke ondersteunende rol in de school?

Nee	18
Enigszins	39
Ja	56
Geen antwoord	6
Totaal	119

Tabel 26 Zijn er binnen het schoolteam duidelijke afspraken gemaakt over in welke gevallen contact wordt opgenomen met ouders?

Ja	86
Nee	18
Weet ik niet	14
Geen antwoord	1
Totaal	119

Tabel 27 Zijn er binnen het schoolteam duidelijke afspraken gemaakt over wie verantwoordelijk is voor het contact met ouders?

Ja	81
Nee	27
Weet ik niet	10
Geen antwoord	1
Totaal	119

Tabel 28 Maakt u gebruik van ondersteuning bij het contact met ouders?

Nee	54
Ja, een assistent-ouderbetrokkenheid	12
Ja, een tolk	23
Ja, in de vorm van cursussen	6
Ja, anders	43
Totaal	119

Tabel 29 Heeft u behoefte aan (meer) ondersteuning bij het contact met ouders?

Nee	93
Ja, in de vorm van een assistent-ouderbetrokkenheid	5
Ja, in de vorm van een tolk	10
Ja, in de vorm van cursussen	6
Ja, anders	7
Totaal	119

Tabel 30 Hoe belangrijk vindt u ouderbetrokkenheid?

Zeer onbelangrijk	0
Onbelangrijk	0
Noch onbelangrijk, noch belangrijk	3
Belangrijk	69
Zeer belangrijk	46
Geen antwoord	1
Totaal	119

BIJLAGE 5

DRIE CASEBESCHRIJVINGEN

In deze bijlage worden drie cases ouderbetrokkenheid beschreven. Het betreft een witte school, een gemengde school en een zwarte school. De cases zijn gekozen op basis van het grote aantal vragenlijsten van leerkrachten dat we van deze scholen hebben ontvangen. In de beschrijving van de cases geven we eerst een verslag van het interview met de directeur. Vervolgens geven we een overzicht van de antwoorden die leerkrachten van de betreffende school gaven op vragen uit de vragenlijst.

Case 1 Ouderbetrokkenheid op een witte school

Deze school heeft een volledig autochtone leerlingenpopulatie afkomstig uit de middenklasse en de hogere economische klasse

Interviewverslag van gesprek met de directeur.

De rol van de ouders in de school is groot. Ouders zijn betrokken. De school heeft een ouderraad waar elf ouders deel van uitmaken. Zij organiseren activiteiten in de school, bijvoorbeeld feesten. Daarin worden zij bijgestaan door drie teamleden en een directielid. Daarnaast is er een actieve oudergeleding in de MR. De ouders vervullen een controlerende functie, maar zetten daarnaast ook zelf punten op de agenda. De oudergeleding vormt inhoudelijk een aanvulling op de personeelsgeleding. De directeur is tevreden over het functioneren van de oudergeleding. Andere ouders die ondersteuning bieden in de school zijn leesouders en ouders die het documentatiecentrum 'doen'. Daarnaast zijn er nog 'hulpouders' die bijvoorbeeld helpen om de school te versieren voor feesten. De hulp van deze ouders is dus meer incidenteel. Daarnaast heeft iedere groep een eigen groepsouder. Deze ouders helpen met activiteiten in de groep of regelen hulp voor activiteiten.

De moeite die gedaan moet worden om ouders actief te krijgen voor de ouderraad, de MR of andere ondersteuning verschilt per jaar. Dit jaar ging het heel gemakkelijk. Ouders worden geworven door middel van oproepen in de Nieuwsbrief en door mensen persoonlijk aan te spreken. Groepsouders zijn over het algemeen makkelijk te vinden.

De school onderhoudt op verschillende manieren contact met de ouders. De Nieuwsbrief verschijnt in plaats van eens per maand sinds enige tijd wekelijks. Dit naar aanleiding van de afspraak dat de school geen losse briefjes meer mee zou geven. Alle informatie voor ouders verschijnt dus in de Nieuwsbrief, waarin ook achteraf verslag wordt gedaan van activiteiten, zoals excursies die hebben plaatsgevonden. Van het wekelijks verschijnen van de Nieuwsbrief gaat een positief effect uit. Ouders worden goed geïnformeerd en stellen daardoor

minder vragen. Er zijn daarnaast verschillende informatieavonden: een voor nieuwe ouders die belangstelling hebben voor de school en een aan het begin van elk schooljaar waarin ouders van leerlingen geïnformeerd worden over hetgeen hun kinderen dat jaar in hun groep zullen gaan doen. Voor de ouders van groep 1 tot en met groep 6 wordt daarnaast aan het begin van het schooljaar een koffieochtend georganiseerd voor ouders. Ouders worden dan in de gelegenheid gesteld kennis te maken met de andere ouders van kinderen die bij hun kind in de groep zitten. Er worden gedurende het schooljaar thema-avonden georganiseerd. Daarbij zijn thema's als 'pesten' en 'voeding' aan de orde geweest.

Er zijn vier maal per jaar verslagavonden (ofwel rapportavonden), twee naar aanleiding van het verslag en twee zonder verslag. Op sommige van die avonden zijn ouders verplicht te komen, op andere hebben zij de mogelijkheid om met de leerkracht te spreken.

De school ziet de ouders als klanten en wil klantvriendelijk zijn. Klantvriendelijk zijn wil zeggen dat je de ouders goed informeert. Het is erg belangrijk om ouders goed te informeren; het is immers hun kind dat een groot deel van de tijd op school doorbrengt. Goed en eerlijk informeren betekent dat je niets achterhoudt voor ouders. Indien zich problemen voordoen tussen ouders en een leerkracht kan er op verzoek een tweede leerkracht bij de gesprekken komen zitten. Deze manier van omgaan met ouders is in de loop van de jaren ontstaan.

In de schoolgids wordt beschreven hoe leerkrachten met ouders omgaan. In het schoolplan is daarnaast een gedragscode opgenomen evenals in het groepshandboek. Er zijn dit jaar acht nieuwe leerkrachten op de school. Het is zaak dat zij zich de open en eerlijke manier van communiceren met de ouders eigen maken. Daartoe worden zij begeleid door een mentor en door de Intern Begeleider.

DSO zou misschien naast de nieuwsbrief die zij maakt voor scholen ook een nieuwsbrief voor ouders kunnen opstellen. Het is voor ouders vaak heel onduidelijk wat onderwijsbeleid is en welke regelingen er bestaan. DSO heeft al iets gemaakt over 'extra verlof', misschien dat ze dat aan zou kunnen vullen met informatie op het gebied van financiering van het onderwijs en huisvesting.

De leerkrachten

De zes leerkrachten van deze school die hebben meegewerkt aan het onderzoek zijn allemaal vrouw. Twee van hen werken voltijd, twee in deeltijd en twee hebben de vraag met betrekking tot het aantal uren dat zij werken niet beantwoord. Vier van de leerkrachten zijn twee jaar werkzaam als leerkracht, de andere twee zes jaar. Zij staan alle zes voor meerdere groepen, zowel in de onder- als in de bovenbouw. Vier van hen staan alleen voor een groep, twee van hen staan samen met een collega voor de groep. Ze hebben alle zes ongeveer 30 kinderen in de groep. Een klein aantal daarvan is allochtoon. De leerkrachten zelf zijn Nederlands, op een leerkracht van Surinaams/Javaanse afkomst na.

Gereguleerd contact

De gereguleerde contacten met ouders verlopen via ouderavonden en tien-minutengesprekken. Vier van de leerkrachten zeggen alle ouders te bereiken, twee van hen bereiken 75 tot 100 procent van de ouders. Als ouders niet komen, zijn de belangrijkste redenen daarvoor ‘omdat ze dat niet nodig vinden’ en ‘ze hebben geen tijd’. Twee van de leerkrachten zijn zeer tevreden over het aantal ouders dat zij bereiken via de gereguleerde contacten. De andere vier zijn tevreden. Over de inhoud van de gereguleerde contacten zijn drie van de leerkrachten zeer tevreden en zijn de andere drie tevreden. De tevredenheid wordt door vijf van hen toegelicht en heeft betrekking op het grote aantal ouders dat komt en de inhoudelijk goede gesprekken met ouders.

“Deze ouders zijn betrokken bij de kwaliteit van het onderwijs dat wordt gegeven en stellen hierover veel vragen. De ouders willen graag regelmatig een gesprekje over de vooruitgang van hun kind (ze zijn kritisch), ondanks de vier vaste momenten per jaar voor tien-minutengesprekjes.”

Niet-gereguleerd contact

Ouders zoeken met twee van de leerkrachten soms contact buiten de gereguleerde contacten om. Met drie leerkrachten doen ouders dat regelmatig en met een van hen vaak. De leerkrachten zoeken zelf soms (drie keer genoemd) of regelmatig (ook drie keer genoemd) contact met ouders buiten de gereguleerde contacten om. Twee van hen doen dat met minder dan een kwart van de ouders, drie met een kwart tot de helft van de ouders en een heeft gedurende het schooljaar contact met de helft tot drie kwart van de ouders buiten de gereguleerde contacten om. Dat contact is er vooral om hulp te vragen van ouders en voor meer persoonlijk contact.

Twee van de leerkrachten zien geen knelpunten in het contact met ouders. De andere vier zien tijdgebrek van ouders en van henzelf als een knelpunt in het contact met ouders. Vijf van de leerkrachten zijn tevreden over de niet-gereguleerde contacten. Een van hen is noch tevreden, noch ontevreden. Zij merkt daarbij op:

“Soms is het moeilijk om deze gesprekken in een voor beide partijen prettige tijd af te ronden. Ouders willen vaak meer tijd dan je hebt en je wilt zelf ook wel een meer tijd vrijmaken, maar je komt dan in de knoei met andere werkzaamheden”

Een andere leerkracht tekent het volgende aan:

“Tevreden over de hulp die ouders bieden, maar helaas zijn het altijd dezelfde ouders die willen en kunnen helpen. De ouders met een baan zijn helaas maar weinig in de gelegenheid om te komen helpen”.

In de onderstaande tabel staan de reacties van de leerkrachten op de verschillende stellingen genoteerd.

Tabel 1 Aantal leerkrachten van case 1 dat het eens of oneens is met voorgelegde stellingen

	Eens	Oneens
Ik vind het contact met ouders een van de minder plezierige aspecten van mijn werk	0	5
Ik moet nu te veel dingen doen die eigenlijk door ouders gedaan zouden moeten worden	4	2
Ik heb veel kinderen in mijn groep waarvan de ouders niet in staat zijn om hen te ondersteunen in hun schoolloopbaan	1	5
De meeste ouders zijn prettig in de omgang	6	0
Met de meeste ouders kunnen goede afspraken gemaakt worden	6	0
De meeste ouders hebben veel respect voor mij	6	0
Veel ouders hebben te hoge verwachtingen van de school	1	5
De school moet er alles aan doen om ouders te betrekken bij hetgeen zich op school afspeelt	3	2
Ouders moeten zich niet bemoeien met het onderwijs op school	4	2
Ik heb regelmatig communicatieproblemen met ouders van leerlingen	1	5

Alle zes de leerkrachten zijn van mening dat ouders een belangrijke ondersteunende rol binnen de school spelen.

Beleid van de school

Binnen het schoolteam zijn duidelijke afspraken gemaakt over in welke gevallen contact wordt opgenomen met ouders. Bovendien zijn er volgens vijf van de leerkrachten duidelijke afspraken gemaakt over wie verantwoordelijk is voor het contact met ouders. Voor een van de leerkrachten is dat niet duidelijk. Voorzover er gebruik wordt gemaakt van ondersteuning bij het contact met ouders, betreft dat ondersteuning van de Intern Begeleider. Een van de leerkrachten ondervindt ondersteuning van een cursus bij het contact met ouders. Er is geen behoefte aan extra ondersteuning. Ouderbetrokkenheid is volgens twee van de leerkrachten belangrijk en volgens vier van hen zeer belangrijk. Zij lichten dat als volgt toe:

“Zowel de ouders als de leerkrachten vervullen een belangrijke taak in de opvoeding van het kind. Aangezien dit kind centraal staat in ons werk is deze ouderbetrokkenheid zeer belangrijk. M.i. wordt dit door de ouders ook als zeer prettig ervaren. Ik ben zelf ook ouder van 3 kinderen en ervaar dit zelf ook zo.”

“Zonder de hulp van ouders wordt het erg lastig om diverse activiteiten te organiseren (tuinlessen, doc. ouders, sportdag, uitstapjes, etc.).

Het onderwijs heeft het meeste rendement, wanneer de ouders achter de school staan en dit ook laten merken aan hun kinderen; zonder ouders heb je de kinderen ook niet. Wanneer de ouders het oneens zijn met je beleid, zal het een hele klus zijn om het

beleid toch uit te voeren, want er zal weerstand ontstaan van de ouders of zelfs van de kinderen”.

Case 2 Ouderbetrokkenheid op een gemengde school

Op deze school is 85 procent van de leerlingen gekleurd. Er is een grote groep Antillianen en een grote groep Surinamers. Daarnaast is de populatie zeer divers. Er zijn 34 nationaliteiten op deze school. De directeur van deze school is daar sinds september 2002 werkzaam.

Verslag van het interview met de directeur

We hebben te weinig contact met ouders. Dat komt bijvoorbeeld tot uiting in de slecht bezochte informatieavonden aan het begin van het jaar. Dat vind ik een slecht teken.

Er zijn de afgelopen twee jaar veel strubbelingen geweest. Men was erg naar binnen gericht. Deze school is in vijf jaar tijd van een witte in een zwarte school veranderd. Toen ik hier op school kwam was er veel wantrouwen onder ouders naar de school toe. De verhouding met de MR was slecht.

Nu zitten we in een opbouwende fase. Ik probeer de cultuur op school te veranderen. Ik wil haar opener maken en zorgen dat er geen partijvorming plaats vindt. Ik vind dat we ouders duidelijk aan moeten geven wat we wel en niet accepteren en dat we ze goed moeten uitleggen waarom dingen gebeuren. Bijvoorbeeld als we een klas naar huis sturen.

De leerkrachten moeten zich actiever opstellen naar ouders en niet de strijd met ouders aangaan. Leerkrachten kunnen zich moeilijk openstellen voor ouders. Zij voelen zich snel aangevallen. Zij moeten zich realiseren dat ouders komen uit bezorgdheid om hun kinderen en niet om de leerkracht aan te vallen. Ik wil hierover later in breder teamverband over praten. In een later stadium wil ik het personeel ook naar de cursus van het KPC sturen, waar zij leren om te gaan met de weerstand en agressie van ouders. Ik heb zo'n training op mijn vorige school gedaan en vond dat heel goed. Ook voor teambuilding.

Het personeel is aanspreekbaarder aan het worden. We hebben hierover geen afspraken gemaakt. Het komt wel vaak ter sprake in de individuele gesprekken die ik heb met groepsleerkrachten. Om te kunnen werken met kinderen moet het personeel aanspreekbaar zijn. Ik vind dat we zelf actiever naar ouders toe moeten, maar er moeten ook nu ook nog zo veel andere dingen gebeuren in de school op bijvoorbeeld het gebied van sociale competenties. Daarnaast moeten we nieuwe apparatuur hebben, heeft het gebouw een face-lift nodig en behoeft het personeel de nodige aandacht. Aan beleid maken met betrekking tot ouders komen we voorlopig nog niet toe.

De tien-minutengesprekken worden wel goed bezocht. Als stok achter deur hebben we daarbij dat ouders op school moeten komen omdat ze anders geen rapport te zien krijgen. Ik weet nog niet goed of ik dit nou wel zo'n gelukkige manier vind.

De ouders willen dat de school draait. We hebben een redelijk actieve MR en ik streef naar een goed functionerende ouderraad. We hebben wel actieve ouders in de school, ouders hebben pasgeleden bijvoorbeeld een paasbrunch georganiseerd, maar ik wil het breder en meer structureel.

Dit jaar zijn we brede school geworden. Dat staat nog in de kinderschoenen.

We geven de cursus “Opvoeden zo”. Daar nemen 20 ouders aan deel. Rugzak gaat nog dit jaar van start. We willen graag een assistent-ouderbetrokkenheid in de onderbouw. Dat is nog niet gehonoreerd. Er is wel een assistent-ouderbetrokkenheid bij de peuterspeelzaal. Volgend jaar worden we officieel Voorschool. We moeten een keuze gaan maken voor een methode. De leidster van de peuterspeelzaal, de coördinator van de onderbouw en twee personen uit de directie zijn van alles aan het regelen. Daarin worden we ondersteund door Stichting De Meeuw.

Ik zou graag een ruimte krijgen in de school waar je ouders kunt ontvangen en waar we cursussen kunnen geven. We doen dit nu allemaal in de personeelskamer, maar dat is een hele slechte situatie.

De leerkrachten

Van de zeven leerkrachten van deze school die hebben meegewerkt aan het onderzoek zijn er zes vrouw en één man. Ze werken allemaal voltijds. Twee van de leerkrachten zijn een jaar als zodanig werkzaam, een is twee jaar werkzaam en drie van de leerkrachten zijn dat sinds drie jaar. Een van de leerkrachten is een LIO-stagiaire. Zij wordt in de rest van de tekst ook als leerkracht aangeduid. Alle leerkrachten staan voor een groep: twee voor groep een, een voor groep twee, twee voor groep vier, een voor groep vijf en een voor groep acht. Ze staan allemaal alleen voor hun groep. Het aantal kinderen in de groep varieert van 22 tot 28. In vier van de groepen is 50 tot 75 procent van de leerlingen allochtoon, in de twee andere groepen is 75 tot 100 procent van de leerlingen allochtoon. De leerkrachten zelf zijn Nederlands.

Gereguleerde contacten

Als gereguleerde contacten met ouders noemen de leerkrachten tien-minutengesprekken (zes keer), ouderavonden (vijf keer), huisbezoek en inloopkwartier (beide twee keer). Met de gereguleerde contacten wordt 75 tot 100 procent van de ouders bereikt. Volgens een van de leerkrachten worden zelfs alle ouders bereikt. Twee van de leerkrachten zijn zeer tevreden over het aantal ouders dat zij bereiken via de gereguleerde contacten. Drie zijn tevreden en twee zijn noch ontevreden, noch tevreden. Over de inhoud van de gereguleerde contacten zijn zes leerkrachten tevreden en is er een zeer tevreden. In de ruimte die is geboden voor toelichting geven de leerkrachten aan dat ze wel tevreden zijn over de opkomst bij de tien-minutengesprekken, maar dat ze ontevreden zijn over de lage opkomst op de informatieavonden.

Niet-gereguleerde contacten

Volgens drie van de zeven leerkrachten wordt door ouders zelden contact met hen gezocht, volgens drie andere leerkrachten zoeken ouders regelmatig contact met hen en met één leerkracht wordt regelmatig contact gezocht door ouders. Zelf zoeken vier leerkrachten soms en drie leerkrachten regelmatig contact met ouders. Drie van hen zoekt gedurende het schooljaar contact met minder dan een kwart van de ouders, twee zoeken contact met een kwart tot de helft van de ouders buiten de gereguleerde contacten om. Een leerkracht zoekt contact met 75 tot 100 procent van de ouders en de zevende leerkracht zoekt buiten de gereguleerde contacten om contact met alle ouders.

Een van de leerkrachten ervaart geen knelpunten in het contact met ouders. Drie leerkrachten zien tijdgebrek van de ouders als een knelpunt. Eveneens drie leerkrachten noemen taalproblemen als knelpunt. ‘Ouders zijn niet voldoende ontwikkeld’ en ‘ouders willen niks aan nemen van de school’ noemen twee leerkrachten als knelpunt in het contact met ouders. Een van de leerkrachten ervaart haar eigen tijdgebrek als een knelpunt in het contact met ouders.

Drie leerkrachten zijn over de inhoud van de niet-gereguleerde contacten noch tevreden, noch ontevreden. Vier zijn tevreden. Een aantal licht het antwoord toe:

“Het gesprek dat ik aanga verloopt bijna altijd goed. Het gesprek wat ouders met me aangaan gaat wel eens gepaard met te veel emoties”.

“Soms is het moeilijk om ouders die beperkt Nederlands spreken iets te vragen omdat ze het niet goed begrijpen en het ook moeilijk vinden om er op te antwoorden. Maar met handen en voeten kom je een heel eind. Ik merk wel dat ouders het erg waarderen als je een gesprek met ze aanknoopt over andere dingen dan school alleen.”

Tabel 2 Aantal leerkrachten van case 2 dat het eens of oneens is met voorgelegde stellingen

	Eens	Oneens
Ik vind het contact met ouders een van de minder plezierige aspecten van mijn werk	0	7
Ik moet nu te veel dingen doen die eigenlijk door ouders gedaan zouden moeten worden	2	1
Ik heb veel kinderen in mijn groep waarvan de ouders niet in staat zijn om hen te ondersteunen in hun schoolloopbaan	4	2
De meeste ouders zijn prettig in de omgang	6	0
Met de meeste ouders kunnen goede afspraken gemaakt worden	6	0
De meeste ouders hebben veel respect voor mij	6	0
Veel ouders hebben te hoge verwachtingen van de school	2	4
De school moet er alles aan doen om ouders te betrekken bij hetgeen zich op school afspeelt	6	0
Ouders moeten zich niet bemoeien met het onderwijs op school	0	7
Ik heb regelmatig communicatieproblemen met ouders van leerlingen	0	7

De meningen van de leerkrachten over het belang van de rol die ouders spelen in de school lopen nogal uiteen. Volgens vier van de leerkrachten spelen ouders een belangrijke rol in de school. Volgens twee van hen is die rol enigszins belangrijk en een van de leerkrachten is van mening dat ouders geen belangrijke ondersteunende rol in de school vervullen.

Beleid van de school

Twee van de leerkrachten vinden dat er binnen de school duidelijke afspraken zijn gemaakt over in welke gevallen contact wordt opgenomen met ouders. Volgens twee andere leerkrachten zijn daar geen duidelijke afspraken over. Drie leerkrachten weten niet of hierover afspraken zijn gemaakt. Ook is het niet voor alle leerkrachten duidelijk wie verantwoordelijk is voor het contact met ouders. Volgens drie leerkrachten zijn daarover geen duidelijke afspraken gemaakt, volgens twee leerkrachten zijn die afspraken er wel en twee leerkrachten weten het niet.

De leerkrachten maken in het contact met ouders geen gebruik van ondersteuning. Een van hen zou in de toekomst wel graag ondersteuning krijgen van een assistent-ouderbetrokkenheid.

Ouderbetrokkenheid wordt belangrijk gevonden, door drie van de zeven leerkrachten zelfs zeer belangrijk. Op deze antwoorden worden de volgende toelichtingen gegeven.

“Ik vind het wel belangrijk dat ouders betrokken zijn bij het schoolgebeuren. Zo kunnen ouders beter inspelen op waar hun kind mee bezig is. Ook is het prettig om aan ouders te kunnen vragen of ze thuis ook eens iets met hun kind willen doen. Zoals concentratieoefeningen of motorische oefeningen als hun kind dat extra nodig heeft. Of boekjes lezen met hun kind voor taalontwikkeling. Het is daarom belangrijk dat het contact tussen ouders en school goed is, zodat je openstaat voor elkaars ideeën en opvattingen en dat daarover gesproken kan worden.”

“Het is goed voor zowel ouders als kind als ouders weten wat er op school allemaal gebeurt. Dit stimuleert het schoolgaan voor kinderen. Daarbij heb ik op mijn vorige school gezien dat de ouderraad het team overeind hield in een moeilijke periode. Ik denk dus dat ouderbetrokkenheid heel belangrijk is. Als je ouders hebt die wat doen op school scheelt dit bovendien in de werkdruk voor de leerkrachten.”

Case 3 Ouderbetrokkenheid op een zwarte school

De populatie van deze school bestaat voor 95 procent uit allochtone leerlingen en 5 procent autochtone leerlingen. Er zijn 14 nationaliteiten op school. De Turkse gemeenschap is verreweg het grootst; 60 a 70 procent van de leerlingen is Turks, meestal tweede of derde generatie. Leerlingen zijn afkomstig uit een laag sociaal-economisch milieu.

Verslag van het interview met de directeur

We hebben op school twee assistenten-ouderbetrokkenheid, een Antilliaanse en een Turkse vrouw, met gezamenlijk een aanstelling van 70 uur per week. Het gaat om Melkertbanen. Zij volgen daarnaast nu een opleiding. De assistenten-ouderbetrokkenheid hebben als taak ouders de school in te krijgen en ze in de school te houden en de ouders vertrouwd te maken met het Nederlandse onderwijs. De assistenten-ouderbetrokkenheid spelen dus met name een opvoedings- en onderwijsondersteunende rol, maar helpen ouders daarnaast ook met het invullen van formulieren en bijvoorbeeld vragen over de dokter. Soms functioneren de assistenten ouderbetrokkenheid als tolk.

De assistenten-ouderbetrokkenheid zijn langer dan twee jaar op werkzaam op de school. Zij maken deel uit van het schoolteam en hebben zeer geregeld contact met de groepsleerkrachten. De assistenten-ouderbetrokkenheid zijn ook aanwezig bij teamvergaderingen.

Met behulp van het programma Rugzak worden ouders betrokken bij het onderwijs. In gespreksgroepjes met ouders worden opvoedingsproblemen besproken. In groep 3 wordt daarnaast de methode Overstap gebruikt die tot doel heeft ouders meer te betrekken bij het lees-onderwijs. We zijn dit jaar met Overstap gestart en het loopt heel goed. Veel ouders komen daar geregeld op af. Zo'n programma is in dit soort wijken heel belangrijk.

Ouders worden langs verschillende manieren voor dit soort activiteiten geworven: zij worden aangesproken op ouderavonden of bij de school of bij een intakegesprek. Ook worden zij op dit soort activiteiten geattendeerd in de Schoolgids.

De geregleerde contacten met ouders zijn er op de drie rapportavonden per jaar. Die avonden worden door zo'n 90 procent van de ouders bezocht. We 'eisen' via de schoolgids van ouders dat op de rapportavonden komen. Als ze dat niet doen wordt telefonisch contact met hen opgenomen. Ouders die geen Nederlands spreken nemen vaak familieleden mee die voor hen kunnen vertalen. Dat loopt allemaal wel.

Naast de rapportavonden is er een algemene ouderavond aan het begin van het schooljaar. Daarnaast zijn er voorlichtingsavonden. Met name op dit soort algemene avonden zou de opkomst beter kunnen.

Schriftelijke informatie van de school is allemaal in het Nederlands, over het algemeen spreekt een van beide ouders redelijk Nederlands. Soms worden brieven vertaald. Bijvoorbeeld brieven waarin we ouders laten weten dat de school een kind graag wil toetsen.

Ondersteuning in de school wordt met name door Nederlandse ouders gedaan. We zijn Turkse mensen aan het mobiliseren. Dat heeft erin geresulteerd dat sinds kort twee van de zes ouders van Turkse afkomst zijn. De oudercommissie regelt zaken als het paas- en het kerstfeest en schoolreisjes. Op dit soort uitstapjes gaan ook andere ouders van allerlei nationaliteiten mee. In principe worden alle ouders daarvoor benaderd via leerkrachten.

We hebben twee ouders in de MR waaronder een Joegoslavische moeder.

Ik ben deels tevreden deels ontevreden over de rol van ouders. Ik ben tevreden over het kleine groepje ouders dat actief is in de school. Ik ben ontevreden omdat ik graag meer ouders zou willen zien. Via themaochtenden die we organiseren proberen we ouders de school in te krijgen. Voor sommige ouders is de drempel om de school in te komen hoog. Ik heb het gevoel dat dat vanuit hun cultuur komt: de school is van daaruit iets waar ze tegenop kijken en waar ze zich niet mee bemoeien omdat de school het per definitie goed doet.

Ouderbetrokkenheid is een belangrijk thema, met name als er problemen zijn met kinderen en als kinderen geholpen moeten worden is het van groot belang dat je de ouders te spreken krijgt. Dit is dagelijks aan de orde en het is dagelijks een heel geregeld om met ouders in contact te komen. Het beslaat een groot deel van de tijd van de Intern Begeleider die als zodanig 23 uur per week werkzaam is. Daarnaast hebben we op dit gebied ondersteuning van een maatschappelijk werker die een dag per week op school is.

Knelpunten in het contact met ouders vormen het eergevoel van sommige ouders dat een erkenning van hetgeen dat niet goed gaat bij hun kinderen in de weg staat. Daarnaast is er een kleine groep (hooguit 5%) van de ouders niet geïnteresseerd in de kinderen, die zijn druk met hun eigen leven. Tevens is er een kleine groep ouders die er maar even is: ouders van kinderen die vaak verhuizen en als het ware constant op de loop zijn voor de problemen waar ze zelf in zitten. Ook met deze groep ouders is het erg moeilijk om in contact te komen.

De leerkrachten

Van de zes leerkrachten van deze school die hebben meegewerkt aan het onderzoek zijn er vijf vrouw en één man. Vier van hen hebben een volledige baan, een werkt in deeltijd en van een van hen is de aanstellingsomvang onbekend. Twee van de leerkrachten zijn twee jaar als zodanig werkzaam, een is drie jaar werkzaam een ander zes jaar, de vijfde leerkracht is dat al vijftien jaar en de zesde al dertig. Vijf van de leerkrachten staan voor één groep: dat betreft de groepen 1, 2, 3, 4 en 5. De zesde leerkracht staat één ochtend per week voor groep 1 en één ochtend per week voor groep twee en is verder ambulant. Vier van de leerkrachten staan alleen voor hun groep, de twee anderen samen met een collega. De groepen zijn klein: een leerkracht heeft een groep met 13 kinderen, een ander heeft een groep met 18 kinderen en vier van de leerkrachten hebben een groep met 15 leerlingen. In vier van de groepen is 75

tot 100 procent van de leerlingen allochtoon. In twee groepen zijn alle leerlingen allochtoon. De leerkrachten zelf zijn Nederlands.

Gereguleerde contacten

Als gereguleerde contacten met ouders noemen de leerkrachten tien-minutengesprekken (vijf keer), ouderavonden (vier keer), huisbezoek (twee keer) en inloopkwartier (één keer). Met de gereguleerde contacten wordt volgens vier van de leerkrachten 75 tot 100 procent van de ouders bereikt, volgens een van de leerkrachten wordt de helft tot driekwart van de ouders bereikt via gereguleerde contacten, volgens de zesde leerkracht wordt slecht een kwart tot de helft van de ouders bereikt. Het niet goed spreken van de Nederlandse taal is volgens de leerkrachten de belangrijkste reden dat ouders geen gebruik maken van gereguleerde contacten. Drie van de leerkrachten zijn tevreden over het aantal ouders dat zij bereiken via de gereguleerde contacten. Twee zijn daarover noch ontevreden, noch tevreden en één is ontevreden. Over de inhoud van de gereguleerde contacten zijn vier leerkrachten tevreden en zijn er twee noch ontevreden, noch tevreden. De onvrede over het bereik van het aantal ouders heeft betrekking op de lage opkomst op de ouderavonden, zo licht een van de leerkrachten haar standpunt toe. Daarnaast wordt nog opgemerkt:

“Het contact met ouders dit jaar is goed, maar vorig jaar was dit veel moeizamer”.

“Rapporten worden door alle ouders opgehaald dus zeer tevreden. De ouders van groep 3 begonnen enthousiast aan het Overstap-project, maar vinden het moeilijk om te blijven komen. Dat is jammer”.

Niet-gereguleerde contacten

Met vijf van de leerkrachten wordt door ouders zelden contact gezocht, met één van de leerkrachten gebeurt dat regelmatig. De leerkrachten zoeken zelf soms contact met ouders buiten de gereguleerde contacten om. Drie van hen hebben met minder dan een kwart van de ouders niet-gereguleerd contact, de andere drie hebben met een kwart tot de helft van de ouders contact buiten de gereguleerde contacten om. Er wordt niet alleen contact gezocht met ouders in geval van problemen, maar ook wanneer er ondersteuning van ouders wordt gezocht bij bepaalde activiteiten als excursies. Het meest genoemde knelpunt (door vier van de zes leerkrachten) in het contact met ouders zijn taalproblemen. Daarnaast worden tijdgebrek van ouders en de geringe ontwikkeling van ouders door twee van de leerkrachten als knelpunt in het contact met ouders ervaren. Een van de leerkrachten ervaart geen knelpunten in het contact met ouders.

Vier van de leerkrachten zijn inhoudelijk tevreden over het contact dat zij met ouders hebben, één is noch tevreden, noch ontevreden en één van de leerkrachten is ontevreden. De toelichting die de tevreden leerkrachten geven heeft betrekking op de prettige houding van

ouders: zij tonen begrip of vertrouwen. Een van de leerkrachten vindt dat er vanuit de ouders weinig interesse voor haar is.

Tabel 3 Aantal leerkrachten van case 3 dat het eens of oneens is met voorgelegde stellingen

	Eens	Oneens
Ik vind het contact met ouders een van de minder plezierige aspecten van mijn werk	0	6
Ik moet nu te veel dingen doen die eigenlijk door ouders gedaan zouden moeten worden	1	4
Ik heb veel kinderen in mijn groep waarvan de ouders niet in staat zijn om hen te ondersteunen in hun schoolloopbaan	2	2
De meeste ouders zijn prettig in de omgang	5	1
Met de meeste ouders kunnen goede afspraken gemaakt worden	5	1
De meeste ouders hebben veel respect voor mij	5	0
Veel ouders hebben te hoge verwachtingen van de school	3	2
De school moet er alles aan doen om ouders te betrekken bij hetgeen zich op school afspeelt	5	0
Ouders moeten zich niet bemoeien met het onderwijs op school	0	4
Ik heb regelmatig communicatieproblemen met ouders van leerlingen	1	5

De meningen van de leerkrachten over het belang van de rol die ouders spelen in de school lopen nogal uiteen. Volgens twee van de leerkrachten spelen ouders een belangrijke rol in de school. Volgens drie van hen is die rol enigszins belangrijk en één van de leerkrachten is van mening dat ouders geen belangrijke ondersteunende rol in de school vervullen.

Beleid van de school

Drie van de leerkrachten vinden dat er binnen de school duidelijke afspraken zijn gemaakt over in welke gevallen contact wordt opgenomen met ouders. Volgens twee andere leerkrachten zijn daar geen duidelijke afspraken over en één leerkracht weet niet of hierover afspraken zijn gemaakt. Ook is het niet voor alle leerkrachten duidelijk wie verantwoordelijk is voor het contact met ouders. Volgens twee leerkrachten zijn daarover geen duidelijke afspraken gemaakt, volgens drie leerkrachten zijn die afspraken er wel en één leerkracht weet het niet.

Vijf leerkrachten maken in het contact met ouders gebruik van ondersteuning van een assistent-ouderbetrokkenheid. Vier van hen maken daarnaast gebruik van de ondersteuning van een tolk. Er is geen behoefte aan extra ondersteuning.

Ouderbetrokkenheid wordt belangrijk gevonden, door twee van de zes leerkrachten zelfs zeer belangrijk. Op deze antwoorden worden de volgende toelichtingen gegeven.

“Ouders moeten op de hoogte blijven van de ontwikkeling van het kind, maar ook van de school. Samen bereiken we meer.”

“Samen draag je de school. Het is goed als ouders bij het leren op school betrokken zijn, zodat er thuis op ingespeeld kan worden. Daarnaast is communicatie school/kind/ouder belangrijk. Betrokkenheid!”

